

Vol. V. Nr. 4.

Octombrie—Decembrie 1942

**REVISTA
DE
PSIHOLOGIE**

Director

Prof. FL. ȘTEFĂNESCU-GOANGĂ
BCU Cluj / Central University Library Cluj

SIBIU

EDITURA INSTITUTULUI DE PSIHOLOGIE AL UNIVERSITĂȚII

REVISTA DE PSIHOLOGIE TEORETICĂ ȘI APLICATĂ

Vol. V.

Octombrie—Decembrie 1942.

No. 4.

Director : Prof. FL. ȘTEFĂNESCU-GOANGĂ

Redactori :

N. MĂRGINEANU
Conferențiar Universitar

ALEX. ROȘCA
Șef de lucrări

Comitetul de redacție :

**Dr. Z. BARBU, Dr. M. BENIUC, Dr. A. CHIRCEV, Dr. S. CUPCEA,
Prof. Dr. L. RUSU, Dr. D. TODORANU**

APARE DE PATRU ORI PE AN

ÎNCEPÂND CU NR. 1, VOL. VI, PREȚUL SE MAJOREAZĂ ASTFEL :

Abonament anual (particulari și școli)	Lei 500
Pentru autorități și instituții	„ 1500
Pentru învățători	„ 250

REDACȚIA ȘI ADMINISTRATIA: SIBIU, STR. OCTAVIAN GOGA NR. 26

**Publicațiile Institutului de Psihologie al Universității din Cluj
la Sibiu**

I. STUDII ȘI CERCETĂRI PSIHOLOGICE

FL. ȘTEFĂNESCU GOANGĂ: Selecțiunea capacităților și Orientarea profesională.

LIVIU RUSU: Estetica poeziei lirice.

1. **LIVIU RUSU:** Selecția copiilor dotați.
2. **NICOLAE MĂRGINEANU:** Psihologia exercițiului.
3. **L. RUSU, L. BOLOGA, N. MĂRGINEANU, AL. ROȘCA, D. TODORANU:** Psihologia configurației.
4. **NICOLAE MĂRGINEANU:** Psihotehnică în Germania.
5. **ALEXANDRU ROȘCA:** Măsurarea inteligenței și debilitatea mintală.
6. **LUCIAN BOLOGA:** Psihologia vieții religioase.
7. **NICOLAE MĂRGINEANU:** Psihologia germană contemporană.
8. **LIVIU RUSU:** Aptitudinea tehnică și inteligența practică.
9. **NICOLAE MĂRGINEANU:** Psihologia învățării.
10. **ALEXANDRU ROȘCA:** Psihopatologia deviațiilor morali.
11. **ALEXANDRU ROȘCA:** Debilitatea mintală.
12. **CRISTEA PARLOG:** Psihologia desenului.
13. **DIMITRIE TODORANU:** Psihologia temperamentului.
14. **NICOLAE MĂRGINEANU:** Psihologia franceză contemporană.
15. **ALEXANDRU ROȘCA:** Delineventul minor.
16. **LUCIAN BOLOGA:** Lectura tineretului.

(Continuare în pag. 3-a a copertei)

REVISTA DE PSIHLOGIE TEORETICĂ ȘI APLICATĂ

Vol. V.

Octomvrie—Decemvrie 1942.

No. 4.

INCERCARE DE DEFINIȚIE A SATULUI

de: George Em. Marica

I. *Introducere*

Incercarea noastră de definiție a satului se distinge prin următoarele trăsături: Ea e o definiție complexă, sintetică, deoarece pornim dela constatarea, ce nu e nevoie să fie prea mult subliniată, că o definiție a satului care se sprijină numai pe o singură caracteristică a lui e incompletă. Pentru a defini această formație socială — ca orice formație socială concretă — trebuie, cum au atras atenția Sorokin, Zimmerman și Galpin în monumentală lor operă de sociologie rurală¹⁾, să facem apel la mai mulți factori determinanți.

În al doilea rând, încercarea noastră caută să arate că dacă nu există o ierarhie în ce privește importanța lor determinativă, cel puțin trebuie să existe o ordine în prezentarea acestor factori, străduindu-se să-i expună într'o dispoziție firească, și anume: întâi stratul de factori exteriori-materiali, apoi stratul de factori interiori-spirituali. Această imagine spațială a straturilor de factori e, ca orice imagine spațială, până la un punct, inadecvată pentru lumea psiho-socială. Ea nu trebuie să deștepte, în orice caz, impresia că aceste condiții diferite s'ar așeza ca straturile ce compun un teren, una peste alta, fără ca acele care urmează să influențeze pe acele care au fost înainte. În domeniul sociologic, chiar când putem stabili o astfel de ordine de determinație, factorii cauzativi se întrepătrund, cei posteriori influențează pe cei anteriori; astfel că influența stratului de bază se prelungește până la stratul de sus, modificându-l și determinându-l, după cum acesta din ur-

¹⁾ *A Systematic Source Book in Rural Sociology*, Vol. I—III. Minneapolis, 1930—1932.

mă modifică și influențează baza sa. Adică avem o determinație, o condiționare reciprocă. Astfel, pentru a fi mai concret, în cazul explicării satului, factorii naturali-materiali (geografici și economici) ce am socotit că constituiesc stratul de factori explicativi de bază; cu care e bine să se înceapă caracterizarea acestei unități, nu numai că influențează pe cei ce urmează, straturile de factori sociologici și ideologici — adică structura materială determină felul de a fi al relațiilor sociale și al sufletului colectiv, — dar și invers, straturile de factori sociologici și ideologici influențează și ei, la rândul lor, factorii naturali-materiali²⁾. Prioritatea aceasta în ordinea explicației dată factorilor naturali-materiali nu înseamnă nici cel puțin o importanță determinativă mai mare a acestor factori; în concepția noastră ei nu au o relevanță explicativă mai mare, în ce privește natura satului, decât ceilalți. Ci ea înseamnă numai ordinea de explicație firească: căci pentru a lămuri un lucru trebuie să începi totdeauna cu baza; baza în cazul de față nu poate fi decât stratul de factori naturali-materiali (factorii geografici și economici), tocmai în virtutea materialității lor. Prioritatea expunerii factorilor sociologici față de cei psihologici nu înseamnă nici cel puțin atât. — aceste două serii de factori au o importanță

²⁾ De exemplu, determinația mai mare a mediului natural ca și ocupația agricolă, adică factorii naturali-materiali, factorii de bază, explică în bună măsură anumite trăsături ale sufletului rural: apropierea sa mai mare de natură, concepția sa mai metafizică, sociabilitatea spontană mai pronunțată, etc. Dar felul de a fi al sufletului rural — adică factorii spiritali — determină la rândul său raportul ruralului cu natura și, în consecință, influența acesteia asupra lui (felul și intensitatea influenței), ca și ocupația, profesiunea sa; unde n'avem acest suflet, nu găsim nici trăsăturile amintite, cum ne arată cazul așa ziselor comunități rurale americane. Unul din aceste tipuri de factori fără celălalt, nu încapă nici o discuție, nu se poate; avem deci o determinație reciprocă. Ceea ce se poate cel mult discuta e numai care e mai important, o chestiune greu, dacă nu chiar imposibil, de rezolvat. Căci dacă factorii naturali amintiți nu sunt suficienți să explice vechea structură rurală — fermierul american de astăzi e aproape tot așa de dependent de natură și are, cel puțin în unele regiuni, tot agricultura ca ocupație principală și, totuși, ce diferit e el de țărănul nostru — și trebuie să intervină și factori sufletești-spiritali pentru această, nu e mai puțin adevărat că vechiul etos rural, ca să existe, are nevoie de o serie de condiții naturale-materiale specifice; în împrejurări, de genul acesta, neprielnice el nu poate subsista. La periferia orașelor din regiunile agrare vom găsi desigur mult suflet rural autentic, dar câtă vreme se va putea menține el, mai ales dacă nu va fi reimprospătat cu cadre noi dela țară!

constitutivă identică pentru viața socială, altfel spus, ele constituiesc numai două perspective diferite asupra realității sociale. —; dacă am expus totuși întâi pe unul și apoi pe celălalt, aceasta pentru că nu se putea altfel, nu puteau fi expuși amândoi deodată. În acest caz, chiar că nu avem nici un fel de raport de întâietate între aceste două serii de factori, adică nici cel puțin unul de ordin metodologic.

În al treilea rând, încercarea noastră a căutat să caracterizeze satul nu atât prin analiza felului de a fi al membrilor săi, a sătenilor, cât printr'o înțelegere structurală a sa, adică punând accentul pe desprinderea acestei formații sociale ca totalitate, străduindu-se să determine ce fel de unitate e satul — e poate partea cea mai personală a acestui studiu; socotim însă că înțelegerea satului nu ne-o dă numai caracterul său de unitate, determinația sociologică propriu zisă, ci și natura membrilor săi, adică psihologia sătenilor. În sfârșit, studiul nostru nu are numai un caracter descriptiv, cum s'ar putea aștepta după titlu, ci și unul explicativ. Și aceasta pentru bunul motiv că a determina ce este un lucru — în special când vrei să faci aceasta într'un mod mai amplu — implică aproape în mod fatal a determina și pentru ce el este așa; de aceea, descriția și cu explicația merg, în paginile ce urmează, mână în mână. Mai ales că în domeniul sociologic a căuta să explice o trăsătură, o caracteristică a unui fenomen, a arăta cauzele sale, poate să însemne uneori — în cazul determinației imanente, socio-spirituale, unde cauza nu e ceva străin de obiectul cel determină — a scoate în evidență alte aspecte ale aceluiași fenomen, cum se va putea vedea imediat.

II. Factorii constitutivi și determinanți naturali-materiali

1. Satul e, cum am relevat de altfel, în primul rând, o unitate, adică el e o formație socială cu o viață proprie, relativ independentă de indivizii ce o alcătuiesc, aceștia comportându-se, pe o anumită latură, ca un tot; ceea ce înseamnă nu numai că ei depind unul de altul, ci că se simt în anumite privințe strâns legați; mai mult, ei se contopesc, fuzionează parțial în aspectul specific unității, formând un ansamblu, un corp cu o identitate de simțire; situație ce se traduce pe planul pur psihic prin existența unei conștiințe de „noi“. Acesta ar fi genul proxim. Dar orice defi-

niție completă trebuie să determine și diferența specifică. E o operație mai lungă, mai dificilă, dar mai utilă, căci ea ne dă amănunțele, trăsăturile caracteristice. Să vedem, deci, însușirile specifice ale satului, adică să vedem ce fel de unitate e el, căci există mai multe tipuri și chiar subtipuri de unități.

2. O primă indicație în acest sens ne dă însuși programul acestui congres³⁾. Primul punct de discutat, prima problemă de cercetat amintită e: Sat și Oraș. Desigur, aceste două formațiuni n'au fost puse alături întâmplător, ele au fost puse una lângă alta tocmai pentru că sunt apropiate, formând împreună categoria unităților cu bază geografică. Dacă ar fi să facem o clasificare a unităților, după cum ele sunt sau nu direct determinate de natură, am avea, pe de o parte unitățile sociale (termenul luat în sensul strâmt al cuvântului), unitățile nedeterminate direct de natură (de exemplu: clubul, biserica, asociația voluntară, etc.) și unitățile determinate direct de natură, fie de natura biologică, fie de natura geografică. Din această ultimă categorie fac parte satul și orașul.

Satul e, deci, o unitate cu bază geografică. Ce înseamnă aceasta? Că constituirea acestei unități, ca și existența și persistența ei, nu poate fi înțeleasă fără această condiționare. Sociologul francez contemporan R. Maunier spune foarte bine, vorbind despre acest tip de unități: „c'est le fait de s'établir dans cet espace limité qui crée l'appartenance de l'individu au groupement“ (pag. 43) și ceva mai departe: „l'habitation est le fait qui les fonde“ (aceste grupări). (p. 44). (*Essais sur les groupements sociaux*, Paris 1929). Factorul geografic e, deci, factorul determinant. Pot să existe și alte condiționări, de exemplu rudenia membrilor satului, adică toți membrii satului să fie rude; dar aceasta nu e necesar. Pentru a avea sat e suficient, pe lângă alte condiții ce vor fi indicate imediat, ca o sumă de oameni să locuiască în același spațiu. Importanța hotărâtoare a spațiului, mai precis a habitației, a rezidenței pentru acest tip de grupări și deci și pentru sat, se poate vedea din următoarea reflecțiune. De sigur, aceiași oameni care constituie un sat pot constitui și alte asociații. De exemplu, cazul amintit mai sus, dacă ei sunt rude, ei pot constitui și o comunitate

³⁾ Studiul de față reprezintă comunicarea subsemnatului la al XIV-lea Congres Internațional de Sociologie, ce urma să aibă loc la București (August—Septembrie 1939).

de rudenie⁴). Ar putea constitui și o asociație profesională, o asociație de agricultori. Dar aceste asociații, deși formate din aceiași membri și având aceeași extensiune, constituiesc alte formații sociale, căci ele integrează pe indivizi în alte roluri: ca rude, ca profesioniști, nu ca vecini. Vorbim deci de unități cu bază geografică și de sat atunci când apartenența pe care o trăesc membrii lor se datorește condiționării geografice comune. E primul factor determinant. Nu e singurul, dar e cel de bază, pe fundamentul căruia se ridică alții poate mai importanți, dar care fără existența acestui prim factor n'ar putea juca rolul lor diferențiator și asociativ pe care-l au.

Însă, cum am văzut, nu numai satul e o unitate cu bază geografică, ci și orașul. La aceasta s'ar putea răspunde până la un punct că, desigur, și orașul e o unitate cu determinație geografică și el are la bază locațiunea, proximitatea spațială, însă satul e mult mai mult determinat de mediul natural decât orașul. Iată, de exemplu, ce spune Sombart despre cel din urmă: „Așezarea orășenească înseamnă o habitație împotriva naturii; înseamnă proectarea spiritului în natură; înseamnă îndepărtarea de natură, locuirea indiferentă față de fenomenele naturii, în edificii din piatră și fier; în edificii ce nu sunt ieșite din natură, ci sunt impuse ei; și într'un sens mai larg: violentarea datelor naturale ale mediului⁵). Chiar dacă am socoti puțin exagerate, în forma exprimată, aceste afirmații — inspirate de pesimismul cultural german contemporan —, și ele sunt, fără îndoială, exagerate, nu se poate contesta că orașul reprezintă adeseori un triumf asupra naturii. În orice caz, orașul e mai puțin determinat de natură și el determină

⁴) Acesta se pare să fi fost cazul, mai ales la începutul constituirii satelor, în trecut îndepărtat. Astfel, se spune că satul ar fi o prelungire a clanului, o fixare teritorială a acestuia; devenind sedentar clanul și-ar pierde caracterul său propriu, căpătând o bază teritorială. În acest caz, pământul înlocuiește legăturile de sânge ca bază a organizației sociale. Același lucru se susține și despre satele românești, la originea lor; anume că ele ar fi așezări umane cu caracter genealogic. Ceea ce pare să fie numai în parte just.

Deci în unele împrejurări membrii satelor străvechi erau și rude între ei, situație care, adăugându-se la ceilalți factori socializatori, cimentă și mai mult legătura sătească. Dar ca să existe satul, ca unitate socială, nu e nevoie de această comunitate de rudenie.

⁵) W. Sombart, *Städtische Siedlung. Stadt*. Handwörterbuch der Soziologie. Stuttgart, 1931.

mult mai mult natura înconjurătoare decât satul: o corectează, o schimbă, o transformă uneori radical.

Am avea, deci, o diferență de cantitate în ce privește determinarea condițiilor geografice asupra satului și asupra orașului. Dar cu toată această deosebire incontestabilă între sat și oraș, care explică fără îndoială, în parte, unele aspecte din felul de a fi al satului și al locuitorilor săi: apropierea mai mare de natură, relațiile mai strânse și mai directe cu ea, mentalitatea sa mai irațională, concepția sa (adică a locuitorilor săi) mai metafizică, apoi micimea sa⁶⁾, chiar și structura sa profesională, caracterul mai stereotip al reacțiunilor sociale sătești ca și sociabilitatea spontană mai pronunțată a sătenilor — poate această determinație mai mare a țăranilor de către natură, faptul, anume, că ei sunt mai dezarmați față de ea i-a silit pe aceștia să adopte o atitudine mai socială; acea dispoziție imediată spre ajutor reciproc a sătenilor, ce contrastează așa de mult cu indiferența reciprocă a orașenilor (mai ales a orașenilor din orașele mari) e probabil în parte și consecința acestei situații — cu toate acestea, nu putem spune că am diferențiat bine primul de ultimul, necum că am epuizat toate deosebirile între ele. Trebuie să mai căutăm alți factori determinanți, ce condiționează felul de a fi al satului, care să circumscrie și să delimiteze și mai bine fenomenul nostru.

3. Nu-i vom găsi pe aceștia în cealaltă categorie de factori naturali, în factorii etnici (evident, aceștia sunt numai în parte naturali, fiindcă etnicul nu e determinat numai de factorii biologici-rasiali, ci și de cei istorici-culturali). Căci Etnicul nu e o categorie existențială a satului ca atare. El determină numai forma particulară a satului, tipul caracteristic pe care-l găsim într'o regiune și la un popor dat. De exemplu, Dl Vuia, titularul catedrei de Etnologie dela Universitatea din Cluj, a arătat că satele din Transilvania, locuite de preferință de Români, sunt: satele cu case izolate, satele disociate, satele de vale și satele aglomerate — satele de tip vechiu; pe când celelalte populații mai importante în Transilvania după Români, Ungurii și Sașii (mai ales aceștia din urmă, Ungurii ocupând o situație intermediară), locuiesc în satele de tip

⁶⁾ Orice unitate, cu bază geografică, puternic determinată de natură, e în mod necesar o unitate mică; mărirea numărului locuitorilor și prin aceasta complicarea structurii sociale implică, în general, interpunerea între om și natură a mediului uman-civilizator, care mediatizează și diminuează influența naturii.

mai recent: în satele de drum, în satele geometrice și în satele concentrate⁷⁾. Tot așa, caracterul etnic ne-ar putea explica, cred, cel puțin în parte, de ce în unele locuri și la unele popoare am găsit și găsim cu precădere sate de iobagi, în altele, în schimb, sate de țărani liberi, etc. Dar cum relevam, acest factor nu e constitutiv pentru satul în sine.

Desigur, satul are mai multe legături cu Etnicul decât, de ex. orașul, care având o populație mai mobilă (deci mai mulți străini), cu o mentalitate mai cosmopolită, e mai puțin determinat de acest factor. Dar — lăsând la o parte faptul că cultura națională diferențiată și conștientă e opera orașului — nu se poate spune că factorul etnic e un element formativ al satului ca atare, ca cel geografic; se știe că au existat și există și astăzi sate amestecate din punct de vedere etnic.

4. În altă direcție trebuie să căutăm îndrumări și date care să ne explice mai departe ființa satului. Și, fiindcă suntem la capitolul determinantilor naturali-materiali, să vedem dacă nu cumva se mai găsesc și alți factori de acest gen sau cel puțin asemănători, care să fie în măsură să ne dea astfel de indicații. Mă gândesc la factorii economici, factori care prin materialitatea lor și prin determinația lor uneori foarte rigidă pot fi puși în imediata apropiere a factorilor geografici și etnici; înțelegând prin factorii economici atât structura economică propriu zisă, cât și cea profesională. Problema noastră este: există vreo corelație între structura sa economică și profesională și felul de a fi al satului? În ce privește prima parte a întrebării, cred că răspunsul e relativ ușor de dat. Țăranii, după cum se știe, nu sunt oameni bogați și diferența de avere între ei e mică. Această relativă omogenitate economică e unul din aspectele și în același timp una din cauzele omogenității atât de caracteristice satului, de care vom vorbi imediat. În ce privește a doua parte a întrebării, lucrurile stau ceva mai complicat, răspunsul la ea e mai anevoios. Dar să vedem mai de aproape această structură profesională a satului, modul cum își câștigă locuitorii săi existența. Ocupația principală a sătenilor — așa putea zice aproape exclusivă — e agricultura. Sorokin, Zimmerman și Galpin au spus cu drept cuvânt că sociologia vieții rurale e de fapt sociologia unei singure categorii profesionale: a agricultorilor. De aceea cei trei sociologi americani atribue o mare im-

⁷⁾ *Le village roumain de Transylvanie et du Banat*. București, 1937.

portanță acestui factor. După ei acest caracter constituie trăsătura cea mai importantă a agregatelor rurale, variabila cea mai însemnată în explicarea acestei lumi. Cred că, în forma exprimată de ei, această idee e puțin exagerată.

Nu vreau să tăgăduesc că ocupația agricolă nu determină felul de a fi al satului. De exemplu, caracterul familiei sătești, integrarea ei puternică, importanța vecinătății la țară, n'ar putea fi înțelese fără agricultură. Aceasta determină apoi felul de a fi al vieții religioase, artistice și în genere al vieții culturale sătești⁸⁾. Dar condiționează ea toate aceste manifestări, în virtutea faptului că e ocupație agricolă sau, în primul rând, în virtutea faptului că agricultura sătească e făcută într'un anumit spirit, în spiritul tradițional premodern, că nu e o agricultură exercitată în spiritul de câștig, de afaceri și nici prin mijloace tehnice moderne, ci, dimpotrivă, printr'o tehnică rudimentară și fără ajutorul cooperăției moderne? Căci, să nu se uite că agricultura poate fi făcută și într'un spirit mai capitalist, într'un spirit care nu are nimic comun cu sufletul satului. Chiar acești autori recunosc că nu mai pot fi socotiți ca săteni fermierii moderni, cum e mai ales marea masă a celor americani. Dar chiar în economiile mai înapoiate nu trebuie să se uite că satele nu cuprind pe toți agricultorii. Avem o categorie de agricultori, marii proprietari, care trăesc, unii din ei, luni de zile la țară, dar care, datorită originii și mai ales modului lor de viață, nu pot fi socotiți drept săteni. Există totuși oarecare corelație între agricultură și sat. În ce sens și în ce măsură?

În primul rând, agricultura e unul din factorii care explică dependența mai mare a satului de natură, una din caracteristicile sale principale. Se știe că, spre deosebire de celelalte activități profesionale, agricultura depinde în mai mare măsură de elementele naturii: sol, climă. Această determinare mai mare a ei de către natură — alături de marea ei determinare de către factorii etnici, de moravuri, obiceiuri — explică de ce agricultura e cea din urmă din principalele activități profesionale care a intrat în angrenajul pieții. Și se pare — cel puțin așa spun economiștii cei mai autorizați — că ea nu va putea fi niciodată dominată în mod absolut exclusiv de spiritul capitalist. Agricultura are, deci, o aderență mai mare pentru spiritul economic tradițional, un aspect al etosului

⁸⁾ Dovezi numeroase în acest sens se găsesc la Sorokin, Zimmerman și Galpin. *Op. cit.*

premodern, fără de existența căruia satul nu poate fi înțeles nici un moment. Iată a doua dovadă a corelației între agricultură și sat.

Dar importanța determinatoare a agriculturii pentru felul de a fi al satului nu s'a terminat, poate chiar aportul ei cel mai însemnat în fizionomia satului îl vom vedea numai acum: anume, agricultura e aceea care condiționează și explică autarhia economică a satului și, prin aceasta, autarhia în genere a acestei formații sociale, o trăsătură atât de caracteristică satului și chiar subunităților sale principale, familiile (gospodăriile), autarhie inexistentă la orașe. Se știe că agricultura e singura activitate profesională care se poate dispensa, în cea mai mare măsură, de alte activități complimentare; în cazuri extreme ea putându-se priva cu totul de serviciile celorlalte ocupații. Agricultura, datorită diversității ei, e mai puțin dependentă, adică, cum s'a spus foarte bine, agricultorul și *eo ipso* țăranul pot să trăiască și fără cumpărători. Pe când celelalte activități economice nu pot trăi prin sine, ele trebuie să facă schimb pentru a-și procura subsistența. Și, cum aceste ocupații non-agricole au în imensa lor majoritate sediul la oraș, se înțelege dela sine că acesta nu poate fi niciodată autarh, în accepțiunea deplină a cuvântului, ca satul, că el e pentru alimentație și în genere pentru materiile prime dependent de țară.

În acest sens, în sensul că agricultura e factorul principal al economiei sătești închise, se poate vorbi chiar de o corelație foarte strânsă între agricultură și sat. Și, desigur, autarhia economică a satului determină într'o oarecare măsură și autarhia sa morală. În aceste limite, cu aceste rezerve și precizări, se poate vorbi de agricultură ca o variabilă importantă în explicarea vieții sătești⁹⁾.

⁹⁾ În orice caz, dacă e vorba de a stabili o ierarhie între diferiții factori determinanți — ceea ce personal cred că e foarte greu, în mod obiectiv — atunci mai degrabă se poate spune că variabila principală e determinația (puternică) a mediului geografic, și nu ocupația. Cea dintâi determină într'o măsură și structura profesională. Desigur, nu se poate spune că o colectivitate puternic determinată de natură trebuie să se ocupe în mod necesar și exclusiv cu agricultura. În asemenea împrejurări și condiții de vieață ea se poate limita, în cazuri extreme, chiar numai la vânat și cules. O soluție posibilă a acestei situații e însă și agricultura, pe când celelalte ocupații profesionale, ca comerțul și industria — vorbesc pe o scară întinsă, ca un izvor de existență a unei mari mase de populație — nu sunt posibile decât acolo unde diminuează presiunea puternică a mediului geografic.

III. Factorii constitutivi și determinanți sociali

1. Trecem acum la a doua grupă mare de factori determinanți ai satului: la factorii sociali. Adică noi date cu privire la sat vom căpăta examinând natura acestui agregat social ca atare, structura sa și felul raporturilor interumane dintre membrii săi. Căci, cum s'a spus foarte just, unitățile naturale sunt și rezultatul proceselor sociale, nu numai ai factorilor naturali: a acțiunii paralele a acestor factori, a legăturii lor. Vom începe această parte cu cercetarea aspectului exterior al vieții sociale satești: cu examinarea volumului, densității, mobilității, și omogenității satului, factori și trăsături mai mult demografici decât sociali propriu ziși. Socotesc însă că această dispoziție, pe lângă că corespunde necesității unei ordine sistematice, constituie și cea mai bună tranziție dela condiționarea și aspectul geografico-economic al satului — determinant și el exterior — la condiționarea pur psiho-socială.

Deja o investigație superficială a acestui sector social formal ne dă informații prețioase asupra ființei satului. Dacă privim volumul comunităților rurale, întinderea satelor și numărul populației lor constatăm că acestea sunt reduse. Și totdeauna viața rurală, spre deosebire de cea urbană, s'a distins prin cadrele, proporțiile, ei reduse. Rareori ca un sat să ajungă la cifra de 8.000 de locuitori și mai ales să depășească această mărime. Chiar și cazurile de sate cu 5.000 de locuitori sunt puține; satele în marea lor majoritate nu ating această cifră. Populația comunelor noastre rurale din România poate fi fixată în medie între 1.000—2.000 de locuitori. Cele mai multe din sate însă, așa zisele cătune, adevăratele realități, nu comunele care sunt și astăzi abstracțiuni, simple unități administrative, au chiar mai puțin de 1.000 locuitori. Dar ceea ce e mai relevant și mai specific pentru chestiunea care ne interesează nu e atât această caracteristică exterioară, cât trăsăturile interioare ce sunt consecința ei. O formație socială mică, cu un număr redus de persoane implică un anume tip de relații sociale. Oamenii se cunosc aici toți între ei, sunt în general în raporturi personale și apropiate. Creșterea numărului unei colectivități, ori câtă dispoziție spre sociabilitate ar fi la membrii ei, implică în mod fatal predominarea relațiilor lipsite de intimitate, dat fiind că ei nu mai pot fi toți în legătură, nici nu se mai pot cunoaște toți personal; adică implică o schimbare a relațiilor sociale. Și cu cât această creștere e mai mare, cu atât crește mai

mult numărul relațiilor impersonale, indirecte și pasagere, cu atât vieța socială e mai mediatizată, cum ne arată cazul marilor metropole. În orice caz, dacă raporturile sociale în sate au un caracter personal, intim și durabil aceasta se datorește și volumului redus al acestui tip de comunități. Dar micimea volumului social implică, cum s'a observat foarte bine, nu numai relații intime, dar și un control¹⁰⁾ intim, ceea ce înseamnă o unitate mai mare a colectivității. O formație socială mai mare are însă mai puține șanse decât una mică să fie unitară, atât datorită faptului că aici controlul e în mod fatal mai mic, cât și faptului că în astfel de formații avem o diferențiere mai mare a personalităților. Numărul mare, zice foarte judicios L. Wirth¹¹⁾, implică o variație individuală mai mare. Dar despre acest lucru vom vorbi imediat.

O altă trăsătură ce distinge și determină într-o oarecare măsură natura satului, o trăsătură ce merge mână în mână cu cea anterioară, e lipsa lui de densitate. E un lucru prea evident, ca să fie nevoie de dovezi ample și cantitative. Desigur, există nu numai sate dispersate, împrăștiate, există și sate concentrate. Să se compare însă concentrarea rurală cu cea urbană! Oricât ar fi satul de compact, nu vom vedea aici case cu etaj decât rareori și nu vom vedea locuind două familii împreună în aceeași casă, afară de părinți cu unul din copiii lor căsătoriți¹²⁾. Și această trăsătură merită relevată și pentru consecințele ei psiho-sociale. O densitate socială mică e strâns corelată cu o diferențiere individuală mică. Densitatea mai mare a orașelor — prin specializarea pe care o aduce după sine — atrage atenția L. Wirth, pe urmele lui Darwin și

¹⁰⁾ Control puternic care nu e nevoie să fie exercitat de o conducere bine reliefată ce, de altfel are și șanse mai puține să existe în astfel de comunități, datorită variațiilor personale mai mici în societățile reduse ca număr; dar datorită mai ales faptului că astfel de asociații au mai puțină aplecare spre instituționalizare. Organele acestor colectivități sunt de multeori ocazionale, *ad hoc*; însă chiar când sunt permanente, ele nu sunt, în genere, autoritare sau instituționalizate. Controlul are aici, de obicei, un caracter mai difuz, e controlul tuturor (al opiniei publice). Lucru întărit, în cazul satului, prin dominația necontestată a obiceiului moștenit, a tradiției. De altfel vom mai vorbi despre aceste lucruri imediat.

¹¹⁾ *Urbanism as a Way of Life*. American Journal of Sociology. July 1928.

¹²⁾ Acest lucru e valabil și pentru familiile mari, care cuprindeau 50—60 de persoane. Acestea formau o comunitate de lucru și de viață, dar nu una de locuință. Astfel de familii nu trăiau în cazărmi, ci în case mici, care nu puteau adăposti decât puțini oameni.

Durkheim, potențează efectul diferențiator al volumului în ce privește variațiile individuale, potențează, deci, creșterea complexității structurii sociale. Dacă satul e o formație socială omogenă și bine controlată aceasta se datorește, între altele, pe lângă volumul său mic, și densității sale reduse.

O a treia trăsătură socială formală caracteristică și plină de consecințe pentru sat e slaba mobilitate a locuitorilor săi, sedentarismul lor relativ. E o problemă scoasă în relief și studiată de sociologul ruso-american Pitirim Sorokin¹³⁾. În adevăr, sătenii se mută rareori înăuntrul satului lor, nu ca orașenii; datorită, desigur, faptului că ei sunt într'o mai mare măsură proprietari de case, dar datorită și unei inerții caracteristice, în genere, ruralilor. Ei se duc să se stabilească, deasemenea, rareori în alte sate, chiar vecine, afară de cazurile de mariaj. Și chiar când pleacă la oraș, ei tind într'o mult mai mare măsură decât orașenii să se întoarcă la locul lor natal. Câți dintre orașenii emigrați în alte orașe se mai simt legați de orașul lor natal! Dar nu numai mobilitatea teritorială e redusă¹⁴⁾, dar și cea socială (verticală) e mică la sat, pentru bunul motiv că stratificarea socială e mai redusă aici. Un țaran își schimbă mult mai puțin categoria sa socială, locul său în societate decât un orașan, care își poate schimba de mai multe ori, în cursul vieții sale, clasa socială din care face parte, poziția sa socială. Tot așa și situația sa economică. Și și mobilitatea profesională e mai puțin intensivă la sat, adică un sătean își schimbă mult mai rar profesiunea sa decât un orașean. Această mobilitate teritorială, socială, economică și profesională mai redusă a satului explică — alături de alți factori — omogenitatea și unitatea mai mare a acestei colectivități, ca și durabilitatea mai mare a relațiilor între săteni și persistența mai mare a moravurilor lor; o mobilitate mai mare, după cercetări foarte exacte, facilitând dezintegrarea mora-

¹³⁾ *Social Mobility*. New York, 1927. Redau ideile acestui autor după expunerea făcută de el în opera de colaborare, citată înainte. Vol. I, cap. IV.

¹⁴⁾ Cum ne-ar arăta și faptul că mai puțini rurali sunt născuți în altă parte decât acolo unde domiciliază, ceea ce nu e cazul la oraș. Un alt indiciu al mobilității teritoriale mai reduse a ruralilor l-ar constitui împrejurarea că agricultura leagă pe om de pământ, îl face de fapt „glebae adscriptus“ (lucru ce era și mai mult cazul în trecut, când ruralii erau legați și juridic de pământ sau cel puțin prin comunitatea de posesiune); deasemenea, și faptul că la țară și în sânul profesiunii agricole găsim — comparativ — mai mulți proprietari de imobile decât la oraș și în ocupațiile non-agricole.

vrurilor, slăbirea moralei și creșterea acțiunilor non-sociale. Structura și instituțiile unei populații rurale mai mobile, spun Sorokin, Zimmerman și Galpin, sunt mai puțin stabile și mai flexibile decât a unei populații relativ sedentare.

Dar, pe lângă că populația satelor e mică, puțin deasă, puțin mobilă, ea e și omogenă; trăsătură care explică și ea unitatea și continuitatea mai afirmată a colectivităților rurale. Reproduc după autorii amintiți, ce ne dau și în această privință foarte interesante considerații, diferitele aspecte în care se revelează omogenitatea populației rurale. E relativ foarte omogenă din punct de vedere al compoziției etnice, rasiale. Desigur, există și sate cu populație etnică diferită. Dar aceste sate amestecate nu au mai mult de două, trei naționalități diferite. Iarăși, să se compare și din acest punct de vedere satele cu orașele, să se compare mai ales extremele: satele amestecate, cu marile orașe. Satul e, apoi, omogen și din punct de vedere al compoziției diferitelor părți ale sale. Cătunele sau mahalalele sunt toate, la fel, nu îndeplinesc o funcțiune deosebită. Pe când diferitele cartiere ale unui oraș, în special ale unui oraș mare, sunt deosebite, atât din punct de vedere al populației ce le locuiește, cât și din punct de vedere al funcțiunilor economice îndeplinite. El e, pe urmă, relativ omogen și din punct de vedere economic și profesional. Am amintit înainte că nu există mari deosebiri de avere între săteni și că toți exercită aceeași profesiune: agricultura¹⁵⁾. În adevăr, găsim într'un sat autentic, adică într'un sat în care n'au pătruns influențele orășenești, puțini alți profesioniști, înafară de agricultori: unul sau doi mici negustori care, cel puțin la noi, sunt și cârciumari, un fierar, un lemnar, un morar. Și apoi toți aceștia, mai ales meseriașii — chiar și în cazul când întreaga populație a unui sat exercită vreo meserie (exemplu: olăritul) — trăesc nu numai din meseria lor, ci și din agricultură. (Întelegând prin aceasta nu numai cultura pământului, dar și creșterea vitelor). Populația satelor e, în sfârșit, omogenă și din punct de vedere psiho-social. Există, relevă foarte just sociologii ame-

¹⁵⁾ Aceasta nu înseamnă că țăranul e un *specialist* în agricultură. Dimpotrivă, dacă există un tip uman mai multilateral, mai capabil să facă lucruri mai diferite, mai „enciclopedist“, acesta e el. Să nu se uite, apoi, că agricultura e, dintre ocupațiile profesionale, cea mai variată și cea mai diversă, cea care reclamă mai multe activități diferite, unde diviziunea muncii a pătruns mai puțin și unde nu va putea pătrunde niciodată, ca în celelalte ocupații industriale.

ricani citați, mai multă asemănare între locuitorii unui sat din punct de vedere al limbii, credinței, opiniilor, moravurilor, normelor de conduită decât între orășeni. Aceasta datorită, desigur, în bună măsură factorilor amintiți: numărul mai redus al populației satului, lipsei ei de densitate (densitatea aducând specializare) și mobilității reduse a sătenilor, astfel că ei nu vin în contact cu forme diferite de viață care să-i influențeze și să-i diferențieze. (Mai mult: populația unui sat e autohtonă, provenită din propriul său fond, din propria sa substanță; cei veniți din alte sate sunt puțini și sunt de obicei din împrejurimi, adică dintr'un mediu asemănător). În sfârșit, omogenitatea psiho-sociologică se datorește și faptului amintit că sătenii provin cam toți din aceeași situație socială și economică și exercită aceeași profesiune, ca și părinții și tovarășii lor de viață.

2. După ce am examinat, în primul rând, socialitatea satului sub aspectul ei exterior, să vedem acum aspectul central al acestei socialități, adică să vedem cum se leagă indivizii între ei, cum se grupează ei, mai precis: ce fel de unitate e satul. E aspectul propriu zis sociologic al acestei probleme. De aceea socotesc că datele ce urmează ne vor aduce contribuții și mai prețioase referitoare la natura satului, ele ne vor releva mai precis și mai plastic fizionomia lui.

În primul rând, satul e o unitate durabilă, nu o unitate efemeră. Ce înseamnă aceasta e ușor de închipuit, dacă ne vom gândi cătuși de puțin la efectul duratei în viața umană. Numai ea dă posibilitatea unei cristalizări, unei sistematizări; ea dă posibilitate la ceea ce se numește continuitatea vieții. Fără această durată nu există nimic trainic și definitiv. Pentru viața socială mai ales, importanța ei e eminentă. Ea e, în primul rând, o condiție esențială a suprapersonalizării vieții sociale, a condensării ei. Ea e, apoi, condiția *sine qua non* a apariției și acțiunii tradiției și obiceiurilor, factori asociativi și regulatori de primul ordin pentru viața socială. Și cu cât o unitate are o durată mai mare, adică cu cât ea are un trecut mai mare, cu atât sedimentele sociale ce le depune timpul — tradițiile, obiceiurile, — sunt mai numeroase, cu atât aceste sedimente sociale domină mai mult generațiile ce vin. Aug. Comte a spus foarte frumos că umanitatea nu e formată numai din cei vii, dar și din cei morți. O idee asemănătoare găsim, dacă nu mă înșel, la Th. Geiger, când spune că cu cât unitățile au o viață mai lungă, cu atât mai mult se schimbă membrii lor; ceea ce

înseamnă însă că individul dispare, iar tipicul apare pe primul plan. În orice caz, dacă viața socială a satului are un caracter conformist, dacă ea e dominată de tradiție, — adică dacă ea e mai integrată — aceasta se datorește, pe lângă existența unui spirit tradiționalist puternic la săteni, și caracterului său de unitate durabilă.

O consecință a durabilității vieții sociale e apariția unei ordini sociale. Am amintit înainte unul din tipurile de factori ordonatori: tradiția, obiceiurile, regulile sociale. Un alt tip de factor ordonator, tot așa de important, ce apare în orice viață socială organizată și de durată e conducerea. Și, de fapt, satul posedă o conducere, o găsim la el, fie sub forma unei conduceri individuale (adică conduce un singur individ), fie sub forma unei conduceri colegiale (de exemplu, a unui sfat de bătrâni sau a capilor de familie). Această funcțiune a avut, poate, chiar un rol mai important mai înainte, când centralismul politic — adică statul — nu răpise satului atâtea rosturi. Ea se găsește însă și astăzi, deși mai diminuată. Dar existența unei conduceri și, deci, a unei diferențieri sociale contrazice ceea ce spusesem înainte despre marea omogenitate a satului. De aceea, e nevoie de o mică precizare. Când am vorbit de omogenitatea satului, m'am gândit la o omogenitate relativă, în comparație mai ales cu orașul, și nu la o omogenitate absolută, care nu e posibilă, oricât ar fi de mică și asemănătoare populația unei grupări. Cu atât mai puțin e aceasta posibil într-o comunitate de viață ca satul, unde, pe lângă conducători și conduși, găsim încă următoarele diferențieri sociale: clase de vârstă (generații), sexe, profesii, familii, vecinătăți. Însă aceste diferențieri ale satului, față de diferențierile dinăuntrul altor colectivități, sunt puține la număr. Și ele se subordonează cu totul unității satului; un spirit comun unificator nivelează foarte mult particularitățile acestor diferențieri. Așa că se poate vorbi, fără a fi în contradicție cu realitatea, de o omogenitate a satului. Și acest lucru ni-l arată chiar și conducerea. Există conducători, dar cei însărcinați cu această funcțiune, fie un singur individ, fie un colegiu de oameni mai cu vază, nu au o situație predominantă, autoritară, și aceasta chiar înainte de extensiunea centralizării, când conducerea sătească avea fatal atribuții și răspunderi mai mari. Conducerea, chiar și atunci, nu era instituționalizată, ea avea la bază prestigiul de care se bucura o personalitate mai reliefată în sat și ea era democratică, adică se exercita ținând seamă de dorin-

tele sătenilor și cu consimțământul lor¹⁶). Ea nu înseamnă, deci, înfrângerea legii omogenității, ce prezidează destinele satului. Și nici existența în sânul satului a unor oameni mai bogați, mai înstăriți, sau a unor oameni mai stimați ce se bucură de prestigiu, spre deosebire de alții care sunt chiar disprețuiți, nu implică o diferențiere socială profundă. În orice caz, găsim o stratificare socială mai redusă la sat decât la oraș. În satul românesc autentic și astăzi sluga mănâncă la masă împreună cu stăpânul. Satul e, deci, o unitate omogenă.

Dar, dacă diferențierea socială, o consecință posibilă a vieții sociale durabile, nu apare în cazul satului, datorită faptului că ea e contracarată de alte tendințe legate de felul său de a fi, amintite înainte (micimea, lipsa de densitate, sedentarismul, etc.), în schimb cooperarea strânsă, o altă tendință a durabilității și care e promovată foarte mult și de factorii amintiți înainte, se afirmă cu mult relief. Satul nu e o unitate labilă, ci e o unitate bine integrată. Deși el conține o serie de subunități tot așa de bine conturate și independente ca și el, mai exact: deși indivizii care alcătuiesc satul formează și o serie de unități subordonate în care ei se integrează tot atât de puternic ca și în el, cum sunt familiile¹⁷), — formațiuni sociale durabile, bine încheiate, autarhice care se pot dispensa de ajutorul și aportul celorlalți — totuși el nu e mai puțin o unitate solidă. Deasupra acestor unități atât de bine reliefate și atât de independente, care sunt familiile, se ridică, cu toate acestea, unitatea mai mare a satului. Că el e o unitate bine încheiată, ce nu formează numai un simplu cadru înăuntrul căruia se desfășoară în mod independent viața indivizilor și a subunităților, ci o unitate în care aceștia se integrează în mod desăvârșit, nu e greu de demonstrat pentru cine a trăit sau a văzut mai de aproape un sat. Las la o parte faptul că au existat sate unde proprietatea pământului era colectivă, loturile pe care le deținea și exploata fiecare familie fiind atribuite (vremelnice sau pentru mai

¹⁶) Și conducerea sătească nu e nici diferențiată, adică nu există aici un organ complicat cu șefi, care inițiază, și executanți, organe subordonate, ca două categorii distincte; după cum nu există funcționari de carieră sau privilegiați, din punct de vedere politic. Se poate spune, în adevăr, că organizația politică sătească a fost o democrație autentică.

¹⁷) Astfel încât Sorokin, Zimmerman și Galpin zic că în societățile agrare putem vorbi de o dominație a familiei; familismul ar fi trăsătura caracteristică a acestor comunități.

mult timp) de comunitatea sătească. Și las la o parte și faptul că întâlnim și astăzi în unele sate, cum e cazul culturilor pe specialități și în rotație, o ordine supra-familiară, care indică în mod indiscutabil existența unei comunități supraordonate regulatoare. Mă refer la un fenomen mai general: existența, alături de proprietatea individuală, a unei proprietăți comune sub formă de pășune, pădure etc., a căror exploatare implică existența unei instanțe obiective (instanță regulatoare ce putea fi în acest caz nu numai comunitatea sătească, ci și comunitatea satelor din regiune, cum era la noi cazul, de ex., în Vrancea). Dar chiar și acolo unde nu exista nici cel puțin această interdependență — caz foarte rar — gospodăriile particulare erau totuși legate între ele din necesitatea unei poliții, a unei administrații comune, din necesitatea întreținerii drumurilor, a plății impozitelor, în sfârșit, a ordinii economice comune. Inșă, pe lângă această strânsă unitate produsă de nevoi ca și de factorii amintiți înainte, unitatea satului se datorește și atmosferei psiho-sociale comune care învălue pe toți membrii lui și care se vede în omogenitatea sa, ca și în spiritul propriu ce însufletește fiecare sat. Găsim maniere de gândire, simțire și acțiune specifice numai anumitor sate, ce se văd, de exemplu, în existența unor obiceiuri, în anumite particularități de port, etc., comune numai membrilor acelor sate. În unele cazuri mai speciale, unitatea bine încheată care e satul poate fi promovată și de alți factori locali, cum e rudenția sau opoziția față de alte sate, etc. Dar nu insist asupra acestor lucruri, căci se găsesc referințe excelente în alte părți¹⁸⁾. Ceea ce vreau numai să sub-

¹⁸⁾ Cea mai completă enumerare a factorilor care au putut să creeze comunitatea rurală se găsește la Sorokin Zimmerman și Galpin, *op. cit.* Iată care sunt ei în ordinea stabilită de autori, probabil ordinea importanței determinatoare de asociere: 1. Comunitatea de sânge, reală sau mistică (totemică). 2. Mariajul. 3. Asemănarea credințelor religioase și magice. 4. Asemănarea de limbă și obiceiuri. 5. Utilizarea și posesiunea comună de pământ. 6. Aproximarea teritorială. 7. Responsabilitatea comună pentru ordine și taxe. 8. Comunitatea de interese profesionale. 9. Comunitatea tipurilor variate de interese economice. 10. Subordonarea față de același moșier, boier. 11. Atașamentul (liber sau constrâns) la aceeași instituție socială (centru politic, școală, biserică, agenție comercială, autoritate militară). 12. Apărarea comună împotriva unui inamic comun. 13. Ajutorul mutual. 14. Vieța comună și experiența comună. Cu cât leagă mai mulți factori din aceștia, spun cei trei autori, comunitatea sătească, cu atât e ea mai puternică, mai integrată.

Sorokin numește aceste tipuri de comunități, care au la bază legături

linie e că satul e o unitate bine conturată și trăită ca atare de săteni, spre deosebire de oraș, care e o formație mai puțin unitară și mai puțin coerentă. În orice caz, unitatea acestuia din urmă, datorită volumului și diferențierii sale (în deosebi în cazul orașelor mari), e mai puțin simțită și trăită de locuitorii săi, de orașeni.

Dar satul, lucru ce rezultă până la un punct și din considerațiile anterioare, nu e o unitate spontană, voluntară, ci el e o unitate nevoluntară, o unitate, întrebuițând un termen nu tocmai propriu, constrângătoare. Vreau să spun că satul face parte din acea categorie de unități de care indivizii sunt atașați nu printr'un act conștient și voluntar, dela început, ci ei se găsesc acolo și s'au legat de aceste comunități prin faptul că aici au trăit părinții lor, aici s'au născut ei și aici și-au petrecut copilăria. Atașamentul lor e posterior acestor fapte, e o consecință a lor. Relev acest caracter al satului, pentru că și el ne ajută să înțelegem anumite trăsături ale vieții sale psiho-sociale. Am credința că și aici trebuie căutată una din sursele spiritului colectivist de care e animată această formație socială; el e una din consecințele posibile ale acestui tip de grupări. În adevăr, dacă individul și chiar familiile se subordonează unității mai mari, care e satul, aceasta se datorește și faptului că satul nu e o unitate spontană, voluntară, unde părțile, membrii participă numai întrucât se ține seama de dorințele lor, părăsind-o atunci când sunt nesocotite, ci o unitate nevoluntară, care, bine înțeles, nu poate subsista nici ea fără un minimum de adeziune, dar care nu e la discreția capriciilor indivizilor și subunităților, legăturile fiind aici mai puternice, aceștia având în tot cazul o influență determinativă mai redusă decât în cazul unităților voluntare¹⁰⁾. Acolo unde solidaritatea între agricultori devine

multiple și variate, comunități cumulative, opunându-le comunităților elementare, ce au la bază o singură legătură, astfel că ele au un caracter specializat; pentru acest motiv, el le mai numește pe acestea din urmă și comunități diferențiate, funcționale. S'ar putea, deci, spune, utilizând această dualitate foarte judicioasă, că satul e o unitate cumulativă, pe când orașul — și în special orașul mai mare — e o unitate mai diferențiată.

¹⁰⁾ Evident, și orașul e aproape într'o măsură tot așa de mare o formație pe bază de constrângere; nici orașul în care te naști și nici chiar orașul în care trăești nu ți-l poți alege totdeauna. Dacă totuși influența sa formatoare e mai mică, aceasta se datorește faptului că el e mai puțin omogen. Tânărul și individul care trăește în oraș e solicitat de mai multe maniere de gândire și acțiune socială, acestea sunt, apoi, mai puțin durabile, așa că influența lor nu e tot așa de hotărâtoare.

voluntară, ceea ce înseamnă în cea mai mare măsură o solidaritate de interese, adică o solidaritate flexibilă și schimbătoare, cum sunt și acestea, unde legăturile cu bază nevoluntară se atrofiază, avem structura rurală americană, care e mai diferențiată, mai complexă, dar mai puțin integrată și mai puțin durabilă. În orice caz, nu mai putem vorbi de sat în sensul propriu al cuvântului.

Paralel cu structura socială nevoluntară, într'o bună măsură, merge cea neintențională. Cu aceasta am scos la iveală o altă trăsătură importantă a formațiunii sociale care se numește sat: caracterul său nefinal²⁰). Satul nu e o unitate născută în vederea realizării unei valori, a unui țel, a unei opere sau a unui interes; altfel spus, el nu e o unitate îndreptată înafară, ci e o unitate îndreptată înăuntru, adică o unitate ce își este ea însăși propriul său scop. În existența împreună — nu în organizarea vieții colective și punerea ei în slujba unui obiectiv oarecare — se realizează și își găsește sensul, rostul, acest tip de colectivitate. În consecință, scopul satului e de a fi laolaltă; mai mult decât atât, el e, după expresia sociologului german Th. Geiger²¹), dela care împrumutăm această tipologie, o comunitate²²) de realizare de viață²³). În

²⁰) Nefinal în sensul că această asociere nu are un scop conștient. Altfel satul, ca orice lucru uman, — mai mult: ca orice formă de viață — e străbătut și el de o finalitate (realizarea vieții, prin adaptarea la mediu, etc.), fără însă ca aceasta să fie ceva precis formulat. De aceea cred că e mai potrivit termenul de neintențional.

²¹) *Die Gestalten der Gesellung*, Karlsruhe, 1928.

²²) Căci nu orice societate nefinală e o comunitate de realizare de viață. Spre exemplu, orașul și națiunea sunt asociații nefinale, nu sunt însă — din cauza dimensiunilor lor prea mari — comunități de viață. Satul și familia, datorită, între altele, cadrelor lor reduse, sunt, în adevăr, nu numai asociații nefinale dar și comunități de viață.

²³) Se mai poate spune și că satul nu e o comunitate făcută, ci una crescută, organică; o dualitate ce merge mână în mână atât cu aceasta a lui Geiger, cât și cu cea anterioară (constrângătoare-voluntară). De altfel, toate aceste dualități au o sursă comună, toate au la bază faimoasa clasificare a lui Tönnies, în comunități și societăți. Dacă n'am întrebuițat terminologia lui Tönnies, preferând pe aceea a urmașilor săi în această direcție, deși acest sociolog se referă în mod precis la problema noastră (el dă ca exemplu de comunitate familia și satul, iar ca exemplu de societate, între altele, orașul mare), aceasta se datorește faptului că noțiunile sale nu sunt obiective, fiind încărcate de anumite judecăți de valoare. (A se vedea în această privință lucrarea mea: *Problema Culturii Moderne în Sociologia Germană Contemporană*. București, 1935). Ele ar putea fi utilizate cel mult în accepțiunea mult mai obiectivă pe care le-o dă, nu de mult, J. Pieper, în lucrarea sa: *Grundformen sozialer Spielregeln*. (Freiburg i. B.

astfel de asociații, tocmai datorită, între altele, caracterului lor neintenționat, ceea ce înseamnă și caracterului lor nespecializat²⁴⁾, individul participă în întregime, cu toată personalitatea sa, căci în sânul lor se desfășoară cea mai mare parte din existența și activitatea sa; ele nu sunt simple unități speciale, ce integrează individul numai pe o singură latură, mijloace numai pentru realizarea unui scop, uneori foarte spiritual, dar totuși periferic față de centrul vieții. Împreună și alături de tovarășii săi, cu ceilalți săteni, își câștigă existența țăranul, împreună cu ei se bucură și se întristează. În orice caz, la orice eveniment, oricât de personal, participă aproape întreg satul; totul se petrece în public. Această intenționalitate internă implică însă nu numai o integrare mai mare, mai completă și prin aceasta mai profundă a individului, ci și raporturi intime, lipsite de distanță și personale între membrii colectivității, respectiv între membrii satului. Sunt acele tendințe psiho-sociale care le-am găsit caracteristice grupărilor mici. De altfel, aceste comunități de viață, în sensul autentic al cuvântului, nu sunt posibile decât în cadre mici.

Dar satul e mai mult decât o unitate nefinală (o comunitate de viață), el e chiar o unitate primară. Importanța acestui lucru îl vom vedea imediat expunând teoria lui Cooley, sociologul american care a atras cel dintâi atenția asupra acestui tip de colectivități. După Cooley²⁵⁾, grupările primare sunt acelea în care toți membrii se cunosc și sunt în contact personal. Ele se mai caracterizează prin simpatia ce domnește între membri, prin intimitatea lor și prin cooperarea lor ce merge până la fuziunea într'un tot, dând naștere unui sentiment de „noi“²⁶⁾. Până acum încă ni-

1933). Iată cum ne înfățișează acest autor cele două tipuri: comunitatea înseamnă accentuarea comunului și afirmarea solidarității, renunțarea la anumite forme de afirmare de sine, la impunerea intereselor egoiste, înseamnă devotament, iubire, apropiere, intimitate; societatea înseamnă accentuarea interesului individual, dreptate, rezervă, distanță, contact indirect, politeță și tact. După cum se vede, însușirile atribuite comunității sunt într'o oarecare măsură aceleași pe care le găsim și la sat. În accepțiunea lui Pieper se poate spune, cu bunăvoință, că satul e o comunitate.

²⁴⁾ Nu e o unitate specializată nici satul și nici vreuna din subunitățile sale. Dimpotrivă, el se caracterizează, cum am văzut și cum vom mai vedea, prin pluralitatea de funcțiuni, cuprinzând mai multe specialități, adică mai multe conținuturi (economice, administrative, religioase, etc.).

²⁵⁾ *Social Organization. A study of the Larger Mind.* New-York, 1929.

²⁶⁾ „One lives in the feeling of the whole and finds the chief aims of his will in that feeling“. *Op. cit.*, p. 23.

mic nou; originalitatea teoriei lui Cooley se va vedea de aici înainte, prin explicarea caracterului primar al acestor grupe. Ele sunt primare, după autor, în două sensuri: în sensul că dau individului prima și cea mai completă experiență de viață socială organizată, ele formând natura sa socială și dându-i idealurile sale sociale — importanța lor în această privință e fundamentală; dacă ne gândim că ele domină în perioada plastică a copilăriei — și în sensul că ele sunt formațiuni primordiale, date odată cu omul și care nu dispar prin complicarea vieții sociale, făcând loc altora; ci din ele se dezvoltă celelalte: formațiunile secundare. Aceste unități primare ar fi numai în parte determinate de tradițiile speciale, ele exprimând în mare măsură natura umană universală. Cooley citează ca tipuri de unități primare următoarele colectivități: familia, grupările de copii și vecinătatea. Alături de acestea, autorul însuși amintește ca tipuri mai puțin universale: satul și (și mai puțin universale) cluburile, asociațiile fraternalne. În adevăr, toate civilizațiile care au existat până la începutul secolului al XIX-lea au cunoscut satul. Numai după această dată el încetează de a mai fi o categorie socială general-umană, dispărând în parte în Vestul Europei și în America (mai ales), urbanizându-se în orice caz foarte mult. Dar acolo unde satul se păstrează, el continuă să fie primar și în primul sens, adică el e, ca și înainte, școala fundamentală pentru viața socială a sătenilor; el constituind prima experiență și viziune a unei vieți sociale mai ample și mai complexe. Calitatea de unitate primară o merită cu atât mai mult, cu cât și el, ca orice unitate mică și ca orice comunitate de viață, se caracterizează prin contacte personale, intime între membrii săi și prin spiritul colectiv care-l animează. Însă ceea ce trebuie să reținem mai ales din această comparație e importanța formatoare a satului în ce privește socialitatea țăranilor. Orizontul social al unui sătean autentic e, în primul rând, orizontul satului său, idealurile sale sociale sunt valorile și normele pe care el le găsește propovăduite și realizate în sat.

O nouă și și mai amănunțită precizare a satului, ca unitate, vom căpăta dacă vom spune că el e o formație socială totală. Adică el e mai mult decât o unitate de realizare de viață și o unitate primară. Ce însemnează însă, mai precis, că satul e o unitate totală? Aceasta poate să însemne mai multe lucruri. Poate să însemne că el e o formație socială bine integrată, dominată de un spirit colectiv, poate să însemne, până la un punct, că el e o comu-

nitare de viață și poate să însemne că el e o unitate socială hotărâtoare pentru formația socială și idealurile sociale ale membrilor săi, adică o unitate primară. Dar nu aceasta e specificul tipului de unitate totală. Dacă el ar cuprinde în sensul lui adevărat și aceste posibilități, ne-am fi dispensat să privim satul și ca unitate integrată, neintențională și primară, căci ar fi însemnat numai a face o risipă de cuvinte și un lux de termeni²⁷⁾. Sensul lui autentic e, cred, în primul rând, acela de unitate completă, atotcuprinzătoare, tipul ei opus fiind cel de unitate parțială. Și cum orice unitate completă e, până la un punct, și o unitate autarhă, autonomă, polaritatea total-parțial se acopere, bine înțeles în parte, cu polaritatea autonom-heteronom. Caracterul acesta de unitate totală a satului reiese din mai multe împrejurări. El se vede în faptul că toate asociațiile existente la țară: familiile, gospodăriile, neamurile, cetele, vecinătățile nu depășesc limita satului; ele se încadrează în sfera lui, astfel că unitățile sociale rurale pot fi reprezentate ca niște cercuri concentrice, cercul cel mai larg, care le cuprinde pe toate, fiind satul. Altfel în lumea urbană, unde, pe lângă că găsim asociații mai multe, lucru ce ne arată diferențierea mai mare a orașului, găsim și asociații ce pot depăși cadrul, limitele orașului; astfel că, din punct de vedere logic, raportul dintre oraș și asociațiile alcătuite de orășeni nu e numai un simplu raport de subordonare, dar și de coordonare.

Dar caracterul total al satului — mai ales față de oraș — se vede în special în următoarele trei caracteristici ale sale. În primul rând, în faptul că el se întregeste din propriul său fond; de aceea numai satul are, în genere, o populație autohtonă. Orașul nu numai că a fost totdeauna un centru de atracție pentru sate, dar orașul și-a refăcut totdeauna capitalul său biologic din surplusul satelor. În al doilea rând, satul e o unitate totală și autonomă, datorită faptului că el poate trăi, la nevoie, din punct de vedere economic prin propriile sale mijloace, fără să trebuiască să aducă ceva din afară pentru trebuințele sale esențiale, care sunt,

²⁷⁾ De asemenea, acest tip de unitate nu implică și pe acela de unitate complexă. Aceste două tipuri trebuiesc și ele distinse. Și unitățile complexe pot fi uneori autarhe și atotcuprinzătoare, cum a arătat sociologul german Solms; dar atunci ele sunt nu numai complexe, ci și complete, totale. Exemplu: națiunea nu e numai o unitate complexă, dar și una totală; satul e, în schimb, numai o unitate totală; față de națiune el e chiar o unitate relativ simplă, necomplicată.

desigur, și mai puțin variate și diferențiate și tocmai și din acest motiv. Mai mult, am amintit că nu numai satul, dar chiar și sub-unitățile sale principale: familiile, gospodăriile, sunt formațiuni sociale autarhice, ele neavând nevoie de vreun schimb între ele. O familie sătească autentică poate trăi prin propriile sale mijloace, adică ea poate să se limiteze foarte bine să consume numai ceea ce produce în interiorul gospodăriei ei. De aceea nu există la sat o piață. Ce să schimbe între ele diferitele gospodării, căci ele produc același lucru. La oraș nu numai că avem o diviziune a muncii și, deci, un schimb și o cooperare, unitățile elementare orașenești nu numai că au nevoie una de alta, ele au nevoie însă și de produsul satelor. Orașele nu s'ar putea limita să consume numai ceea ce produc, le-ar lipsi elementul esențial: hrana. Pe când satele ar putea trăi foarte bine din ceea ce produc, fără să trebuiască să vândă, să schimbe ceva; ele nu au nevoie să intre în angrenajul pieții. Piața poate fi socotită nu numai ca un mijloc al vieții economice mai diferențiate, dar mai dependente a orașului, însă și ca un simbol al acestuia. Această situație specială a satului, această autarhie a lui se datorește, cum am văzut, faptului că ocupația centrală, dacă nu chiar exclusivă, a sătenilor e agricultura.

Dar caracterul de unitate totală a satului se datorește și faptului că el trăește nu numai din punct de vedere biologic și economic din propria sa substanță, dar într'o bună măsură și din punct de vedere spiritual. Adică normele și modelele sale de gândire și acțiune sunt relativ proprii, în orice caz, sunt mai puțin împrumutate decât ale orașului²⁸⁾. Desigur, ar fi să cădem într'un romantism demodat și nesincer dacă am spune că satul e mai original decât orașul. Cultura superioară originală, cultura majoră, ia naștere și se dezvoltă la oraș, nu la sat. Dar, pe lângă că orașul e într'o mai mare măsură creator de forme de viață originale, el e și într'o mai mare măsură imitator, împrumutând mai repede, mai ușor și mai mult maniere streine de gândire și acțiune. El a fost și este punctul de încrucișare al diferitelor influențe. Pe când satul (populația rurală) creiază mai puțin, dar și împrumută mai puțin. Influențele străine și înoirile pătrund aici mai greu; din acest punct de vedere el e mai conservator. De aceea satul dă impresia

²⁸⁾ Acestei împrejurări se datorește, în cea mai mare măsură, faptul că satul are un profund simț de diferențiere față de alte asociații străine sau similare.

că duce o vieață în sine și pentru sine, o vieață proprie cu totul deosebită de a orașului. În orice caz, standardurile și valorile sale sunt altele decât ale orașului.

Oricum am privi aportul satului și al orașului în materie de originalitate, imitație și, în general, în materie de creație culturală, un lucru nu trebuie să se uite: că și unul și altul nu fac altceva decât să exprime, să sintetizeze și să cristalizeze posibilitățile culturale ale unui popor. Acesta e în definitiv adevărata unitate creatoare de cultură. În orice caz, aportul cultural specific al satului (creația lui), care există, după cum ne arată diferitele manifestări ce nu se găsesc decât într'un anumit sat, e foarte mic față de cel al poporului, al unității etnice. El e mic chiar și față de variațiile regionale, față de aportul regiunii, provinciei. Acest fapt ne arată că, înafară de sat, mai există o unitate totală: poporul, națiunea. Numai ea e mai cuprinzătoare și mai autarhă decât satul²⁹⁾. Bineînțeles e vorba, în special, de popoarele dinainte, nu de națiunile de acum, când interdependența crescândă — în special în sectorul economic — cu toate eforturile de izolare care se fac astăzi pretutindeni, va duce cu timpul să nu mai existe decât o singură unitate totală: pământul, continentul nostru.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

IV. Factorii constitutivi și determinanți socio-spirituali

1. Deja din ultimele considerații ale capitolului trecut, din pasagiul unde am arătat că satul trăește și din propria sa substanță spirituală, am văzut pe scurt că el are anumite maniere de gândire și acțiune proprii. E timpul acum, după ce am scos în evidență determinantele naturale ale satului, după ce am atras atenția asupra celor sociale (în sensul strâmt al cuvântului), să vedem și determinantele socio-spirituale ce condiționează felul de a fi al satului; chestiune în bună parte identică cu problema sufletului satului. Căci satul, ca orice formație socială durabilă, are o serie de standarduri de conduită, cum zic sociologii americani, de valori, de norme, care nu numai că constituiesc factori ordonatori de primul rang, dar ei condiționează și specificul său. Această problemă se acoperă parțial și cu problema mijloacelor de control ale satului, — iarăși o categorie a sociologiei americane —, astfel că am putea intitula și în felul următor capitolul acesta: care sunt mij-

²⁹⁾ Și cel mult unitățile primitive ca: hoarda, clanul, tribul.

loacele de control socio-spirituale ale satului? Cum optica e aici, în primul rând, psihologică și cum temeiul considerațiilor noastre va cădea nu atât pe obiectivări, cât pe procese, vom avea fatal o accentuare mai mare a laturei psiho-sociale, ceea ce e și necesar, căci ea a fost mai puțin atinsă înainte. Această perspectivă mai are și avantajul că ne dă posibilitatea unei înțelegeri mai dinamice, mai funcționale și, în același timp, mai intime a vieții satului. Dar nici aspectul obiectiv nu va fi uitat, aducându-se asupra lui lumini și mai ales adâncimi noi, astfel că acest ultim capitol poate fi socotit, în același timp, ca un capitol de sinteză. De aceea nu vor putea fi evitate unele repetiții.

Necesitatea scoaterii în evidență a acestui aspect socio-spiritual și importanța lui pentru determinarea satului ne-o arată, între altele, diferitele colonii, așezări rurale, întemeiate de orașeni de vreo sută de ani încoace, organizate într'un spirit incontestabil de solidaritate, pe baze cooperatiste și care totuși nu sunt sate. Ne-o arată și mai pregnant cazul agregatelor rurale din Statele Unite. Așa zisul sat american de astăzi, societatea rurală americană contemporană e, după Sorokin, Zimmerman și Galpin, mai mult o aglomerație de afaceri și comerț. Pe locuitorii ei nu-i mai leagă decât vecinătatea — și și aceasta tinde să dispară —, încolo ei formează asociații foarte variate și multiple după interesele ce le au, astfel că satul american, ca și orașul respectiv, e heterogen, diferențiat și stratificat. De o comunitate sătească nu mai poate fi vorba, lipsește pentru aceasta sufletul corespunzător. Ne-o arată, apoi, cazul invers, cazul sătenilor la oraș. Cu toate împrejurările schimbate, cu toată atmosfera diferită, aceștia continuă multă vreme, unii chiar toată viața, să rămână sufletește tot săteni. Evident, dacă nu ei, copiii lor nu vor mai fi rurali, căci mediul natural și social diferit nu va întârzia să aducă transformările inerente și în suflet, să schimbe psihologia acestui material uman, adaptându-l la noile condiții de viață. Indiferent însă cum ia naștere acest suflet colectiv, fapt e că el există. Ceea ce vreau să spun e că satele nu sunt numai unități geo-sociale mici, puțin dense, omogene, cu o populație sedentară, care se ocupă cu agricultura — aceasta e și cazul orașelor mici, până la un punct — ci ele sunt și unități animate de anumite mobiluri, valori, norme de comportare proprii, cu totul deosebite de ale orașelor; în termeni mai universalști: satele au un etos specific.

2. Care sunt acele valori spirituale specifice satului? În pri-

mul rând și aș putea spune, într'un mod paradoxal, și în ultimul rând — căci ea e variabila principală din care decurg toate celelalte — e tradiția. Ce înseamnă acest lucru? Tradiția, adică dominația obiceiurilor și normelor moștenite³⁰⁾, înseamnă dominația trecutului asupra prezentului, înseamnă rutină, inerție (în sens de reacțiuni stereotipe). De aici acea aparență de fixitate a satului, de lipsă de istorie. Dar ea înseamnă și ordine și continuitate. Aceste trăsături, împreună cu marea simplitate a vieții sătești, redusă la cadrele ei indispensabile, dau orașanului evadat la țară, în mijlocul sătenilor, acea impresie binefăcătoare de fundamental și esențial. În adevăr, viața noastră la oraș prea mobilă, prea schimbătoare și prea plină de complicații, de ocolișuri, parcă a pierdut țelurile sale esențiale, nu se mai văd coordonatele existențiale ale sufletului omenesc. La țară însă apar mereu pe primul plan aceleași lucruri, categoriile și problemele specifice omului: lupta lui cu natura, efemeritatea lui, dependența lui de ritmul cosmic și biologic, etc. Lipsa de istoricitate și simplitatea satului ne explică de ce putem vorbi de mai puține categorii de sate³¹⁾ și, în schimb,

³⁰⁾ Acestea constituiesc factorul regulativ socio-spiritual predominant la sat. Obiceiul și norma nemoștenită joacă un rol mult mai mic ca la oraș, iar ceilalți factori regulativi de acest ordin ca: statutul, schema, convenția, eticheta, moda, nu joacă absolut nici un rol în viața sătenilor (a sătenilor autentici, altfel la cei intrați în procesul de urbanizare).

³¹⁾ Tipurile existente de sate sunt, în primul rând, cele determinate de factorii geografici (sate de munte, de deal, de vale, etc.), de factorii etnici (sate românești, ungurești, slave, etc.) și de factorii economici-profesionali (sate bogate și sate sărace; sate care se ocupă în special cu creșterea vitelor, cu exploatarea pădurilor, cu grădinaritul, cu agricultura, fie în mod extensiv sau intensiv, cu pescuitul, sate care pe lângă agricultură au și o mică ocupație industrială, ex. olăritul, etc.), adică de factorii naturali-materiali; factori, cel puțin primii, cu potențe determinative puternice, dăr limitate ca număr, puțin variate. (Ca tipuri determinate de factorii istorici-culturali putem aminti numai: sate de țărani liberi (de răzeși) și sate de iobagi, iar ca tipuri determinate de factorii naturali și istorici-culturali împreună, putem cita: sate împrăștiate (risipite) și sate concentrate). De aceea și tipurile de sate nu sunt numeroase. Dacă orașele sunt mai diverse, mai variate, dacă găsim aici mult mai multe tipuri, aceasta se datorește împrejurării că ele sunt determinate în mai mare măsură de mediul uman civilizator: de factorii economici, istorici și culturali, factori mai variați — să se compare numai viața economică citadină atât de diferențiată cu cea rurală și se va înțelege ușor de ce există mai multe tipuri de orașe —, astfel că, alături și deasupra diversității condiționate de natură, se adaugă cea condiționată de cultură.

de atâtea tipuri de orașe: orașul antic, orașul medieval, orașul modern; orașul militar, industrial, comercial; orașul de consumatori, orașul de producători; orașul subordonat, orașul liber; orașul-provincie, orașul mare (metropola), etc., ca să nu citez decât unele din tipurile specifice care n'au nicio corespondență în lumea satelor. De aici cred și posibilitatea de a ajunge mai ușor la constatări generale în ce privește satul decât în ce privește orașul.

Tradiția mai înseamnă determinația forțelor iraționale: a religiei, magiei, superstiției, etc. Și, fără îndoială, acolo unde avem o civilizație sătească autentică găsim o mentalitate mitico-mistico-religioasă³²). Pe când orașul aduce după sine totdeauna o diminuare a acestor forțe și o accentuare a mentalității raționale. Desigur, și orașenii sunt determinați de imbolduri neraționale. Mobilul ultim al acțiunii lor e, fără îndoială, tot de ordin irațional. E totuși o deosebire de nuanță, în această privință, între tipul citadin și cel rural; lăsând la o parte faptul că iraționalitatea ultimului — spre deosebire de a primului — are totdeauna un fundament mai metafizic. Un spirit determinat de tradiție va accepta o situație sau va face ceva, pentru că așa a fost până acum și așa s'a făcut până acum. Un spirit netraditionalist va avea nevoie de motive, justificări, temeuri — atitudini în care intră, fără îndoială, ceva mai multă raționalitate. Dar, chiar dacă n'am admite distincția între aceste două tipuri de iraționalități, adică chiar dacă am tăgădui că orașul e determinat de mobile mai puțin iraționale decât satul³³), nu se poate contesta că credințele și modelele sociale ale satului sunt mai rigide, mai fixe, pe când ale orașului se schim-

³²) Să se citească pentru aceasta, considerațiile minunate, atât ca formă cât și ca fond, pe care le face poetul și filosoful Lucian Blaga în discursul său de recepție la Academie: *Elogiul Satului Românesc*. București, 1937.

³³) E opinia celor trei sociologi, Sorokin, Zimmerman și Galpin, citați mereu dealungul acestei lucrări. Cel puțin aceasta pare să rezulte din afirmația lor că orașenii sunt tot așa de dominați de superstiții ca și sătenii. Reproduc textual concluzia autorilor noștri în această privință: „In brief there is no valid reason to assume that the urban population is less superstitious than the rural. The difference lies only in the forms of superstitions”. (*Op. cit.*, vol. II, p. 383). Desigur, nu se poate contesta că există superstiții la oraș și încă multe, se poate însă contesta că orașenii sunt tot așa de superstițioși ca și sătenii, că diferența între ei n'ar fi decât de formă, adică orașenii ar avea numai alte superstiții, ce se referă la alte lucruri și domenii decât sătenii, dar nu mai puțin decât ei.

bă mai ușor, sunt mai variabile, mai plastice. Obiceiuri există și la oraș, ceea ce constituie specificul satului sunt obiceiurile moștenite, obiceiurile neschimbătoare sau care se schimbă foarte încet. Așa se explică că găsim mai multă stabilitate și continuitate la sat decât la oraș. De aici conservatorismul mai mare al agregatelor rurale. Forța obiceiurilor la sate se datorește însă nu numai continuității lor, faptului că sunt moștenite, ci și împrejurării că ele domină aici în mod exclusiv, satul nefiind împărțit în cercuri sociale diferite, cu obiceiuri diferite. Cu aceasta ne-am apropiat de o a treia tendință a tradiției.

Dominația tradiției mai înseamnă ceva, ea mai înseamnă conformism social. Adică manifestările individului nu trebuie să se abată dela canoanele colective, care sunt intangibile tocmai în virtutea faptului că au fost și ale înaintașilor. Altfel spus, conformismul social al satului înseamnă a te comporta la fel cu ceilalți, pentru că atitudinea lor e atitudinea tradițională și pentru că insubordonarea ar constitui o comportare netradițională. Desigur, conformismul social poate să aibă și alte izvoare decât tradiția, dar niciodată el nu e mai puternic ca atunci când are o bază tradițională. Dacă se mai adaugă la aceasta faptul că satul e o unitate mică, astfel că individul poate fi ușor controlat și faptul că el e o unitate în care individul se naște, fiind cu chipul acesta de mic supus normelor colective, apoi faptul că el e o comunitate de viață, o formație socială în care nu există aproape chestiuni particulare, chestiunile cele mai intime fiind împărtășite de toți, în sfârșit, sedentarismul mare al populației rurale, astfel că ea nu poate lua cu chipul acesta cunoștință de alte forme de viață străine, care ar atenua în mod fatal din forța mediului social, se înțelege ce putere mare exercită acest conformism social asupra sătenilor. Ceea ce mai contribuie să mărească eficiența controlului sătesc e faptul că săteanul aparține la mai puține unități decât orășanul, astfel că el e mai mult prins de cele cărora le aparține; pe urmă, în legătură cu aceasta, satul e mai puțin diferențiat în cercuri deosebite, el e mult mai omogen și mult mai unanim. Să nu se uite apoi că, pe lângă forța opiniei publice sătești, care dezaproabă atitudinea neconformă prin deriziune, blam sau excluziune morală, satul mai are un excelent mijloc de control în familia țărănească, care e, cum am relevat, mult mai integrată decât cea urbană, având funcțiuni mai multe și deci o forță determinativă mult mai mare. Aceasta nu înseamnă că nu există la sat afir-

mare de sine și dorință de diferențiere. Există, dar accentul cade pe spiritul comun, pe disciplina colectivă. Nu găsim acea tendință accentuată de a se distinge, caracteristică mai ales orașanului de astăzi, cu atât mai puțin vreo tendință spre originalitate sau excentric.

Acest puternic conformism social e una din rădăcinile principale ale spiritului social de care sunt animați sătenii și care face, alături de alți factori, în primul rând alături de comunitatea de interese legate de pământ și proprietate, ca satul, cu toate că subunitățile sale principale, familiile, sunt formațiuni aproape autonome din punct de vedere economic, să fie o unitate bine înche-gată și integrată. Pe când orașul, cu toate că structura lui diferențiată implică o dependență reciprocă a indivizilor mult mai mare, cu toate că și el are o serie de bunuri comune (parcuri, instalații de apă, electricitate, canalizare, etc.) și o ordine comună de utilizare a lor, ceea ce iarăși implică o dependență reciprocă, totuși el, adică locuitorii săi, orașenii, nu sunt animați de un spirit solidarist. Nu e vorba, e și greu să fii solidar cu atâția alți oameni pe care nu-i cunoști sau pe care nu-i cunoști decât puțin, care sunt, apoi, așa de diferiți. Dar chiar în orașele mici, unde aceste impedimente sunt mult diminuate, nu găsim mentalitatea conformistă și colectivistă a satului. Chiar și aici puterea moravurilor moștenite e mai slabă, opiniile separate sunt mai multe; chiar și aici găsim o dominație mai mare a spiritului individualist decât la sat.

3. Se vorbește totuși astăzi cu insistență de individualismul țăranilor și se aduc în sprijinul acestei aserțiuni numeroase dovezi. Am auzit chiar scriitori serioși că sătenii ar fi individualiști. Care e valoarea acestor afirmații, nu contrazic ele cu totul cele spuse înainte? E un prilej de a examina puțin natura socialității ruralilor. Să începem prin a examina acele manifestări, care sunt cele mai mult expresia unei originalități personale: manifestările artistice. Cine nu a avut ocazia să constate că arta țărănească e o artă anonimă, în creația căreia participă colectivitatea întreagă, în orice caz mai mulți indivizi, și că e colectivă, mai ales prin faptul că ea nu se, depărtează de anumite modele și norme comune tradiționale. Dar dacă arta populară nu admite abaterile dela canoanele tradiționale cu atât mai puțin religia, forma de spiritualitate prin excelență conformistă. Același spirit social pătrunde însă și în viața de toate zilele a sătenilor. Am amintit în trecut înainte că toate acțiunile principale ale țăranilor, chiar cele mai personale, au loc

împreună. Manifestări, ca nașterea, botezul, căsătoria, moartea, munca, distracția, sunt nu numai chestiuni particulare, cel mult familiare, ci ele se fac împreună cu ceilalți, luând parte vecinii și chiar întreg satul. În caz de nevoie, sătenii se ajută mai repede între ei, arătând un mai spontan simț de solidaritate decât orașenii, care sunt mai indiferenți, dacă nu chiar mai nesimțitori față de necazurile semenilor lor, în tot cazul mai rezervați. Orașanul se simte mai puțin solidar cu vecinii săi și cu atât mai puțin cu ceilalți locuitori ai orașului sau cu orașul în întregime; care pe lângă că e prea mare pentru aceasta e și prea variat, prea diferențiat, cuprinzând prea multe structuri diferite. Am văzut apoi că unitățile existente la țărani: familia și satul sunt unități bine integrate. Găsim, deci, la țară un conformism social puternic, un simțământ de ajutor reciproc destul de bine dezvoltat și găsim și o socialitate organizată care nu e cu nimic mai prejos decât aceea a celor mai bine încheigate colectivități; adică găsim nu numai o socialitate accentuată pasivă, ci și una activă, pozitivă.

Atunci, cum s'a putut vorbi, totuși, de individualismul țăranilor? Vom înțelege aceasta dacă analizăm mai de aproape socialitatea sătenilor. Cu cine au, în primul rând, legături țărani? Cu vecinii și cu rudele. Adică legăturile lor sociale cele mai puternice sunt cele determinate de factorii naturali (proximitatea și comunitatea de sânge). Care sunt asociațiile care le formează ei? Familia și satul, formațiuni sociale naturale și mici, cu un număr redus de membri: Care sunt factorii sufletești care condiționează asociațiile lor? Nevoia, desigur, dar cred că tot așa de mult tradiția, obișnuința, rutina. Se asociază în același fel în care s'au asociat părinții și strămoșii lor. Vieța socială țărănească are, deci, un caracter natural, personal, concret și rutinar. Să se încerce însă să se asocieze țăranul, făcând abstracție de aceste coordonate, și se va vedea că rezultatul e dezastruos. În special, eșecul tuturor felurilor de cooperative, lipsa de înțelegere a țăranului pentru ele și neparticiparea lui a făcut pe atâția scriitori serioși să vorbească de individualismul țăranilor. Sufletul concret al țăranului nu-și poate da încă adeviziunea pentru asociațiuni mai cuprinzătoare, cum sunt cooperativele, ce depășesc raza satului său, asociațiuni specializate care nu integrează pe indivizi în întregime, ci numai o latură a lor; asociațiuni în care nu obiceiul moștenit, ci calculul rațional e mobilul și motorul esențial. Solidaritatea țărănească e

numai solidaritatea în jurul familiei, a neamului³⁴), a vecinătății, a obștei, bisericii și satului. Tot ce depășește aceste cadre nu mai trezește niciun ecou social. De aceea, când e vorba de a le organiza activitatea în noi asociații, asociații voluntare, care să realizeze tot scopuri de interes obștesc, dar asociații mai specializate și mai bine adaptate noilor împrejurări și noilor nevoi, mult slăvita socialitate intensivă a ruralilor e inexistentă. Această neîndemânare de a-și asimila noile forme de viață socială voluntare, conștiente, raționale, abstracte, de proporții mai mari a făcut să se spună că țăranul e un individualist. Constatare care a fost, desigur, foarte mult determinată și de procesul de desagregare în care a început să intre vechiul stil de viață țărănească pretutindeni. Asociațiile tradiționale încep să se desfacă, pierd tot mai mult influența integratoare pe care o aveau, fără ca această pierdere să fie compensată prin însușirea noului tip de viață colectivă, astfel că satele lasă pe alocurea — până ce se realizează un nou echilibru și o nouă ordine colectivă — o impresie, nu de individualism, ci de anarhie. Dar, după cum aceste împrejurări nu trebuie să ne ducă la concluzia că săteanul e un individualist, tot așa faptul că găsim la oraș asociații mai multe și mai variate nu trebuie să ne facă să credem că orașenii sunt mai sociabili decât țăranii. Dimpotrivă, ei sunt cel mult mai buni organizatori. Dacă orașenii au asociații mai multe, mai mari, mai variate, aceasta, în primul rând, pentru că astfel își pot ei realiza nevoile și nu de dragul de a fi cât mai mulți și cât mai des împreună; socialitatea lor nu e atât un prilej de a trăi viața împreună, cât un mijloc care îndeplinește un serviciu; cel puțin ea nu e în aceeași măsură cum e socialitatea sătenilor. În orice caz, colectivitățile lor au, în genere, un conținut mai puțin uman, vreau să spun că ele sunt mai specializate. Ceea ce a mai determinat pe atâția observatori ai vieții rurale să vorbească de individualismul țăranilor e, fără îndoială, și marea lor dorință de posesiune de pământ și în genere atașamentul lor față de proprietatea individuală. E motivul principal al literaturii noastre care are ca subiect viața țărănească, mai ales al celei ardelenesti (Re-

³⁴) Acesta, deși nu are pentru viața sătească importanța familiei, joacă totuși un rol mult mai mare aici decât la oraș (cu excepția, poate, a anumitor cercuri din înalta aristocrație). Importanța neamului mai ales pentru vechiul sat românesc, e bine scoasă în evidență de H. H. Stahl în studiul său: *Sistemul Onomastic Drăgușan*. Arhiva pentru știința și reforma socială. XII. 1934—1935.

breanu, Pavel Dan); dar nu numai a celei românești, ci a întregii literaturi universale, ce are ca eroi țărani. E o problemă însă dacă această pasiune de pământ, — cel puțin în forma acută pe care o vedem astăzi — e caracteristică țăranilor în genere sau ea e numai o caracteristică a țăranilor din ultimul secol, datorită influenței stilului de viață burghez³⁵). Și în al doilea rând, chiar dacă ea ar fi veche ca și omul, nu poate fi socotită ca o mărturie în favoarea individualismului sătenilor — în speță a celui economic. Nu din analiza unei dorințe sau a unei tendințe psihologice putem avea indicații asupra naturii vieții economice țărănești, ci din analiza ei însăși. Care e situația în acest sector de viață ne-o arată studiul comportamentului economic rural și al întreprinderii agricole țărănești. Se cunoaște conformismul economic al săteanului — muncește pământul așa cum fac și ceilalți și cum au făcut-o și strămoșii — și dacă va adopta pentru moment, sub imboldul unui exemplu străin, o schimbare în practica sa, rămas singur, pe seama lui, el va reveni repede la rutina tradițională. Dar mai ales se cu-

³⁵) Această supoziție e confirmată de Thomas și Znaniecki. Cei doi sociologi disting trei stadii de dezvoltare economică în viața rurală. Primul se caracterizează prin ideea de subsistență, prin influența puternică a factorului social asupra vieții economice (ex.: pământul e mai degrabă o valoare socială decât una economică; de aici și lipsa de calcul și raționalism economic acum) și prin importanța familiei ca unitate economică (proprietatea pământului e esențialmente familiară, individul e numai un administrator temporar), ceea ce implică o solidaritate puternică a membrilor ei. În stadiul al doilea, ideea de subsistență e înlocuită prin aceea de avans economic. Determinația socială e înlăturată, eliberând atât individul, cât și economicul; avem individualismul și dezvoltarea puternică a egoismului economic, cu tendința de quantificare a valorilor, etc. Individualismul economic aduce după sine și o slăbire tot mai accentuată a solidarității, care rămâne limitată numai la grupul matrimonial. Expresia acestei noi structuri economice, afirmă acești autori, e dorința puternică de pământ (Land-hunger). Pământul era apreciat și înainte, proprietatea de pământ fiind condiția principală a poziției sociale a familiei. Dar acum posesiunea de pământ devine un mijloc de afirmare a tendinței de avans economic, satisfăcând în același timp și ideea tradițională de avere, adică în același timp dorința de poziție socială și de un standard mai bun de viață. De aici marea străduință a țăranului de a achiziționa pământ, pentru dobândirea căruia el nedându-se înapoi dela nici un sacrificiu. Căci pământul, din cauza (mai ales a) înmulțirii populației și a ameliorării lui, ajunge la prețuri exorbitante. — Ultimul stadiu îl reprezintă cooperarea conștientă și voluntară a gospodăriilor țărănești. (Thomas și Znaniecki, *The Polish Peasant in Europa and America*, Vol. I. ed. II. New-York, 1927).

noaște structura colectiv-familistică a întreprinderii agricole țărănești. Unitatea economică la țară e familia, nu individul. Individualist (economic) poate fi socotit țăranul cel mult față de comunitatea largă sătească. Însă și în acest caz putem vorbi numai de un individualism „colectiv“ (Gruppenindividualismus), de individualismul economic al familiei țărănești, nu de un individualism pur. În tot cazul, un lucru trebuie să reținem din această discuție: că e timpul să se renunțe de a caracteriza opoziția între spiritul social al satului și al orașului în mod grosolan, nediferențiat prin opoziția: colectivism-individualism.

4. O altă precizare în legătură cu natura socialității și a spiritului social rural. S'a spus că viața socială la sat, spre deosebire de cea dela oraș, pe lângă că e mai intimă, mai directă mai personală, mai durabilă (mai solidă), mai simplă, dar mai sinceră (mai autentică, mai naturală) — se poate spune și mai spontană — e și mai profundă, adică mai substanțială, mai totală; altfel exprimat, legăturile sătenilor între ei sunt mai complete, nu se referă numai la un aspect al personalității, nu sunt legături numai cu o parte specială din individ. E în aceste afirmații o parte justă, dar e și o oarecare idealizare a satului, care se găsește la toți apoloziștii trecutului, la toți tradiționaliștii și romanticii sociali, o dispoziție sufletească de care nu sunt cu totul streini chiar scriitorii atât de pătrunzători ca Sorokin, Zimmerman și Galpin. Ori, nu trebuie să se uite, în primul rând, că raporturile între săteni, cu toate calitățile amintite, sunt departe de a fi ideale. Deși sătenii sunt, fără îndoială, în general, mai puțin calculați decât orașenii, legăturile lor au o pronunțată notă de serviciu și contraserviciu tocmai în sectoare de viață unde astfel de legături sunt cele mai puțin firești: de exemplu, în raportul părinților față de copii. Aceștia sunt doriți, în primul rând, pentruca cei dintâi să aibă ajutor la bătrânețe și ei sunt buni numai întrucât sunt de ajutor. La orașeni intervin mai puțin calcule de felul acesta, în ce privește copiii. Nu e umană nici atitudinea lor față de bătrâni, bolnavi și infirmi, atunci când aceștia nu mai pot munci. E o simplă constatare și nu o incriminare, cunoscând viața aspră și grea a țăranului. Nu trebuie să se uite, apoi, că legăturile orașenilor între ei nu sunt lipsite cu totul de orice intimitate și notă personală. Nu mai vorbesc că viața lor socială e mult mai bogată și mai intensivă decât a sătenilor. Orașenii sunt în legătură cu mai multe persoane și numărul contactelor lor e mai numeros. Dar dacă în raport cu numă-

rul persoanelor pe care le văd ei, ei cunosc mai puține și pe acestea mai puțin, cum spune foarte just Wirth, aceasta se datorește nu numai rezervei lor, indiferenței pe care o aduce etosul orașului, individualismului — care e, incontestabil, mai puternic, mai dezvoltat în lumea urbană — ci și faptului că oricâtă dispoziție socială și capacitate de simpatie ar avea orășenii, le este peste putință să facă altfel. Sunt prea mulți și se văd, dacă nu prea rar, în orice caz, prea puțin și prea pe rezezeală — e cazul în special în orașele mari — pentru a să poată avea altceva decât legături foarte superficiale și distanțate. (E vorba de cunoștinții mai apropiați între ei, căci altfel orășenii nu numai că nu se văd prea rar, dar se văd chiar prea des; cine iese pe stradă în oraș întâlnește, dimpotrivă, prea mulți oameni. Tocmai însă pentru că sunt mulți și în același timp necunoscuți, ei nu ne spun mai nimic; în orice caz nu deșteaptă în noi impulsii sociale, tendințe de apropiere). Apoi orășenii depind de prea multe persoane pentru a putea avea legături intime și adânci cu toate. În sprijinul orășenilor se mai poate aduce și faptul că ei sunt mult mai diferiți, mult mai puțin asemănători decât sătenii, pentru a avea legături profunde cu oricine. Ori, ne asociem mai ușor cu cei asemănători nouă. Legăturile orășanului cu semenii săi sunt mai nuanțate, mai variate, mai diverse (mai complexe) după oameni și împrejurări. Cele mai multe sunt, desigur, superficiale, impersonale (uneori chiar anonime), puțin durabile și prind numai o latură, un segment, nu toată personalitatea. Dar orășanul e capabil să aibă cu anumite persoane legături intime, personale și adânci, mai profunde decât le pot avea sătenii între ei, cum e cazul — uneori — a raportului dintre părinți și copii.

V. Considerațiuni finale

1. Zilele satului — ale satului autentic — sunt numărate. Urbanizarea lui face pretutindeni progrese. Se poate spune că el e o formație socială care aparține mai ales trecutului³⁶⁾. Sociologia sa-

³⁶⁾ De aceea cred că problema originii satului, singura dintre chestiuni neamintită de loc în acest studiu, — celelalte ca: structura lui, relațiile predominante, tipurile de sat, raporturile sale cu celelalte unități (națiunea, familia, etc.) au fost, dacă nu toate tratate mai pe larg, cel puțin enunțate și schițate — nu e așa de importantă, cum e cazul problemei originii orașului. Căci se poate spune că satul e dat odată cu omul,

tului e sociologia unei unități premoderne. Nu vreau să spun prin aceasta că orașul n'a existat și înainte de epoca modernă. Dar, lăsând la o parte faptul, dacă orașul n'a însemnat totdeauna desrădăcinare, etos mai rațional³⁷⁾ (cel puțin relativ față de sat), pen-

pe când orașul e un produs al evoluției, al culturii. Rămâne totuși problema, dacă chiar în epoca preistorică această formă de habitație era unică — ceea ce însă nu e cazul, căci tot așa de vechi se pare că sunt și așezările individuale, adică familiare —, și dacă nu cumva așezările sătești au fost precedate de cele individuale, o chestiune mai greu de rezolvat. Am căutat să mă documentez în manualele de etnologie, sperând să găsesc date mai multe despre așezările primitive, Niți la Lowie și nici la Thurnwald, cei doi mari sistematici în acest domeniu, nu se găsesc însă decât amănunte foarte puține. Trei trăsături se pare că disting, după Thurnwald, (a se vedea și articolul său: *Siedlung* din *Reallexikon der Vorgeschichte*. Vol. 12, 1928, unde se află indicații ceva mai detaliate), satul primitiv: importanța constitutivă a rudeniei, micimea lui și lipsa lui de fixitate; populația, mai ales în faza vânatului, culegerii și chiar și a agriculturii primitive (cu sapa) fiind mobilă, din necesitatea procurării de hrană. La aceasta se mai poate adăoga și o caracteristică pe care mi-a sugerat-o Gurwitch, anume că satul nu e încă la primitivi bine precizat și diferențiat de celelalte colectivități (clan, seminție). Dar aceasta nu ne spune nimic în ce privește chestiunea dacă satul a fost așezarea primordială sau ferma, gospodăria familiară. Date mai numeroase în acest sens găsim tot la autorii americani amintiți: Sorokin, Zimmerman și Galpin. După aceștia — alăturându-se părerii geografului francez Demangeon — nici satul și nici ferma izolată, așezarea individuală, nu pot fi privite ca originare. Depinde de împrejurări. În unele locuri se poate afirma cu certitudine că la început a fost satul, în altele, în schimb, el a fost precedat de așezarea individuală-familiară.

³⁷⁾ În ce sens se poate spune că orașul, spre deosebire de sat, e mai rațional, adică că orașenii au o mentalitate mai rațională decât sătenii? Noțiunea de rațional, ca toate marile categorii filosofice, poate să aibă sensuri diferite; depinde de conexul și contextul în care e întrebuințată. Evident că sunt sensuri mai specifice și mai puțin specifice. Dau aici o serie de accepțiuni ale acestei noțiuni, care se întâlnesc mereu în filosofia culturii moderne. Incontestabil, nu toate aceste accepțiuni sunt la fel de justificate. Decă le înșir totuși pe toate, aceasta pentrucă ele ne ajută să desprindem mai bine fizionomia sufletească a satului și orașului, respectiv etosul sătenilor și al orașenilor. Vom începe caracterizarea raționalului în mod negativ, opunându-l celorlalte aspecte ale vieții sufletești: celui afectiv și celui conativ. Dacă se înțelege prin rațiune ceva opus emotivității și reactivității, atunci, fără îndoială, se poate spune că orașanul e mai rațional decât săteanul, căci el e mai puțin impresionabil, mai puțin capabil de a se lăsa dus de emoții, dispoziții afective nemijlocite și el nu e așa repede gata să treacă la acțiune sub imperiul unei pasiuni, ci e mai stăpânit. Aceasta înseamnă că săteanul e mai emotiv și mai impulsiv decât

tru a nu intra într'o chestiune controversată, nu se poate contesta că el nu numai că a supraviețuit spiritului modern ci, dimpotrivă, el a marcat un triumf și o extensiune necunoscute înainte; datorită, desigur, faptului că orașul corespunde mai bine acestui etos occidental, fiind chiar locul de unde a pornit și unde a înflorit acest nou spirit. Pe când satul, înțelegând, bine înțeles, vechea structură rurală, e în declin; contactul lui cu viața modernă înseamnă moartea lui. Această opoziție fundamentală între stilul de viață occidental și sat o vedem acolo, cum e cazul și la noi, unde vechea structură rurală — cel puțin parțial — se menține, unde mentalitatea sătească n'a dispărut. Un țăran autentic va fi încântat, poate la început, de viața agitată și plină de senzații noi și variate pe care o oferă orașul. După câteva luni, el va dori însă să se reîntoarcă acasă. Nu e numai nostalgia care-l face să plece, cât și conștiința mai mult sau mai puțin clară că prin felul lui și

orășanul. (Faptul că săteanul e mai emotiv decât orășanul nu înseamnă însă că el e și mai sentimental decât ultimul. Dimpotrivă, nimic nu îi e mai străin ca această atitudine, care e un produs al diferențierii afective, existentă în anumite împrejurări și față de anumite persoane, la unii orășeni. El e mai emotiv decât orășanul în ce privește afectivitatea primară, nemijlocită, nu în ce privește afectivitatea secundară, diferențiată, care e și ea, cu toate lucrurile mediate și diferențiate, o floare a orașului. Țăranul nu e mânat de considerații sentimentale, cum am văzut, nici chiar acolo unde ar fi natural să fie astfel. Și tot așa dacă el e mai impulsiv, mai repede gata la acțiune, nu înseamnă că el e mai voluntar, adică că e mai capabil de o voință constantă, susținută și durabilă decât orășanul; atitudinea voluntară, ca și cea sentimentală, e o formă mai târzie din punct de vedere genetic și, în consecință, un produs al diferențierii sufletești). Mai precis devine termenul de rațional dacă încercăm să-l determinăm în mod pozitiv, și anume ca dezvoltarea și exercitarea metodică a gândirii neintuitive — cazul specialistului — ceea ce înseamnă organizarea, dezvoltarea ei unilaterală și chiar predominarea ei în viața sufletească. (Müller-Freienfels spune că gândirea rațională e o activitate bine exercitată și organizată a creierului, ce lucrează practic ca o mașină). În acest sens, fără îndoială că orășanul e mai rațional decât săteanul, ca și în sensul, ce merge mână în mână cu acesta, că raționalul înseamnă abstract, fiindcă, după cum se știe, viziunea săteanului e mai plastică, mai concretă decât a orășanului. Dacă se înțelege însă prin rațiune numai facultatea de a gândi în mod discursiv, lucru caracteristic în genere omului, ca și facultatea de a judeca bine, atunci nu se poate spune că orășanul e mai rațional decât săteanul, adică nu se poate spune că cel din urmă utilizează mai puțin facultățile intelectuale, sau — mai ales — că el e mai puțin inteligent. Tot așa de greu s'ar putea susține că orășenii sunt mai raționali decât sătenii dacă s'ar identifica raționalul cu spiritualul, lucru ce se întâlnește la

genul lui de viață nu corespunde acestei lumi așa de diferite de el, caracterizată prin îndepărtarea de natură, prin muncă intensivă, regulată și continuă, prin spirit rațional, calculat, etc. Și acolo unde se va menține și atât timp cât se va menține această opoziție față de etosul modern, va mai dăinui și satul de tip vechiu. E o constatare care trebuie să ne dea de gândit, dar care nu trebuie să ne ducă la concluzii pesimiste. Căci e sigur un lucru: că noul tip de comunitate rurală va fi mai bine adaptat împrejurărilor actuale, ceea ce constituie o mai mare garanție de siguranță și echilibru social.

2. În concluzie, și ca încheiere, propun următoarea definiție, rezumatul considerațiilor noastre: satul e o unitate cu bază geografică, cu o populație agricolă și puțin numeroasă, puțin deasă, sedentară și omogenă, o unitate durabilă, puțin diferențiată și stratificată, însă bine integrată, o unitate nevoluntară și nefinală (chiar o comunitate de viață), o unitate primară și totală (adică o unitate completă fără să fie însă complexă, ci relativ simplă și

unii filosofi, mai ales la cei francezi; se știe ce importanță hotărâtoare joacă în viața lor religia, o forță eminentemente spirituală (ceea ce nu exclude la ei o vitalitate puternică, cu instincte nereprimabile și nedeformabile). Dacă noțiunii de rațional i se dă sensul de criticism și mai ales pe acela de „științific“, atunci desigur că sătenii sunt mai puțin raționali decât orășenii, dat fiind că ei sunt determinați mult mai puțin de considerații științifice; în viața lor, cum am amintit, jucând un rol mult mai mare religia, magia, tradiția. Un alt sens al noțiunii de rațional — fără îndoială un sens mult mai puțin specific, ca de altfel toate ce urmează de aici —, dar care se găsește des întrebuițat, mai ales în opera lui Max Weber, e acela de organizare și disciplină sufletească. Fără îndoială și în acest sens, țăranul e mai puțin rațional decât orășanul, adică e mai puțin metodic, mai puțin sistematic; nu găsim la el aceea corespondență mare, existentă la orășeni, între scopuri și mijloace. Prin această am anticipat un alt sens al noțiunii de rațional, existent și el foarte mult la M. Weber, raționalul în sens de utilitar. Și în acest sens, cu toate rezervele pe care le-am făcut, un țăran autentic e mai puțin rațional, adică el e mai puțin calculat decât orășanul. Țăranii sunt, apoi, mai puțin raționali decât orășenii, dacă se înțelege prin conceptul de rațional îndepărtarea de natură, îndepărtarea de natura geografică (mediatizarea contactului cu ea), căci îndepărtarea orășenilor și de natura biologică — se știe că aceștia trăesc mai puțin conform necesităților vitale — nu poate fi numită rațională, ci mai degrabă nerațională. De un raționalism mai mare al orășenilor s'a mai vorbit — e drept, tot în mod mai puțin adecvat — și în sensul că la ei domină mai mult legăturile sociale nepersonale, lipsite de intimitate, fragmentare, secundare, etc.

o unitate autonomă, mai bine zis autarhă), determinată de tradiție, care explică în mare măsură fixitatea, stabilitatea sa, iraționalismul motivației sociale și conformismul social puternic ce domnește la săteni, ca și felul de a fi rutinar al socialității lor, caracterizată prin predominarea raporturilor personale, intime, directe, totale, etc. Se pot aduce precizări și mai departe, determinând ce fel de unitate e satul, în mod obișnuit. Indiferent care dintre clasificările de unități o adoptăm, fie pe aceea care găsește numai două tipuri de unități (massă și grupă), fie pe aceea a lui v. Wiese care găsește trei tipuri (massă, grupă, corporație) sau pe aceea mai recentă a lui Gurvitch³⁸), care distinge tot trei tipuri (massă, comunitate — corespunde „grupeii“ lui v. Wiese — și comuniune), putem spune că satul e în genere o grupă. El ia uneori și caracterul de massă sau comuniune, dar acestea sunt cazuri excepționale; în mod obișnuit satul e o grupare³⁹).

39) BIBLIOGRAFIE

În afară de lucrările citate, indicații și referințe asupra satului și vieții rurale se mai găsesc și în următoarele studii și opere:

GUSTI, D.: *La monographie et l'action monographique en Roumanie*. Paris, 1935.

GOLOPENȚIA, A.: *Aspecte ale desfășurării procesului de orășenizare a satului Cornova*. Arhiva pentru știința și reforma socială. Anul X, 1932.

HERSENI, T.: *Categoriile sociale cornovene*. Ibidem.

IPSEN, G.: *Das Landvolk*. Hamburg, 1933.

STAHL, H.: *Contribuții la problema răzășiei satului Nereju*. Arhiva pentru știința și reforma socială. Anul VIII Nr. 4, Anul IX Nr. 1—3.

VOGT, P.: *Introduction to Rural Sociology*. New-York, 1926.

WEBER, M.: *Wirtschaft und Gesellschaft*. Tübingen, 1925.

WEBER, M.: *Wirtschaftsgeschichte*. München, 1923.

WIESE, v. L.: *Das Dorf als soziales Gebilde*. München, 1928.

WIESE, v. L.: *Ländliche Siedlungen*. Handwörterbuch der Soziologie. Stuttgart, 1931.

REVISTE PERIODICE: Arhiva pentru știința și reforma socială (în special anul 1932) și Sociologie Românească.

Să se consulte deasemenea seria de articole publicate anii trecuți (1937, 1938), în ziarul „Universul“, asupra problemelor noastre agrare și rurale, de D-I Andrei Corteanu.

³⁸) *Essais de Sociologie*. Paris, 1938.

INFLUENȚA MEDIULUI FAMILIAL ASUPRA CRIMINALITĂȚII MINORELOR

de Aurelia Dămăcuș

1. FACTORII CARE DETERMINĂ CRIMINALITATEA

Criminalitatea este un fenomen complex, fizic și social. În nașterea și dezvoltarea ei distingem influența diversilor factori, care se pot clasa în două mari grupe, influența factorilor individuali sau interni (psihobiologici) și influența pe care o exercită mediul. Factorii interni-ereditatea, și factorii sociali sunt esențiali în geneza criminalității. Principial nu putem admite preponderanța nici unui factor, deoarece raportul firesc care există între acești factori variază de la caz la caz. Fiecare criminal este un caz aparte, niciunul nu se aseamănă cu celălalt.

Ereditatea criminală determină o criminalitate mai primejdioasă. Această ereditate criminală constă în diverse anomalii psihofizice, este mai înrădăcinată în organism, este mai greu de recunoscut și în același timp mai greu de tratat. Criminalul deci la care predomină influența acestor factori interni, prezintă un caracter mai primejdios, decât criminalul asupra căruia a acționat mai mult influența factorului extern.

Este cunoscută concepție clasică a lui Lombroso despre criminalul născut. Criminologul italian caută să dovedească cu date statistice că un criminal are stigmatice specifice. Astfel ajunge la concluzia că din cei 104 criminali studiați de el 71 prezintă stigmatice de degenerare native.

Fără a comite exagerarea pe care a făcut-o Lombroso și toți cei din școala clasică, putem spune că influența eredității există. Organismul, constituția bio-psihică, este și poate fi un factor determinant în geneza criminalității. F. Ștefănescu-Goangă într'un articol „Constituția bio-psihică și criminalitatea“ arată raportul ✓

strâns între constituția biopsihică și natura criminalității. Altele vor fi crimele săvârșite de picnici (mai mult pasionale) și altele de astenici (mai mult crime calculate, în contra bunurilor).

Sunt exagerate atât teza care susține că omul este numai creația eredității, cât și teza că omul este numai creația mediului social.

Ereditatea și mediul nu au o influență exclusivă și absolută, ci una relativă. Individul, dezvoltarea și evoluția lui depind de amândoi acești factori.

Întrebarea care se ridică cu necesitate este: care factor are importanță mai mare? Până la ce punct este omul creația eredității și până la ce punct al mediului? Este fatală ereditatea sau se poate influența?

Dr. Apert prezintă într'un mod sugestiv influența nefastă pe care o poate avea ereditatea. El prezintă astfel concepția sa: „Ereditatea guvernează lumea, vii lucrează dar în ei morții vorbesc și îi fac ceea ce sunt. Strămoșii noștri revin în noi“. Este concepția pe care o tratează și dramaturgul Ibsen în „Strigoii“. Dostoewski și Zola subliniază la fel influența pe care o poate exercita ereditatea.

Putem spune că influența eredității asupra constituției, a dispoziției, a dezvoltării și manifestării viitoare a omului există, ea însă nu este singura. Ereditate nu este și fatalitate, cu toate că este mai posibil și mai frecvent ca un individ cu ereditate fizică și psihică sănătoasă să reziste mai bine influențelor rele ale unui mediu neprielnic, decât ca un mediu prielnic, favorabil să modifice o ereditate morbidă.

2. INFLUENȚA MEDIULUI

Pentruca să putem studia persoana umană și influențele care se exercită în procesul de formație, trebuie să ținem seamă atât de ereditate cât și de mediu. Este meritul criminologilor americani de a fi studiat și factorul de mediu în formarea carierei criminale, factor pe care criminologia clasică europeană l-a neglijat.

a) **Influența familiei.** În cercetările pe care le-am făcut la fața locului la un Institut de reeducare morală pentru minore, am căutat numai influențele pe care le exercită factorii de mediu și îndeosebi mediul familial. Factorii ereditari lăsându-i la o parte.

Familia este prima celulă socială organizată, din care indivi-

dul face parte în primii săi ani dela nașterea lui. Dar ea nu este numai prima, ci un timp îndelungat este și singura grupă socială din care face parte. Acest timp are influența cea mai mare în formarea persoanei, pentru că influențele care se exercită în primii ani asupra unei persoane vor produce efecte cu mult mai importante. Influențele care vor veni mai târziu din partea mediului social, atunci când personalitatea unui individ va fi pe deplin formată, aproape că nu vor avea nicio influență.

Directivele personalizării și socializării așa dar sunt determinate pentru prima dată de mediul familial. Ieșind în viață, copilul vine cu felul de a fi, de a se comporta al familiei. Căci, familia este principala grupă primară din care face parte copilul din momentul apariției sale în viață. Aici începe pentru prima dată umanizarea, adică transformarea individului în persoană.

Acest proces de umanizare și personalizare depinde în cea mai mare măsură de cum e organizată familia, de raporturile maritale dintre soți, de ordinea nașterilor, de starea economică și culturală. Condițiile familiare oferă un vast domeniu de cercetare și de observație în cece privește adevărata origine a delicvenței și a criminalității. Familia ca primă unitate socială este germenul de căpetenie din care răsare cariera criminală a copilului. Reacțiunile specifice ale copilului se datoresc în primul rând influențelor pornite din primele experiențe din copilărie, sau condițiunile de trai din sânul familiei. Numai pe al doilea plan cad reacțiunile antisociale cauzate de presiunile sociale extrafamiliale, de mai târziu. Unii autori merg atât de departe cu importanța pe care o atribue influențelor familiare, încât susțin că toate influențele care pot veni din partea societății sunt cantitativ egale cu influența mediului familial.

Dovada cea mai vie că mediul familial împiedecă sau poate determina pe unii copii să devie delicvenți, o avem în constatarea statistică pe care o dă Healy și asupra căruia vom reveni când vom analiza mai deaproape influențele economice. Influența cea mai mare o exercită conduita pe care o au părinții în fața copiilor. În cele mai multe cazuri este o dizarmonie între părinți și numai în rare cazuri o înțelegere deplină. Aceasta înseamnă că în majoritatea acestor familii, care au dat copii delicvenți, între părinți au fost discuții aprinse, lipsite de respectul reciproc și de înțelegere pentru disciplina copilului și în foarte multe cazuri părinții discutau față de copii viața lor sexuală.

Un conflict care se poate ivi între copii și părinți mai ales în societățile americane este lipsa de acord între părinți și copii în ceea ce privește concepțiile noi de viață, un dezacord între vechiul fel de viață pe care-l duceau părinții și noul fel de viață pe care caută să-l introducă tinerii.

Părinții având între copiii lor atât delicvenți cât și nedelicvenți, cu totul altfel se vor comporta față de unii ca față de alții. Părinții în general reacționează diferit față de copii lor. Un tată își motivează atitudinea aspră față de copii în modul următor: deoarece disciplina severă a făcut din el om, la rândul său și el va aplica aceeași disciplină severă față de copiii lui. Altul mărturisește că preferă să-și cruțe copiii de pedepse și bătăi, ca să nu sufere cum a suferit el în copilărie. O parte din părinți găsind că tinerețea lor a fost nefericită și se plâneau că au lucrat prea mult, vreau să-și cruțe copii de a lucra prea mult. Alții au simțit într'un mod foarte clar că nefericirea lor din tinerețe se datorește faptului că părinții au manifestat prea puțină simpatie.

În general părinții prin întreaga lor atitudine influențează felul de a fi, de a reacționa, de a se comporta al copilului. Uneori se întâmplă însă că această influență să se exercite prin compensație. O fată tânără își iubește foarte mult pe mama ei moartă, care o neglija. Sau un copil trage învățătură dela părintele său lenș. Deci exemplul rău al părinților în unele cazuri, desigur rare, nu influențează în rău viața copiilor, ci aceștia vor reacționa diferit. Când unul dintre părinți, mama sau tatăl, pare să aibe o influență rea, se întâmplă câteodată ca celălalt părinte să aibe o putere mai mare de a forma caracterul copilului. S'a observat că există familii unde toți factorii ar trebui să conducă la o dezvoltare nefavorabilă a caracterului copilului; un singur incident ce ar putea interveni poate exercita o puternică influență pozitivă și va influența în bine creșterea copilului, neglijând complet ceilalți factori nefavorabili. Pe de altă parte o singură influență distructivă e suficientă pentru a schimba conduita copilului într'o direcție rea. Totul este însă în funcție de conduita copilului, de felul lui specific de a fi, așa că nu se pot trage concluzii absolut valabile.

Familia așa cum este ea organizată astăzi influențează copilul, între altele, prin raporturile care există între membrii ei.

1. *Raporturile maritale.* Într'un raport prezentat de Roubinovic în 1927—1928 administrației penitenciare a orașului Paris cu

privire la examenul medico-psihologic făcut asupra criminalilor minori, se poate constata că din 146 de copii criminali, 48% sunt din cauza desorganizării familiei și a lipsei de supraveghere a copilului.

Primele experiențe pe care le câștigă copilul în viața lui, experiențe care vor îndruma întreaga lui viață, le câștigă în familia din care face parte. Tatăl și mama veghează asupra creșterii și dezvoltării copilului. Tatăl reprezintă autoritatea și mult timp rămâne singura și suprema autoritate, cel puțin până intră în școală. Părinții prin educația pe care o dau copilului și prin exemplele care poate sunt și mai importante vor influența conduita copilului. Criminalitatea juvenilă este mai frecventă în familiile dezorganizate decât în familiile unde domină armonie și înțelegere. Fie că părinții sunt în viață dar trăesc despărțiți, fie că unul sau amândoi sunt morți, faptul va avea o importanță repercursivă.

Cercetările pe care le-am făcut asupra a 80 de minore au dus la un rezultat foarte interesant și semnificativ în același timp. Numai 30%, adică 24 de cazuri, de minore au părinți care trăesc împreună, restul de 70%, adică 56 de minore au părinți divorțați, morți, vitregi. Alexandru Roșca după statistica făcută ajunge la concluzia că dintre copii nedelicvenți 61,40% au părinți care trăesc împreună. Influența raporturilor maritale anormale asupra fetelor este mai mare decât asupra băieților. Fetele prin susceptibilitatea lor vor fi mai dezechilibrate, ieșind dintr-o astfel de familie.

Datele asupra relațiilor maritale sunt cuprinse în Tab. I.

Tabela I.

Relațiile maritale	Nr. cazurilor	Procentul la delincvențe	Procentul în populația gen.
Trăesc împreună . . .	24	30%	61,40 %
Amândoi morți . . .	12	15%	7,40%
Divorțați	9	11,25%	4,20%
Vitregi	1	1,25%	0,20%
Tatăl necunoscut . . .	9	11,25%	0,40%
Mamă vitregă	5	6,25%	4,20%
Tatăl vitreg	5	6,25%	4,20%
Văduvă	12	15%	21,40 %
Văduv	3	3,75%	5,20 %

Găsim procentul cel mai mare de 15% când amândoi părinții sunt morți sau când tatăl este mort. Aici se resimte lipsa de autoritate a tatălui, copilul fiind mai liber în manifestările lui. Această lipsă a tatălui se resimte asupra copilului, fie că mama nu este în stare să-l înlocuiască din punctul de vedere al câștigării existenței, fie din cel al disciplinei; copiii vor apuca pe căi mai mult sau mai puțin greșite.

Părinții vitregi la rândul lor, prin neînțelegerea pe care o manifestă față de copil, determină pe aceștia să fugă de acasă, să fure bani, etc. Se găsesc totuși minore care să spuie că tatăl lor vitreg e mai bun decât era cel bun. Observăm în aceste cazuri, când unul dintre părinți sau amândoi sunt vitregi, o dorință de evadare, de fugă de acasă, o veșnică căutare de armonie și afecțiune.

2. *Conduita părinților și a celorlalți membri.* Felul de a se comporta al părinților și a celorlalți membri din familie va produce o puternică influență asupra copilului. Copilul mai ales în primii săi ani duce mai mult o viață de observație și de imitație mai ales. Un tată bețiv care să lipsească seară de seară de acasă și care să privească cu ură și dușmănie pe soția și copiii lui, ca o povară ce i-a fost aruncată, va desvolta în propriul lui copil o ură contra tot ce este familie și viață familială. Acest tată bețiv își va bate nevasta și copilul. Câte cazuri nu sunt când copilul pleacă de acasă de frică să nu fie bătut de tatăl lui beat. Copilul va manifesta o vădită simpatie față de mama lui, pe tatăl său însă îl va privi cu frică și ură. Orice legătură sufletească va fi imposibil de stabilit între un astfel de tată și copiii lui.

Din cele 80 de minore studiate 12 au tată alcoolic. Numărul pare destul de redus, dar dacă luăm în considerație că sunt numai 33 de tați, afară de cei vitregi, procentul este ridicat și anume 37,50%.

Alcoolismul împreună cu tuberculoza și cu sifilisul pot fi considerate ca cele mai primejdioase plăgi sociale. Intre alcoolism și criminalitate este o strânsă legătură. Alcoolismul încurajează, alimentează, promovează criminalitatea. Alcoolismul pauperizează. Câte familii nu s'au desechilibrat din punct de vedere economic din cauza alcoolismului părinților, silind pe membrii familiei să-și târască viața în mizerie.

O familie unde tatăl fură sau mama câștigă bani pe cale necinstită vor deschide perspective noi de viață pentru copiii. Respectul unei fete față de tot ce este etic și moral se va prăbuși,

atunci când va vedea exemplele rele ale mamei. În primul rând influențează prin exemplele lor rele părinții, pentru că ei sunt și reprezintă pentru copii autoritatea, deci și dreptatea. Afară de certurile care se iscă din cauza tatălui bețiv sau a mamei care calcă legile morale și sociale prin infidelitate, mai sunt și cazurile de condamnări suferite de părinți. Aceste condamnări în primul rând aduc un dezechilibru în organizația familiei și din punctul de vedere economic și al prestigiului în fața vecinilor. Adesea din cauza tatălui care e închis și care a dat un exemplu atât de plin de consecințe, întreaga familie se desorganizează. Copiii vor vagabonda, fiecare va căuta singur posibilitatea de a se susține, vor băta drumurile care deseori îi duc în același loc cu tatăl lor. Frații mai mari pot exercita prin purtarea lor mare influență asupra fraților mai mici.

Întreg mediul familial, prin influența părinților, a fraților și a celorlalți membri care eventual locuiesc în aceeași casă, poate exercita o mare și hotărâtoare influență asupra copiilor. Astfel o internată de 12 ani mărturisește că bunica ei era aceea care o îndemna la neascultare, vagabondaj și chiar furt. Bunica purta o dușmănie contra mamei vitrege a copilei.

Copii pot manifesta adevărată ură contra părinților din cauza manifestărilor sexuale incestuoase ale părinților. Astfel am găsit două fete una de 10 și una de 12 ani, care au fost desvirginate chiar de tatăl lor. Aceste fete au o adevărată groază de băeți. În aceste două cazuri numai tatăl poartă vina pentru lipsa totală de adaptare ce prezintă aceste două fete.

Tabela II.

Conduita părinților	Nr. cazurilor	Procentul
Tatăl închis	2	2,50%
Mama prostituată . .	3	3,75%
Frate închis	7	8,75%
Soră prostituată . . .	4	5,00%
Tatăl alcoolic	12	37,50%
Tatăl impulsiv	2	2,50%
Copil nelegitim . . .	9	11,25%

Tot aici trebuie să amintim situația excepțională pe care o au fetele cu tatăl necunoscut. Aceste fete din cauza ilegitimității lor,

vor desvolta dela început un complex al inferiorității, o jenă profundă față de ceilalți copii și în fața superiorilor. Toate au căutat să ascundă la început acest lucru și să aducă în același timp o scuză pentru mama lor.

3. *Atmosfera morală din familie.* Familia prin întreaga ei complexitate de fenomene pe care o prezintă, influențează conduita și felul de a reacționa al copilului. Astfel am arătat atunci când am vorbit despre conduita părinților și a celorlalți membri, că felul de viață, felul de comportare în sânul familiei, mijloacele pentru câștigarea existenței, vor exercita o mare influență. Din cele 80 de minore studiate, la 70,25% dintre familii am găsit o atmosferă neprielnică, fie din cauza alcoolismului tatălui, a prostituției mamei sau din cauza conduitei celorlalți membri. Tot aici trebuie să vorbim și despre viața pe care o duc minorele fără părinți, care au crescut pe stradă pe la ușile vecinilor și care au fost lipsite de orice influență familiară bună. Dacă luăm în considerație și aceste cazuri atunci nu ne mai rămân decât vreo 20% dintre minore care să fi crescut într-o familie unde conduita părinților și a celorlalți membri să fie bună.

Pe lângă raporturile anormale dintre părinți, pe lângă atmosfera morală neprielnică, mai sunt o mulțime de alte influențe. Astfel familia unei minore nu prezintă niciunul din factorii sus amintiți. Este însă o familie săracă, cu foarte mulți copii. Minora dela vârsta de 8 ani a intrat ca servitoare și a furat.

Putem spune în general că familia prin conduita părinților și a celorlalți membri și prin atmosfera morală care o degajază, va exercita o puternică influență în ceea ce privește dezvoltarea copiilor. Un lucru pe care l-am amintit când am vorbit despre familie în general și asupra căruia insistă Healy, este o dezvoltare contra influențelor primite din sânul familiei. Astfel un copil care-l vede pe tatăl și fratele lui mereu beat, atrăgând prin alcoolism ruinarea familiei din punct de vedere economic, va manifesta o adevărată orofare față de orice bătură alcoolică. Aceste cazuri sunt însă rare, pentru că copilul se va lăsa foarte mult influențat de conduita părinților și de exemplele pe care le vede în sânul familiei din care face parte. Sunt însă copiii care văd numai exemple bune în familie și în jurul lor, părinți harnici și cinștiți, oameni cu situație socială și economică foarte bună, surorile și frații oameni intelectuali și cu rost în viață. Este cazul unei tinere poloneze refugiate fără părinți, care a crescut într'un mediu foarte bun, probabil și

ereditatea bună din moment ce toți frații sunt buni, și care a ajuns să practice prostituția. Aici trebuie să vedem cauza prostituției nu-mai în evenimentul istoric? Probabil ea putea să-și câștige existența și altfel. Ea de mică s'a manifestat ca foarte refractară regulilor morale și sociale. Vagabonda, la școală mergea numai cu forța. Cred că aceasta e singura minoră care are acest germene de delicvență și că orice influență exterioară în educația ei ar fi zadarnică.

4. *Numărul copiilor.* O familie va avea cu totul altă structură și mai ales va exercita diferit influența ei, după cum va fi un singur copil sau vor fi mai mulți copii. Faptul de a fi primul sau ultimul născut, de a fi copil unic sau unul dintre copii, va avea repercursiune asupra dezvoltării persoanei. Adler e acela căruia îi revine meritul de a fi atras atenția asupra acestei probleme.

Situația copilului prim care rămâne și unic este cu totul specială. Copilul prim și unic concentrează toată dragostea mamei și a celorlalți membri. El va fi centrul de interes al tuturor. Toți vor căuta să-l resfețe și să-i ușureze micile lui necazuri, și în acelaș timp să-i satisfacă dorințele. Toți cei din jurul lui sunt instrumente.

Cu totul alta este situația unui copil dintr'o familie cu 4—6 copii. Acești copii nu se vor bucura în grad așa de mare de grija și atenția părinților ca și copilul unic. Ei vor fi lăsați dela început să vie în contact cu viața și necazurile ei. Acești copii vor fi însă cu mult mai adaptabili normelor sociale și morale. Ei ieșind din sânul familiei unde n'au fost răsfățați și prea mult îngrijiți, mai repede se vor obișnui cu neajunsurile pe care le prezintă viața.

De unde primul copil era obișnuit ca în familie să i se satisfacă orice dorință și imediat, în afară de familie se va putea adapta foarte greu. Chiar din primul lui contact cu ceilalți copii, va manifesta o trăsătură de superioritate și de conducere. Când nu va reuși însă va fi un desadaptat, un desechilibrat.

Din Tabela III se poate vedea numărul copiilor în familiile minorelor studiate.

Copiii par a fi mai adaptabili când sunt mai mulți în aceeași familie decât atunci când sunt mai puțini.

Un lucru destul de important și de semnificativ este situația și repercursiunile educative când copiii sunt singuri sau mai puțini într'o familie.

Tabela III.

Nr. copiilor	Procentul	Cazuri	Populația gen.
1 copil	20%	16	6,76%
2 "	26%	21	18,04%
3 "	16,25%	13	21,30%
4 "	12,50%	10	20,55%
5 "	10%	8	13,78%
6 "	6,25%	5	9,77%
7 "	6%	4	4,51%
8 "	1,25%	1	3,00%
9 "	2,50%	2	0,75%

În familiile unde sunt numai doi copii, trăsătură criminală într'un grad mai mare dezvoltă primul copil. Încercăm să dăm explicația următoare: primul copil a fost un timp mai îndelungat copil unic și deci s'a bucurat de o situație excepțională, multă atenție și grijă din partea părinților. Cu cel de al doilea copil a fost oarecum detronat, din unicul copil devine primul. În acest caz grija și atenția părinților și mai ales a mamei se răsfrânge asupra copilului mic. Primul va dezvolta o trăsătură și un complex de inferioritate și în același timp va fi în stare să facă multe neplăceri celui mic.

Dintre minorele anchetate 16% erau primul copil, 10% al doilea.

5. *Situația profesională și economică.* Situația profesională și în consecință situația economică, deoarece aceasta din urmă în majoritatea cazurilor este o urmare a situației profesionale, își revendică o influență destul de importantă în dezvoltarea criminalității. În general putem spune chiar dela început, fără a consulta datele statistice obținute, că nu găsim minore care să facă parte dintr'o familie unde părinții să aibă o pregătire academică, cu excepția unei minore care este fată de preot, însă aceasta e orfană de tată dela vârsta de un an, așa că influența mediului familial nu s'a exercitat deloc. De mamă este orfană dela vârsta de doi ani. Nu găsim în consecință nici fete din familii cu situație economică excepțională. Majoritatea fac parte din familii mediocre, adică situația profesională variază între muncitorii necalificați și funcționari. Situația economică la fel între posibilitatea de existență și lipsa oricărui mijloc de trai. Găsim însă o excepție, aceea poloneză

refugiată de care am mai amintit, care însă nu prezintă destulă garanție în cele susținute.

În general părinții acestor minore muncesc pentru a putea face față nevoilor zilnice. Ceeace este și mai plin de consecințe, este că unele case tot timpul zilei rămân părăsite de părinții care pleacă la lucru. Și mama este nevoită în multe case să ajute cu munca și câștigul ei la acoperirea nevoilor zilnice. Această lipsă a mamei din sânul familiei sale în foarte multe cazuri a prezentat prilej de vagabondaj, de furt și de alte delictive. Faptul că mama lucrează în afară de familia ei, va influența foarte mult conduita unei fete.

Din datele noastre rezultă că mamele a 31 minore, adică 41,33%, lucrează înafara familiei pentru câștigarea existenței. Dacă luăm însă în considerație că 15 minore sunt fără mamă atunci procentul crește la 57,50%. Această ultimă cifră ne arată rolul hotărâtor pe care-l poate avea mama în creșterea minorei.

Pentru a arăta situația profesională a tatilor, am spus la începutul acestui capitol ca o generalitate că nu găsim nici un tată cu pregătire și profesiune academică. Situația mai lămurită a profesiunii tatălui se poate vedea din Tabela IV.

Tabela IV.

Pofesiunea tatălui	Nr. cazurilor	Procentul
prof. necalificată	16	20%
prof. semicalificată	9	11,25%
prof mijlocie	18	22,50%
calificată	12	15%

Am amintit la începutul acestui capitol că situația profesională atrage după sine și situația economică. Cu toate că această afirmație în multe cazuri poate fi desmințită, deoarece știm că în multe cazuri un comerciant cu 4 clase de comerț poate avea venituri mai mari decât un avocat sau profesor universitar, în multe cazuri însă este valabilă.

Lombroso spune că criminalitatea nu este întotdeauna un efect al mizeriei. Atât sărăcia cât și mizeria își au criminalitatea lor specifică. Săracii săvârșesc mai mult crime contra proprietății iar bogații contra moravurilor. Concluzia pe care o trage este ur-

mătoarea: Factorul economic are o mare influență asupra criminalității, mizeria totuși nu este o cauză principală a criminalității.

Van Kan prezintă astfel influența pe care o poate exercita situația economică actuală. „Noi vedem criminalitatea contimporană, atașându-se la situația economică actuală, la excesele capitalismului, la deplorabila repartitie a bunurilor, la pauperism, provocând necesarmente epuizarea fizică și morală a genului uman, constituind imensa armată a degenerațiilor fizici și morali, bună pradă pentru criminalitate“.

Condițiile economice pot influența în mod direct și indirect criminalitatea. Condițiunile economice rele, locuința nesănătoasă, lipsuri, mizeria, munca grea, alimentația rea, produc degenerare fizică și morală, mediu prielnic pentru criminalitate. Un individ sănătos trupește și sufletește înarmat cu disciplină morală, cu educația și cultura necesară, va rezista mai ușor tentațiilor criminalității. Crizele economice sporesc criminalitatea. Există un paralelism între curba criminalității și curba condițiilor economice. Maximum de stabilitate și de egalitate în condițiile economice, coincide cu un minimum de criminalitate. În măsura în care se înrăutățește starea economică crește curba criminalității în contra averii.

O altă cauză tot cu substrat economic este contrastul dintre dorințe și putința de a le satisface pe cale cinstită. Sunt foarte multe cazuri când fetele s'au prostituat pentru a cumpăra haine, sau au furat haine sau bani, cu toate că puteau trăi și cinstit într'un fel mai modest.

Criminologul italian Garofalo vede raportul dintre criminalitate și condițiile economice în inegalitatea economică actuală, regimul capitalist pe de o parte și proletariat pe de altă parte. Această criză economică, spune el, poate constitui o cauză ocazională a criminalității.

Din studiul lui Healy, făcut asupra a 133 de familii care au dat 194 de copii criminali, reiese că în majoritatea cazurilor condițiile economice sărace formează cauza care determină comportamentul rău față de societate. Aceste condiții economice nefavorabile, oferă o perioadă de depresiune morală din cauza șomajului părinților. Numai o treime din aceste familii se bucurau de un venit satisfăcător, jumătate trăiau din surse nesigure, iar 16% erau dependente de ajutorul public.

Din cercetările noastre rezultă că 70% din minore au avut

o situație materială suficientă, iar 30% o situație materială insuficientă.

Nu găsim părinți cu situație materială excepțională, ci își întrețin familia cu mare greutate.

Tot aici la acest capitol socotim ca necesar să amintim de grija și interesul pe care-l poartă părinții față de copiii lor. Este o mare deosebire între grija pe care o poartă mama și grija pe care o manifestă tatăl. Din Tabela V se poate vedea cine are grija și controlul minorelor examinate de noi.

Tabela V.

Cine poartă de grijă	Nr. cazurilor	Procentul
Amândoi . . .	12	17,50%
Mama	27	33,75%
Tata	7	8,75%
Nimeni	24	30,00%
Alții	8	10,00%

6. *Gradul de educație al părinților.* Când am vorbit de situația profesională și economică, în mod implicit am amintit că niciunul dintre părinți n'au pregătire academică. Majoritatea sunt muncitori calificați sau recalificați și puțini funcționari.

Mame nu găsim nici măcar cu curs secundar superior. Din această cauză n'am căutat decât procentul de analfabeți. Această situație o dăm în Tabela VI.

Tabela VI.

	Nr. cazurilor	Procentul
Tatăl analfabet	11	13,75%
Mama analfabetă	25	31,25%

b) *Gradul de educație al minorelor.* Dispozițiunile bune sau rele provenite din ereditate se pot modifica prin influența mediului și mai ales a educației. Dl Prof. Iuliu Moldovanu, face o comparație foarte sugestivă atunci când afirmă următoarele: „Dacă comparăm acel complex de dispozițiuni ereditare cu o grămadă de pie-

tricele de mozaic, atunci putem zice că depinde de mâna noastră, de influența educației și a mediului ambiant, care dintre ele și în ce formă vor fi grupate, pentru a alcătui caracterul nostru definitiv“.

Educațiunea am putea spune, este o continuare a eredității. Întâiul element care intervine după ereditate la formarea individului, este pe lângă alimentație și îngrijirea fizică, educațiunea. Educațiunea începe în sânul familiei și din această cauză socotim că familia este unul din factorii cei mai importanți ai mediului pentru formarea persoanei criminale. Atunci când am vorbit despre atmosfera morală din familie am arătat că 70% din familie prezintă turburări în armonia care ar trebui să domine într'o familie. Se mai adaugă și procentul părinților ignorați, ai părinților săraci, care sunt absorbiți de grija traiului. Unii dintre părinți își trimit copii de acasă, sau aceștia pleacă nefiind supravegheați, sau penrucă nu găsesc ce să mănânce acasă. Acești copii vor fi lipsiți de educația casnică, atât de importantă, și își vor duce viața lor mizeră pe la ușile vecinilor. Prin educația familială se inițiază atât educația morală cât și cea intelectuală. Această inițiere va fi importantă pentru viitor. Deoarece dacă există o inițiere bună, șansa de reușită în viață este posibilă, dacă lipsește însă această inițiere atunci, șansa de reușită în viață este foarte puțin posibilă.

Un copil care de mic a fost lăsat în voia sorții, care n'a fost supravegheat și care nu știe ce este disciplina, respectul foarte cu greu se va putea integra într'un mediu social ordonat. Astfel acești copii care vagabondau toată ziua pe străzi, cu greu se vor putea obișnui cu munca, disciplina și punctualitatea dela școală. Ei în primii 7 ani, când educația are rolul cel mai hotărâtor, au fost lipsiți de ea. La școală vor fi refractari tuturor influențelor bune. Vor fi leneși, vor ocoli școala, vagabondând ca și înainte. Din această cauză foarte puține vor fi minorele care să aibe o pregătire mai bună. Multe sunt analfabete. Majoritatea au făcut cursul primar inferior, unele chiar în cadrul institutului de reeducare și foarte puține sunt care să fi făcut câteva clase din cursul secundar inferior. Niciuna n'are cursul secundar superior. Credem că această constatare este destul de semnificativă pentru a putea acorda un rol mare educației. Tabela VII ne arată educația fiecărei minore.

Pe lângă acest lucru adică ce curs a urmat fiecare minoră, am arătat și conduita dela școală. N'am găsit nicio minoră care să fi

Tabela VII.

Pregătirea școlară	Nr. cazurilor	Procentul
Analfabete . . .	18	22,50%
Curs prim. inf. . .	40	50,00%
Curs prim. sup. . .	10	12,50%
Școală de ucenici . . .	7	8,75%
Curs secundar . . .	5	6,25%

fost elevă excepțională; mai mult chiar niciuna n'a fost elevă bună. Ori erau eleve mediocre ori cădeau repetente. Acest lucru cred că poate adevărați în parte afirmația d-lui Alexandru Roșca, că între minorii delincvenți nu găsim niciunul cu inteligență excepțională.

Dintre minorele studiate de noi 40,00% erau mediocre, iar 37,50% repetente.

c) **Influența tovarășiilor.** A doua grupare socială din care copilul face parte este vecinătatea și tovarășiile. Această grupare socială prezintă o importanță mare din cauză că influențele ei se exercită tot la o vârstă mică și deci rezultatele pot fi hotărâtoare. Faptul de a locui la marginea orașului într'un cartier de hoți și excroci și de a-ți recruta prietenii din aceste familii, sau de a locui într'un cartier de oameni cinștiți, este o mare deosebire. Este foarte semnificativ în această privință articolul D-lui N. Mărgineanu „Despre aspectul social al crimei în America“. În orașele americane se pot distinge foarte bine 5 zone cu caracter social, economic, moral, deosebite. Criminalitatea infantilă este într'un raport foarte strâns cu cele 5 zone ale orașului. Astfel în timp ce aproximativ 30% dintre copiii care locuiesc în zona a doua, zona de tranziție, au trecut pe la tribunal, din zona lucrătorilor a trecut numai 1% iar din zona vilelor niciun procent. Zona a doua unde am găsit procentul cel mai mare de delincvenți este locuită de șomeri, hoți, prostituate.

Vecinătatea și prietenii rele prezintă importanță mare deoarece copilul duce mai mult o viață de imitație și de observație. Astfel chiar Tarde observă că se fac foarte multe delict pe bază de imitație. Foarte multe acte din viața socială sunt executate sub imperiul exemplului. Indivizii se imită cu atât mai mult cu cât sunt mai apropiați. Acest lucru se poate dovedi și prin exemplul ora-

șelor americane unde criminalitatea atinge procentul cel mai mare în zonele unde sunt case cu 40—50 de apartamente.

Legea după care se produce imitația după Tarde, adică dela superior la inferior, se menține și în cazul criminalității. Tarde spune că viciile și crimele s'au propagat odinioară dela nobilime la popor azi dela oraș la sat. Acest lucru l-am remarcat prin întrebările puse minorelor, dacă sunt dela oraș sau dela sat. Marea majoritate sunt dela oraș.

Faptul că un copil se împrietenește cu un copil bun, care a eșit dintr'o familie unde a primit o bună educație, sau se împrietenește cu un copil care n'a văzut decât lucruri urâte în jurul lui și care la rândul său are apucături rele, este foarte important. Copilul la vârsta de 10—14 ani se va lăsa foarte mult influențat de prietenii. Majoritatea minorelor (60%) internate recunosc influența rea a prietenilor.

3. NATURA INFRACTIUNILOR COMISE DE MINORE

Minorele au fost internate fie la cererea părinților pentru neascultare și vagabondaj, fie că au fost prinse și înaintate tribunalului de minori, care le-a internat pentru reeducare. Mulți părinți cu situație economică insuficientă, pentru întreținerea copiilor, le-au internat pentru a urma clasele primare în sânul institutului și pentru a învăța o meserie.

Din cele 80 de minare studiate am găsit două închise pentru crimă. Ele au comis crima una din neatenție aruncând un copil în fântână la vârsta de 10 ani, iar una a fost îndemnată să înfigă un ac cu gămălie în capul unui copil de 6 luni, la vârsta de 11 ani. Nu suntem deci puși în fața unor veritabile criminale, cu acțiunea preconcepută și bine meditată, ci în fața a două copile la care întâmplarea a vrut să devie criminale.

Pentru furt sunt internate mai multe, unele chiar pentru sume mai mari și la o vârstă când foarte bine își dădeau seama de ceace fac. Una la 15 ani fură 15.000 lei pentru a-și cumpăra haine. Dorința acestei fete și la institut este de a avea haine.

Un număr mare de minore sunt închise pentru prostituție. Acele pe care le-am pus la rubrica prostituatelor, o practicau fie în mod legal fie în mod clandestin și era sursa lor de existență. Motivul internării se poate vedea mai bine din Tabela VIII.

Tabela VIII.

Infracțiunile	Nr. cazurilor	Procentul
Neascultare și vagabondaj	38	47,50%
Furt	20	25%
Crimă	2	2,50%
Prostituție	20	25%

În general putem afirma că este o criminalitate specifică a femeii. Participarea femeii la crimă este cu atât mai mare cu cât aceasta reclamă mai puțin forță fizică, mai puțină cultură și energie intelectuală. Inferioritatea criminalității la femeie mai are o explicație și în prostituție, unde se canalizează o bună parte a înclinațiilor rele ale femeii.

4. RAPORTUL DINTRE INFRAȚIUNE ȘI ETATE

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Lombroso spune că fiecare vârstă își are criminalitatea ei specifică. Etatea de 20—30 de ani livrează numărul cel mai mare de criminali. În timpul minorității sunt mai frecvente furturile, iar cu desvoltarea pubertății cresc mai mult crimele contra moravurilor. Crimele sexuale prezintă maximul între 16—25 de ani și între 65—79 de ani. Între etatea de 20—30 de ani predomină infracțiunea în contra persoanelor, iar în etatea matură predomină delictele care reclamă reflexiune calmă, excrocheriile.

Minorii dau un număr mare de criminali. Predomină, cum am văzut, vagabondajul cu toate urmările lui, mai ales pentru fete, furtul și prostituția.

Copii cărora le lipsește educațiunea, îngrijirea, chiar la vârsta când se formează caracterul și când ar trebui fortificat fizicul și spiritul, se vor da ușor neascultării și vagabondajului, prevestitoarele criminalității.

NECESITATEA SELECȚIEI ȘI ORIENTĂRII PROFESIONALE*)

de Nicolae Mărgineanu

Opera de selecție și orientare profesională este concluzia logică a mai multor factori, printre care mai importanți sunt cu deosebire următorii:

- (1) numărul mare al meseriilor și faptul că ele nu se mai moștenesc, ci se aleg,
- (2) faptul că meseriile cer aptitudini diferite, iar
- (3) aptitudinile variază dela individ la individ,
- (4) posibilitatea psihologică și medicală de măsurare a aptitudinilor, și
- (5) asigurarea unei munci plăcute, cu randament mai mare și cu reducerea la minimum a accidentelor și a oboselii.

In cele ce urmează încercăm o scurtă analiză a naturii și importanței acestor factori.

1. *Numărul mare al meseriilor.* După statistică meseriilor, analizată de Prof. Klemm în lucrarea sa asupra orientării profesionale (16), numărul meseriilor, exercitate în Germania, se ridică la aproximativ 20.000. Comparat la cele câteva sute de meserii dela începutul secolului trecut, acest număr e imens. El e, totuși, întrecut de acela al meseriilor din Statele Unite ale Americii, care se ridică, după statistica dată de Bingham (6), la peste 25.000.

Numărul meseriilor exercitate la noi în țară e, desigur, mult mai mic, datorită gradului de industrializare mult mai redusă. După evaluările Institutului Central de Statistică, condus de D-rul Manoila (20), el se ridică, totuși, la aproximativ 3000.

Dar meseriile de azi se deosebesc de cele din trecut nu numai prin imensitatea numărului lor, ci și prin aceea că ele nu se mai moștenesc. Până mai eri alaltăieri fiii urmau meseria părinților, pe

*) Cap. II din *Psihotehnica*, ce va apare în lunile viitoare.

care o trasmiteau — odată cu numele și averea — copiilor. Azi lucrurile stau cu totul deosebit. Meseriile nu se moștenesc, ci se aleg. Anume, ele se aleg după rentabilitatea lor, după vocația sau atracția spre ele, precum și după o serie de alte criterii. O bună alegere presupune însă o bună cunoaștere a tuturor criteriilor de alegere. Ceeace — în situația actuală a numărului imens de meserii — e cu neputință. Câteva date statistice vor face dovada.

Fig. 1 exprimă în mod grafic situația meseriilor din Berlin, imediat după războiul trecut. Ea este întocmită de Piorkowski și un grup de alți cercetători (24). Fig. 2, alăturată ei, arată în mod grafic, meseriile optate de copiii din Berlin la sfârșitul școlii. Comparația ei cu Fig. 1, privitoare la meseriile existente, este pe deplin concludentă. Intre situația reală a meseriilor și alegerea lor de către copii există o foarte mare nepotrivire.

Din totalul meseriilor existente la Berlin, imediat după războiul din 1914—1918, industria de metal, mașini etc. cuprinde 19%. Există, totuși, un grup de 43% din copiii dela Berlin, care doresc să urmeze aceste meserii, în vreme ce abia 12% din ei doresc meseriile comerciale, care reprezintă, altfel, un total de 22%. Comparația e la fel de semnificativă și pentru celelalte grupe de meserii. Nepotrivirea dintre meseriile existente și cele alese e de-a dreptul îngrijorătoare. Șomajul în unele meserii și lipsa de brațe în altele va fi, desigur, consecința imediată, cu toate celelalte anomalii și nenorociri, de care va suferi atât Statul, cât și individul.

Ca nu cumva să se creadă că discrepanța de mai sus, dintre meseriile existente și cele alese, e specifică Berlinului sau Germaniei, în Fig. 3 dăm o statistică asemănătoare, privitoare la alegerea meseriilor a 1000 fetițe din New-York. Coloanele întretăiate cu linii arată meseriile dorite, iar cele cu negru meseriile existente. Nepotrivirile sunt și mai săritoare în ochi. Din 1000 fetițe, absolvente ale școlii secundare, 405 doresc să se facă dactilografe și stenografe, deși există abia 103 posturi de atare natură. Aceeași nepotrivire, ba chiar mai mare, atunci când e vorba de croitorese și modiste — pentru 14 locuri există 146 candidate — sau de învățătoare ori — în sens invers — de funcționare de birou, vânzătoare, telefoniste etc.

Atari statistici ar putea fi înmulțite cu multă ușurință. Semnificația lor e clară: *în o lume cu zeci de mii de meserii copilul, doritor să-și aleagă o meserie, nu poate decât să se piardă. De aceea e datoria Statului să intervină. Potrivirea dintre meseriile*

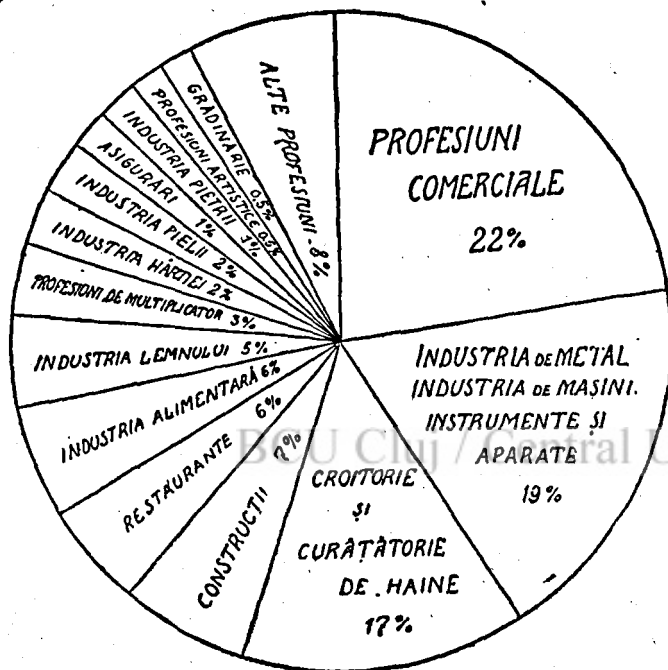

Fig. 1. — Profesiunile din Berlin.

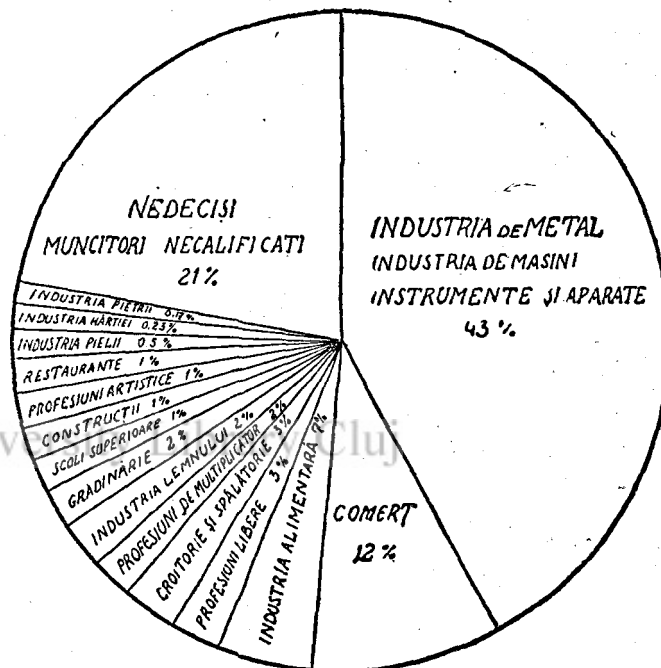

Fig. 2. — Profesiunile alese de copiii școalelor din Berlin.

(După Piorkowski, 24).

existente și cele dorite constituie, astfel, prima nevoie de orientare profesională.

2. *Profesiunile cer aptitudini diferite.* În realitate însă opera

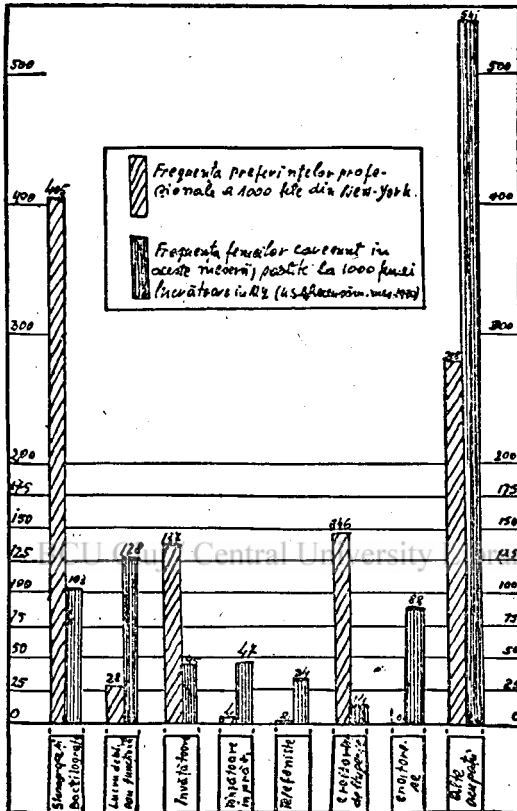

Fig. 3. — Discrepanța dintre meseriile dorite și cele existente.

(După Bingham, 6, p. 107).

de selecție și orientare profesională nu se reduce la simpla potrivire dintre piața muncii sau meseriile libere pe de o parte, și dorințele candidaților, pe de altă parte. În acest caz ea ar putea fi rezolvată prin *Oficiile publice de plasare*, fără să mai fie nevoie de *Oficiile de orientare profesională*. Ori acesta nu e și nu poate fi cazul. Și aceasta pentru două motive bine determinate, legate de faptul că (1) meseriile cer aptitudini diferite, iar (2) aceste aptitudini variază de la individ la individ. Câteva cuvinte despre primul factor.

În general s'a crezut — și se mai crede — că stratificarea ierarhică a meseriilor și profesiunilor depinde numai de o serie de factori economici și sociali, printre care clasa și averea în primul rând. Acesta însă nu este cazul. Ierarhia meseriilor este și o expresie a capacității și valorii individului. Cu alte cuvinte, ea e și o funcție a aptitudinilor.

Indivizii cu inteligență ridicată și caracter tare, puternic, se înalță, în general, mai mult în ierarhia socială; cei cu inteligență scăzută și lipsiți de caracter, mai puțin. Afirmații asemănătoare pot fi făcute și cu privire la temperament, imaginație, memorie, aptitudine muzicală, tehnică, verbală ori la desemn. Artiștii se recrutează dintre indivizii cu imaginație, contabilii din cei cu memorie și aptitudine matematică, inginerii din cei cu aptitudine tehnică. Datele statistice de mai jos sunt destinate să ilustreze în mod concret aceste fapte.

Cu ocazia războiului trecut recrutarea armatei americane nu s'a făcut numai pe bază de examen medical, ci și pe bază de examen psihologic. În acest mod au fost examinați cu teste de inteligență aproximativ 1.700.000 soldați. Acest material imens a format obiectul a diverse interpretări statistice, deosebit de semnificative. Una din aceste interpretări privește legătura dintre coeficientul de inteligență și meserie. Ea e dată în Tab. Nr. 1. Inteligența este exprimată în șapte cote, așezate în ordine ierarhică dela *A* până la *D*—, cota *A* fiind cea mai înaltă, iar cota *D*— cea mai scăzută. Din totalul de soldați, proveniți din muncitori necalificați, abia 0,6% provin din indivizi cu cel mai înalt grad de inteligență, care e gradul *A*, apoi 3,5% din indivizii cu gradul al doilea, *B*, 10,7% din indivizii cu gradul *C*+ etc. Situația e inversă în cazul ofițerilor ingineri, dintre care 79,6% provin din indivizii cu gradul cel mai înalt, doar 0,4% din indivizi cu gradul *C* și nici unul din indivizii cu gradul *C*—, sau *D* ori *D*—. Fig. 4 exprimă în mod grafic datele numerice din Tab. Nr. 1. Atari statistici sunt foarte numeroase. Ele vorbesc toate în același sens.

Lucruri asemănătoare au fost constatate și la noi în țară. Măsurând inteligența câtorva mii de copii și distribuind acești copii după profesiunea părinților, A. Roșca (26) obține rezultatele din Fig. 5.

„Rezultă din această tabelă. — spune Al. Roșca (p. 42—43) — că inteligența cea mai scăzută o au copiii ai căror părinți sunt muncitori agricoli și industriali, servitori, birjari, factori poștali, pavagii etc., care

Tab. Nr. 1. — Distribuția cotelor de inteligență printre soldații proveniți din 36 meserii. (După Bingham, 6, p. 5).

Meseria	Notele						
	A	B	C+	C	C-	D	D-
Lucrător	0.6	3.5	10.7	24.2	25.1	24.6	11.4
Miner	0.9	4.1	11.7	26.7	26.4	20.3	9.7
Vizitiu	1.3	4.3	12.5	27.9	24.9	19.7	9.9
Bărbier	0.8	6.1	14.9	26.3	26.5	18.8	6.6
Potcovar	0.5	5.2	15.1	29.7	25.0	17.5	7.1
Zidar	2.9	8.2	15.9	25.6	21.3	16.4	9.7
Bucătar	0.7	7.3	17.9	29.0	22.1	16.8	6.2
Brutar	2.4	8.7	17.7	29.5	22.4	13.7	5.5
Zugrav	1.5	7.7	18.2	33.0	32.5	12.2	4.8
Fierar	1.7	8.2	18.8	31.3	20.6	13.9	5.4
Tâmplar	1.9	7.6	20.7	31.9	24.1	10.5	3.3
Măcelar	1.1	8.3	21.6	31.8	22.8	11.3	3.1
Lăcătuș	3.0	9.3	21.2	29.2	22.7	10.8	4.1
Nituitor	1.8	7.1	26.8	26.8	23.2	12.5	1.8
Telefonist	3.8	8.9	20.8	33.9	21.7	8.0	2.9
Ciubucar	2.3	7.8	26.1	29.8	23.4	7.8	2.8
Plumbuitor	2.6	9.2	23.7	31.9	20.4	9.6	2.6
Mecanic precizie	1.3	12.6	19.0	38.0	20.2	5.1	3.8
Auto-mecanic	2.8	10.6	25.1	31.7	21.2	6.1	1.9
Mașinist	4.0	11.5	24.7	35.1	20.7	2.9	1.2
Tâmplar vapoare	3.8	11.5	26.9	34.6	21.2	1.9	—
Maistru	12.3	15.8	22.8	26.3	25.8	5.3	1.8
Accionar	5.6	19.2	28.6	29.6	22.1	3.6	1.2
Fotograf	10.6	13.8	29.8	24.5	14.9	6.4	—
Telegrafist	7.3	20.3	32.2	2.1	10.0	1.2	—
Funcționar birou	12.0	24.7	31.5	23.7	6.8	1.0	0.3
Cartotecar	16.4	23.6	32.7	23.6	—	3.6	—
Funcționar	15.3	25.0	33.6	19.7	5.2	0.9	0.3
Nursă	17.6	26.9	34.4	17.7	3.1	0.2	—
Secretar	18.1	28.6	29.9	17.9	4.4	0.9	0.2
Dentist ofițer	17.7	36.7	26.6	19.0	—	—	—
Transmisțiuni mecanice	24.1	34.5	17.2	13.8	8.6	1.7	—
Contabilitate	28.7	39.1	26.2	5.5	0.5	—	—
Inginer civil	34.0	34.0	18.9	9.4	1.9	1.9	—
Medic ofițer	40.7	36.8	18.6	3.1	0.9	—	—
Inginer ofițer	79.6	16.3	3.6	0.4	—	—	—

constitue grupa profesiunilor semicalificate și necalificate. Făcând și aici o inseriere, coeficientul cel mai scăzut ni l-au dat copiii muncitorilor agricoli fără avere proprie (zileri). La aceștia quartilul inferior este de 77, medianul 88, iar quartilul superior 100. Prin urmare 25% din copiii muncitorilor agricoli au un coeficient de inteligență sub 77 (cad astfel, în categoria indivizilor mărginiți și debili mintali).

La rezultate asemănătoare ne-a dus și examinarea directă a profesioniștilor înșiși (nu a copiilor lor, cum a fost cazul mai sus). Inteligența medie a persoanelor cu profesii superioare variază aproximativ între coeficienții 111—126, a persoanelor cu profesii mijlocii între 102—120,

a persoanelor cu profesii inferioare calificate între 95—114, iar a persoanelor cu profesii semicalificate și necalificate între 80—106".

Constatări similare au fost făcute și în marea industrie, așa cum am încercat să arătăm în una din lucrările noastre (22). Aplicând o baterie de teste la un număr mare de muncitori calificați și ne-

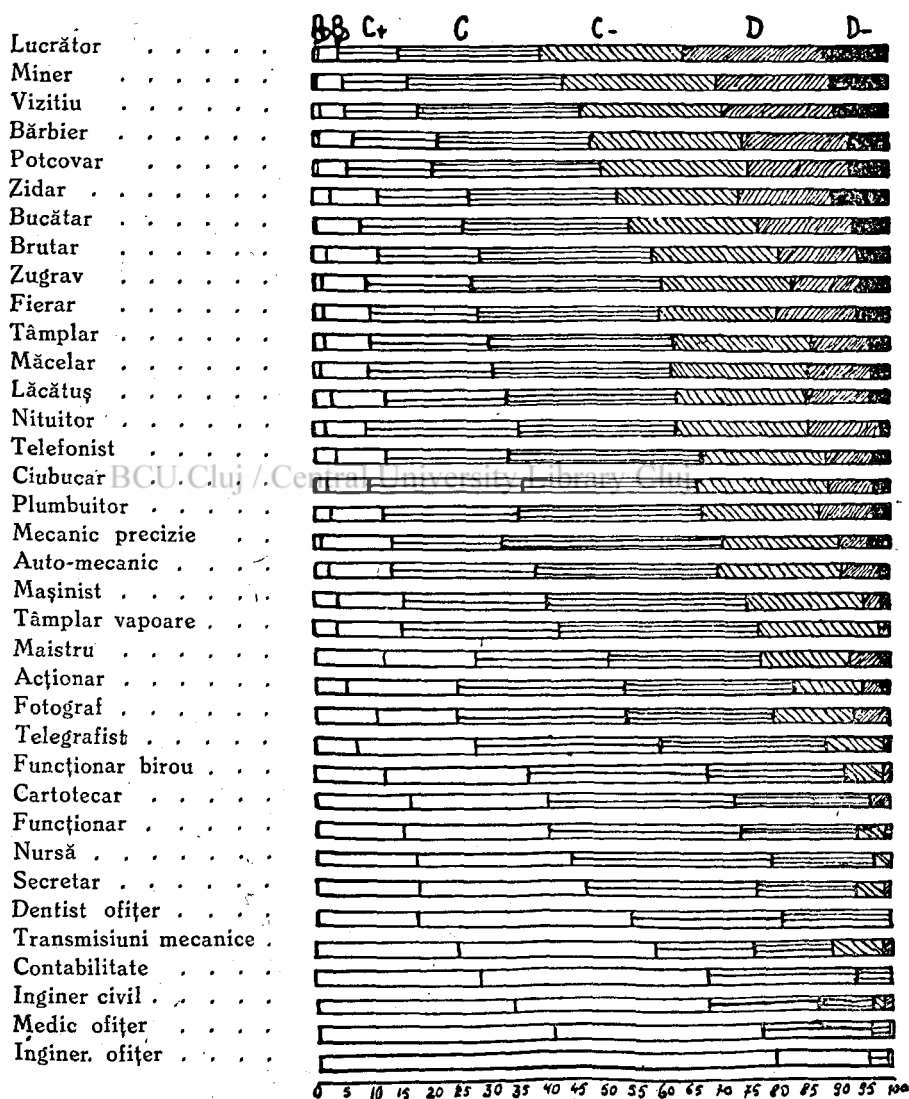

Fig. 4. — Distribuția cotelor de inteligență printre soldații proveniți din 36 meserii. (După Bingham, 6, p. 49).

Variația inteligenței după profesii

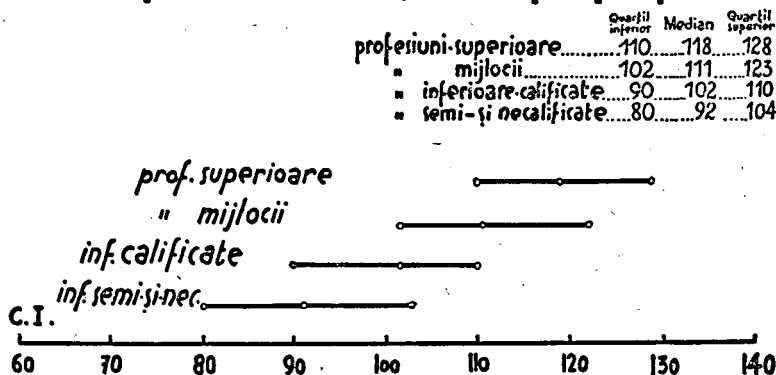

Fig. 5. — Cifrele reprezintă coeficientul de inteligență.
(Roșca, 26, p. 42).

calificați, am constatat că media lucrătorilor calificați e superioară cu un decil mediei muncitorilor necalificați.

Dar stratificarea profesiunilor nu depinde numai de inteligență, ci și de celelalte aptitudini, precum depinde și de trăsăturile de temperament, fire și caracter. Aplicând chestionarul de introversiune-extroversiune la un număr mai mare de angajați ai unei uzine, Laird (18) constată că șefii de echipă și maistrii, precum și personalul de conducere în general, se recrutează mai mult dintre oamenii cu fire extrovertită, deschisă, în vreme ce ajustorii dela mașinile mici și complicate și verificatorii provin mai mult din indivizi cu firi introvertite, închise. Lăcătușii provin mai mult din ambiverți, adică oameni cu balanță între extroversiune și introversiune, iar funcționarii de birou mai mult din oameni cu fire introvertită. Fig. 6 arată în mod grafic aceste fapte.

Constatări asemănătoare a făcut și Davenport (13). În concluzie el spune:

„Orice uzină este la un moment dat pusă în fața necesității de-a promova anumiți lucrători la posturi de conducere. Serviciul lung, credincios și productiv, e, deobicei, răsplătit prin atari avansări, ca și când a fi un bun muncitor ar fi tot una cu a fi bun maistru. Ori, această presupunere se dovedește adeseori greșită.

În adevăr, lucrătorul dela mașină poate să se simtă mult mai la largul său cu grija mașinii decât cu aceea a supravegherii celorlalți tovarăși.

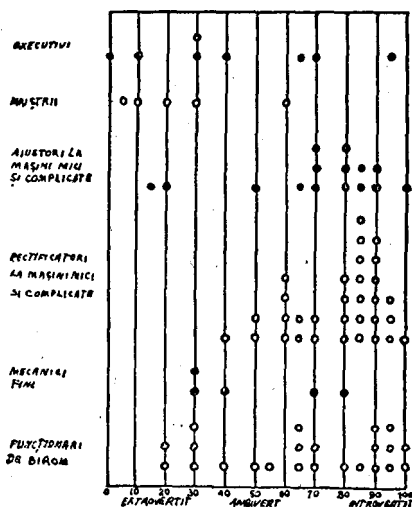

Fig. 6. — Distribuția Extroversiune și Introversiune după meserii.
(După Laird, 18).

Nu e de aceea nici o mirare că mulți declină responsabilitatea, ce zace pe umerii șefului de echipă sau a maestrului. Și de fapt aceleași însușiri care fac din om un bun muncitor, îl fac un slab șef de echipă sau maestru și invers.

Pe lângă cunoștințele tehnice șeful de echipă sau maestrul mai are nevoie de următoarele însușiri: abilitatea de-a se impune și a plăcea celor din subordine, puterea de-a ține moralul lucrătorilor ridicat, ușurința de-a convinge lucrătorii că interesele lor sunt una cu interesele fabricii și capacitatea de-a menține producția egală oricât de variate ar fi condițiile.

Funcțiunea generală a maestrului și șefului de echipă este să realizeze maximum de producție în sectorul său prin plan sistematic, făcut dinainte și în colaborare cu lucrătorii. Dimpotrivă lucrul făcut de rectificator la obiecte fine și complicate cere ativitate solitară, manipularea mașinilor și sculelor în loc de-a oamenilor și o atitudine critică, precaută, plină de control și verificare. Acestea, evident, sunt mai mult trăsături de introvertit, în vreme ce celelalte erau cu precădere trăsături de extrovertit.

Constatări similare au fost făcute de către Allport (2) în legătură cu trăsăturile de ascendență (dominare) și supunere.

„O față cu trăsături submisive — spune Allport (2, p. 134—135) — nu se va simți stingherită în ocupații de bibliotecară, îngrijitoare la copii, secretară, funcționară, dentistă, desenatoare, croitoreasă, farmacistă, învățătoare sau profesoară, cercetări științifice sau orice fel de activitate literară și artistică. O față cu trăsături dominante, ascendente, dimpotrivă, se va simți bine în ocupații de vânzătoare, asistentă socială, reporteră, con-

ducerea cluburilor, cofetăriilor sau prăvăliilor, apoi în medicină, drept și orice altă activitate executivă și administrativă, care dă ocazie de afirmare și conducere. Bărbații cu firi supuse se vor putea valida cu succes în învățământ, arhitectură, artă, agricultură, registratură, bancă, dentistică, editură, scris, muzică, mecanică, etc. Cei cu fire ascendentă, din contră, au șanse în afaceri, vânzări, administrație, politică, conducere de uzine, întreprindere, organizație și alte preocupări asemănătoare, în care ei se pot afirma și eventual domina". •

Supunând analizei factoriale un chestionar de interese vocaționale față de 80 profesii aplicat la 3400 studenți, Thurstone (vezi Bingham 6), constată următoarele opt categorii de interese:

„Interesul pentru comerț este frecvent și ridicat la profesioniștii în reclamă, vânzatori de automobile, bancheri, comisionari de vânzare a caselor, notari publici, manufacturiști, conducători de întreprinderi, prăvălii, secretari de club, florari, editori, secretari privați, toate categoriile de comercianți engroșiști și detailiști, jucători la bursă, experți la vamă...

Interesul pentru drept și legalitate este foarte important în următoarele profesii: judecători, avocați, preoți, membrii corpurilor legiuitoare, diplomați, economiști, corespondenți, oratori publici, bancheri, istorici, experți financiari și vamali, jucători la bursă.

Interesul athletic reprezentat în primul rând prin interesul în activitate fizică, este caracteristic pentru meseriile de instructori atletici, fermieri, reporteri, exploratori, brigadieri, agenți de presă, atleți, speakeri, agenți secreți, marinari, ofițeri.

Interesul academic caracterizat prin interesul față de cărți îl întâlnim la istorici, bibliotecari, filosofi, matematicieni, profesori universitari, profesori de liceu, economiști, psihologi, sociologi, consilieri de orientare profesională.

Unul dintre cei mai generali factori de interes este interesul „descriptiv“, caracterizat prin interesul general față de oameni și lucruri. În comparație cu factorii, care urmează, el pare să fie mai mult verbal decât analitic. Profesii în care acest interes e întâlnit mai mult sunt acelea de actor, profesionist în reclamă, critic de artă, artist, ziarist, muzicant, reporter, novelist, șef de orchestră, filosof, explorator, corespondent, poet, agent de presă, psiholog, editor, speaker la radio, sculptor, agent secret, diplomat. Acest factor sau interes ar mai putea fi botezat și umanistic.

Interesul biologic e întâlnit la biologi, botaniști, zoologi, chimiști, farmaciști, medici, dentiști, geologi, oameni de știință, chirurși.

Interesul față de științele fizice e întâlnit la arhitecți, astronomi, chimiști, inventatori, manufacturiști, matematicieni, ingineri, fizicieni, filozofi ai naturii. Acest factor de interes pare să difere într-un mod distinct de interesul biologic de mai sus, așa încât se poate spune că interesele studenților în științele fizice și interesele studenților în științele biologice sunt realități destul de distincte.

Există deasemenea un factor de un interes artistic, dar ocupațiile ana-

lizate sunt prea puține pentruca să se determine meseriile, în care el este fundamental".

3. *Aptitudinile variază.* Dar necesitatea operei de selecție și orientate profesională isvorește, de fapt, nu numai din faptul că meseriile sunt multe și cer aptitudini diferite, ci și din acela că diferiți sunt și indivizii. Adevărul că nu există doi indivizi la fel a devenit aproape banal. Ceeace trebuie să subliniem este că acest adevăr se aplică nu numai în general, când este vorba de om ca persoană, socotit ca o unitate bio-psiho-socială, ci el se aplică și în special, când este vorba de fiecare din nenumăratele aspecte și trăsături, ce caracterizează omul. Din fericire însă pentru știință și toate rosturile umane producerea variației și diferențelor dintre oameni urmează totdeauna o regulă, cu caracter eminamente universal, ce stăpânește atât variațiile în înălțime cât și pe cele în greutate, precum stăpânește și diferențele în inteligență ori temperament sau caracter. Aceasta e legea de bază a probabilității, care reprezentată grafic, în sistemul celor două coordonate, ne dă curba lui Gauss, cunoscută în psihologie și sub numele de curbă de frecvență sau curbă de variație, histogramă, etc. Fig. 7 ne dă curba de variație a înălțimii câtorva sute de copii la etatea de 10 ani.

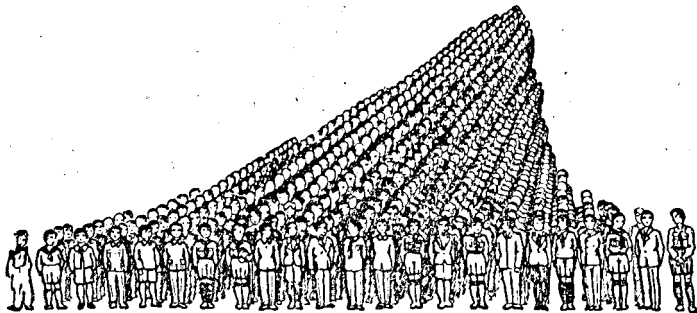
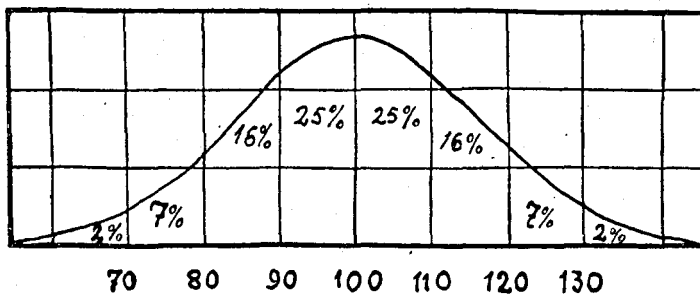

Fig. 7. — *Variația înălțimii a câteva sute de copii la etatea de 10 ani.*
(După Claparède, 11, p. 313).

Două sunt caracterile acestei variații, continuitatea și tendința de frecvență maximă spre mijloc. Dela copilul cel mai scund până la cel mai înalt există o trecere continuă fără salt. Variația, deci, e un fenomen de deosebire graduală, nu calitativă. Această variație se face, în același timp, așa fel încât cu cât abaterea dela

mijloc e mai mare cu atât frecvența ei e mai redusă și invers. Raportul acesta dintre mărimea abaterii și frecvența ei e de așa natură încât, exprimat grafic, el ne dă o linie curbă în formă de clopot. De aci și expresia de clopotul lui Gauss, echivalentă cu aceea de curba lui Gauss. Studiul proprietăților acestei curbe cu aplicații imense atât în științele naturii fizice, cât mai ales în acelea ale naturii vii — în care are aproape monopol — precum și în toate științele și artele practice, politice etc., formează obiectul uneia dintre cele mai captivante științe, statistica. Aplicările statistice în psihologie, pe care e așezată întreaga clădire a măsurărilor psihologice, sunt cunoscute sub numele de *psihometrie*. Printre proprietățile cele mai de bază ale curbei de variație de notat sunt cu deosebire două: mijlocul, calculat prin media aritmetică și cele două momente de schimbare a curburii, așezate în mod simetric, cam la o treime din distanța dela mijloc la o extremă sau alta și calculate prin abaterea etalon sau sigma. Populația cuprinsă între aceste două momente de curbură e, de exemplu, egală cu de două ori populația rămasă în afară, fiind egal distribuită, de o parte și de alta, etc. Cunoscând aceste două constante, parametrii, ale curbei, media și sigma, putem face estimări asupra oricăror alte momente ale curbei, fie cu privire la frecvență (ordonate), fie cu privire la mărimea abaterii (abscisă).

Dar, cum spuneam mai sus, curba probabilității nu se aplică numai înălțimii, ci și greutateii sau inteligenței, precum și oricărei

C.1.:
Fig. 8. — Distribuția normală a inteligenței după Hollingworth.
(După Roșca, 27).

alte aptitudini sau trăsături de fire, temperament și caracter. Fig. 8 dă variația inteligenței, iar Fig. 9 variația aptitudinii tehnice la un grup de ucenici.

Considerând acum atât faptul, analizat mai înainte, al varia-

ției aptitudinilor dela meserie la meserie, cât și faptul variației aptitudinilor dela individ la individ, analizat imediat mai sus, concluzia logică, ce se impune, este, desigur, luarea măsurilor necesare ca între aceste două categorii de variație să se stabilească acordul cuvenit. Principiul *omul potrivit la locul potrivit*, care stă la baza selecției și orientării profesionale, nu este decât traducerea în faptă a acestui acord. In consecință indivizii cu aptitudine tehnică vor fi îndrumați spre profesiunile și meseriile tehnice, cei cu aptitudine verbală spre cele în care cuvântul scris sau rostit are rol de seamă; indivizii extrovertiți spre meseria de vânzător sau oricare altă ocupație, ce are de-a face cu oamenii, cei introvertiți

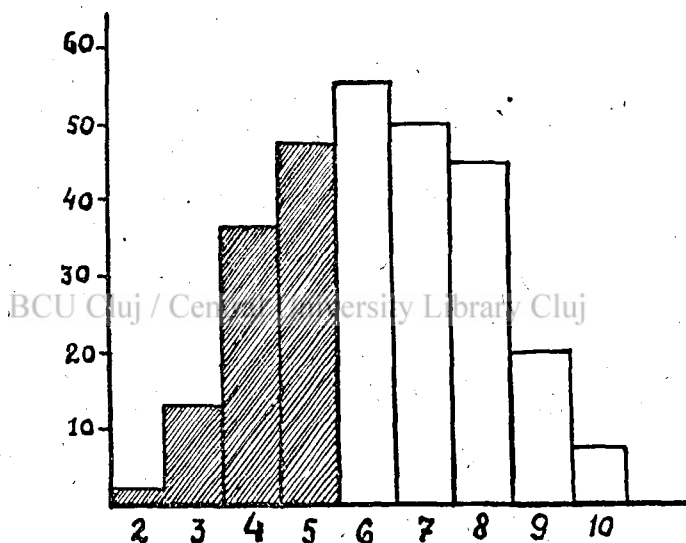

Fig. 9. — Variația aptitudinii tehnice.
(N. Mărgineanu, 22, p. 49).

spre preocupările migăloase de solitudine, fără contact des cu oamenii și așa mai departe. In acest mod varietatea exigențelor, pe care diferitele meserii le ridică, va fi armonizată cu varietatea aptitudinilor, pe care indivizii le prezintă.

4. *Aptitudinile sunt măsurabile.* Dar pentruca această operă de armonizare să fie cu putință, o condiție prealabilă, desigur, trebuie presupusă ca îndeplinită. Această condiție e putința de măsurare a diverselor aptitudini, fără de care, desigur, nimic nu e cu putință.

Diagnoza medicală a diverselor aptitudini fizice nu mai e pusă

la îndoială azi de nimeni. Să mai încercăm, deaceea, a face proba posibilității ei, e de prisos.

În măsura în care e vorba de specialiști, același lucru poate fi spus și despre măsurările psihologice, ajunse în multe privințe la aceeași exactitate ca și cele medicale. Existența însăși a mișcării psihotehnice în toate țările civilizate din lume, cu generalizarea oficiilor de selecție și orientare profesională în toate centrele industriale și economice, e deasemenea o probă. Duși cu vorba pot fi câțiva indiyizi; duse cu vorba nu pot fi toate țările de reală cultură și civilizație, și toate întreprinderile mari, industriale și comerciale, din aceste țări. Căci e cazul să spunem că azi, în țări ca Anglia, Franța, Germania, Statele Unite, etc. nu mai există întreprindere mare fără laboratoare psihotehnice. Deaceea, se poate spune, că psihotehnica a trecut proba *rentabilității* sale și prin aceasta, desigur, și pe acea a *validității măsurătorilor*, pe care ea se bazează. Cum unele nedumeriri ar mai fi totuși posibile — și psihotehnica e prea tânără și puțin cunoscută pentruca în cercurile laice atari nedumeriri să nu mai existe — o singură probă, credem e suficientă.

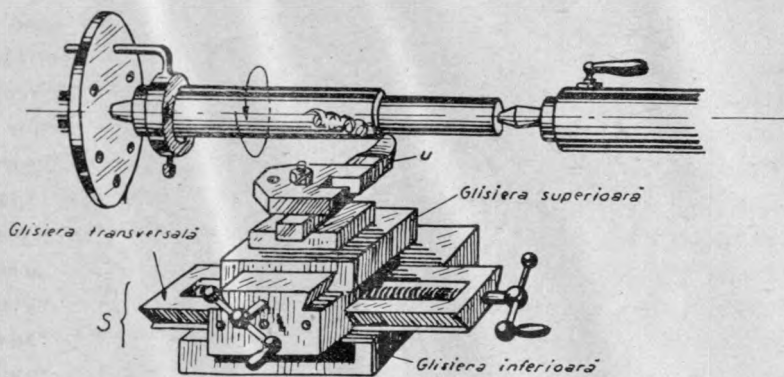
În general vorbind examenul psihotehnic nu este altceva decât o *probă de lucru*. Capitolul privitor la *examenul psihotehnic* aduce justificarea acestei definiții. Pentru moment să anticipăm un singur exemplu din acest capitol. Să luăm în acest scop măsurarea aptitudinii de strungar. Activitatea de strungar consistă, desigur, în manipularea, strungului. Această manipulare, la rândul ei, se compune din învățarea celor două manivele cu scopul de a regula mișcarea de tăiere și avansare a cuțitului. Pentruca înțelegerea acestor afirmații să fie mai completă, Fig. 10 dă un strung, iar Fig. 11 aparatul de măsurare a aptitudinii de strungar.

Idealul ar fi desigur ca măsurarea aptitudinii de strungar să se facă direct la strung. De fapt acest lucru se și practică atunci când este vorba de strungarii formați, care cunosc deja strungul și au lucrat cu el. Așa zisa *probă de lucru*, care se practică în orice uzină la angajarea unui strungar, venit din afară, nu e decât o atare măsurare de aptitudine. Din păcate, însă, o atare măsurare, direct la strung, nu poate fi făcută și în cazul ucenicilor, care nu cunosc strungul. Pentruca examinarea să fie cu putință, ar trebui întâiu să-i învățăm meseria timp de patru ani, procedând la examinare numai după aceea. Ori desigur, acest procedeu ar fi absurd, deoarece diagnosticarea aptitudinilor trebuie făcută *înainte*

de alegerea meseriei, cu scopul de a alege pe cea mai potrivită, pentru care candidatul are aptitudini în grad superior și nu *după*, când meseria este învățată, și problema *alegerii* meseriei nu se mai poate pune. Pentru a evita acest mare neajuns nu ne rămâne decât o singură soluție: să simplificăm strungul, în așa fel încât învățarea manipulării sale să se facă în câteva minute, dar păstrând, totuși, esențialul, nucleul, activității de manipulare a strungului, care constă în mișcarea de învârtire coordonată a mâinilor cu atenție la un arătător, care imită mișcarea de tăiere și avansare a cuțitului. Aparatul dat sub strung la Fig. 11 este un atare aparat imitativ a strungului, care redă esențialul din activitatea de manipulare a strungului. Grație simplității sale manipularea acestui aparat poate fi învățată în 3—4 minute, în vreme ce învățarea strungului durează patru ani. În plus față de strung, acest aparat mai are și putința înregistrării numerice, cantitative, a rezultatelor, adică a timpului de performanță a probelor și a greșelilor făcute. El mai e deasemenea o probă *standardizată*, una și aceeași pentru toți candidații, examinați, deci, în aceleași condiții, fapt care face compararea lor posibilă. Examinând acum cu acest aparat ucenicii se constată de exemplu, că unii ucenici, pentru a executa cele trei probe, au nevoie de 22 minute, cu aproximativ 60 erori, în vreme ce alții fac aceleași probe în 5 minute cu 8 erori. Fără a avea pretenția că măsurarea cu acest aparat este deplin exactă, ne putem lua, totuși, riscul de a susține — și toate faptele de până acum confirmă această susținere — că toate șansele de a deveni bun strungar sunt, desigur, de partea celui care execută probele dela aparat — care nu e decât un strung mic, un strung nucleu — în cinci minute cu 8 erori, nu de partea celui care execută același probe în 22 minute cu 60 erori! Judecata, credem, e de domeniul bunului simț și nu mai are nevoie de nici o altă argumentare și demonstrație tehnică.

Așa cum se procedează cu strungarii, se procedează și cu lăcătușii, tâmplarii, sudorii, oțelarii și oricare altă meserie. Probele psihotehnice nu sunt decât *probe de lucru*, adică eșantioane simplificate și standardizate, din activitatea respectivei meserii, cu puțință de înregistrare cantitativă a rezultatelor. Ele nu sunt decât o punte de încercare pentru activitatea de mai târziu și, în condițiile date, cel mai bun criteriu de estimare a aptitudinii și profesiei a randamentului de mai târziu, din meserie.

5. *Asigurarea unei munci plăcute, cu randament maxim și obo-*

Sania.

Fig. 10. — Strungul.

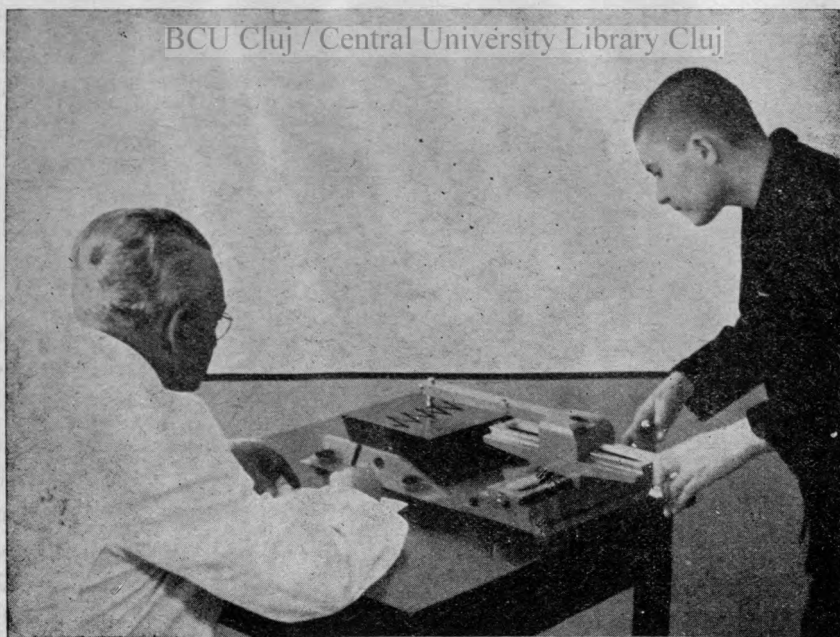

Fig. 10. — Schema unui strung.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

seală și accidente minime. Unii susțin că munca este o plăcere, chiar suprema plăcere; alții, dimpotrivă, o socot doar o corvoadă. De partea căroră e adevărul? Răspunsul nostru e: de ambele părți. Pentru ca acest răspuns să nu pară deloc paradoxal, o distincție se impune. Munca în direcția vocației trebuie deosebită de aceea care se desfășoară contra vocației. Înțelegem prin vocație axa de convergență a intereselor noastre profesionale, „chemarea“ spre un gen de preocupări și activitate sau spre altul. Atunci când profesiunea coincide cu propriul nostru gen de preocupări, aptitudini și interese, avem de-a face cu o profesiune sau meserie *vocațională*, adică în direcția vocației și invers. În primul caz avem de-a face cu o muncă de *vocație*, în al doilea cu una lipsită de vocație sau chiar contra vocației. Munca în direcția vocației e plăcută, fiindcă e realizarea și desăvârșirea „chemării“ din noi, munca alături de vocație și mai ales munca în contra vocației, e o muncă neplăcută deoarece însemnează o contradicție a „chemării“ din noi. Prima ne dă sentimentul libertății; cea de a doua pe acela de silnicie, sclăvie. Concepția muncii plăcute e adevărată pentru munca de vocație, în vreme ce în cazul muncii lipsite de vocație, se aplică concepția muncii corvoadă.

Este drept că între vocația, spre o meserie sau alta și aptitudinile pentru aceea meserie, nu e totdeauna acord. Acest lucru e adevărat pentru simplul motiv că vocația nu e numai o expresie a înclinărilor născute, ci și o funcțiune a opiniei publice, anume a părerilor despre o meserie sau alta, a faptului că o meserie e „mai la modă“ ori mai rentabilă, etc. În majoritatea cazurilor însă între vocație și aptitudine e, totuși, armonie. Iar dacă uneori armonia dispare e cazul să spunem că partea care se înșală mai des, aducând discordie, e mai degrabă vocația decât aptitudinea. Munca în direcția aptitudinii are astfel maximum de șanse de a rămâne munca cea mai plăcută dealungul întregii vieți. *Opera de orientare profesională* — socotită în această lumină — nu e decât o operă de găsimă a vocației profesionale. În limba engleză această operă e, de fapt, cunoscută sub acest nume (*Vocational Guidance*). Noțiunea de *Beruf* (meserie) din limba germană are, deasemenea, la origină noțiunea de *chemare spre* (Berufen, Berufung). Prin aceasta, opera de orientare profesională nu e decât măsura cea mai de seamă și eficace de asigurare a unei munci plăcute și înlăturare a celei neplăcute, cu caracter de silnicie și corvoadă. Iar proba că această măsură a reușit, poate fi făcută cu multă ușurință. O simplă statistică a schimbărilor de meserie ajunge.

Se știe că unii oameni își schimbă meseria, odată sau de mai multe ori. Cauzele acestor schimbări, desigur, sunt mai multe. Leit-motivul lor e, însă, aproape totdeauna lipsa de succes în meserie, socotit atât ca lipsă de câștig, cât și ca sentiment de neplăcere, de corvoadă. La baza acestei lipse de succes e, bineînțeles, lipsa de aptitudine și vocație pentru respectiva meserie. Statistica răspun-surilor prin care muncitorii și-au motivat schimbarea de meserie, nu mai lasă în această privință nici o îndoială. Schimbarea unei meserii în viciață e în primul rând o consecință a lipsei de aptitudini și vocație pentru acea meserie.

Judecând după prima impresie s'ar putea crede că atari schimbări de meserie nu sunt prea dese. Din nefericire acesta nu e de loc cazul. Frecvența acestor schimbări nu e numai ridicată, e chiar foarte ridicată. După o statistică întocmită de Bernays (4), cu privire la schimbarea de meserie, a unui grup de muncitori germani, rezultă că muncitori în etate:

Dela 14—21 ani schimbă meseria odată	32.9%
Dela 14—21 ani schimbă meseria de două ori	6.6%
<hr/>	
Total	39.5%
Dela 22—23 ani schimbă meseria odată	31.7%
Dela 22—23 ani schimbă meseria de două ori	6.8%
Dela 22—23 ani schimbă meseria de trei ori	3.8%
<hr/>	
Total	42.3%
Dela 31—40 ani schimbă meseria odată	28.7%
Dela 31—40 ani schimbă meseria de două ori	8.4%
Dela 31—40 ani schimbă meseria de trei ori	1.4%
<hr/>	
Total	38.5%
Dela 41—50 ani schimbă meseria odată	32.8%
Dela 41—50 ani schimbă meseria de două ori	8.9%
Dela 41—50 ani schimbă meseria de trei ori	5.5%
<hr/>	
Total	47.2%

O altă statistică, relatată de Lipmann (19), ne arată că din-

tr'un total de 10.000 muncitori austriaci și-au schimbat meseria dela 1907 la 1910, adecă în interval de numai 3 ani, următorii:

264	in etate până la	15 ani
1027	in etate dela	13—20 "
682	" " "	18—25 "
661	" " "	23—30 "
483	" " "	28—35 "
367	" " "	33—40 "
307	" " "	38—45 "
287	" " "	43—50 "
314	" " "	48—55 "
368	" " "	53—60 "
419	" " "	58—65 "
406	" " "	65—70 "

Statisticile asemănătoare au fost întocmite și în Franța, Anglia, Statele Unite, etc. Rezultatele sunt aceleași. Pentru o convingere și mai deplină, dăm și câteva date statistice americane. Studiind un grup de 250.000 copii, Burdge (9) arată că:

- 23% au o meserie în fiecare an;
- 26% au două meserii la an;
- 23% au trei meserii la an;
- 12% au patru meserii la an;
- 6% au cinci meserii la an;
- 10% au mai mult decât cinci meserii la an.

Din aceștia abia 50% au ținut o meserie mai mult decât 7—5 luni. Cohen (12) demonstrează că o mare industrie, care are nevoie de 900 lucrători, trebuie să încerce în acest scop 2500 candidați. Berridge (5) arată că numărul lucrătorilor din industria mare americană, care-și schimbă meseria în anii 1926, 1927 și 1928, se ridică la 47.17%, 39.5% și 37.17%.

Atari schimbări de meserii nu duc numai la o serie de nemulțumiri, ci și la o serie de pierderi, atât pentru lucrător, cât și pentru fabrică.

După o evaluare statistică a *Asociației Inginerilor Americani* rezultă că o schimbare de fabrică costă dela 50 până la 250 dolari, după cum e vorba de o muncă, care cere o pregătire specială mai lungă sau mai scurtă. După o altă evaluare statistică a lui Cohen (12) pierderile industriei americane, cauzate de schimbarea de fabrică, s'ar ridica la 15.000.000 dolari pe zi. Suma e deadreptul colosală.

Care sunt cauzele acestor schimbări de profesiune? Ele, de-

sigur, sunt mai multe. Unele depind de o serie de condiții exterioare, ca falimentul întreprinderii și neputința de a găsi loc, în aceeași meserie, în altă întreprindere; altele depind de individ, anume de faptul că el își dă seama că și-a ales o meserie care nu-l interesează, îl obosește și-l plictisește.

Care categorie de cauze e mai frecventă? Răspunsul, așa cum el reiese din o nesfârșită serie de cercetări, indică pe cele cuprinse în categoria din urmă, legate de conștiința greșelii de a fi ales o meserie în contradicție cu interesul, vocația și aptitudinile proprii.

Ca să ne dăm seama cât de arbitrară este alegerea unei meserii, e suficient să considerăm câteva date statistice cu privire la motivele, care stau la baza alegerii unei meserii.

Motivele, care determină pe individ să-și aleagă o meserie sau alta, sunt după Bernays (4) următoarele:

Dorința proprie	9,0%
Voința părinților	5,1%
Profesiunea părinților	12,7%
Câștigul, banul	11,6%
Nevoia	12,7%
Nici o altă posibilitate de câștig	1,8%
Intâmplarea	1,8%
Diverse considerații	7,3%
Fără nici un temei	34,5%

Iată cum aptitudinile și vocația nu intră aproape deloc în considerație.

Constatări asemănătoare au fost făcute și în Spania de către Castella (10), care a studiat 500 ucenici. Iată motivele, care i-au determinat să aleagă meserie:

Motive profesionale:

Dorința și înclinația proprie	40,55%
Credința într-o bună perspectivă	1,71%
Pentru a putea trece în altă meserie	3,95%
Total	46,2 %

Motive neprofesionale:

Dorința și voința părinților	19,90%
Profesiunea membrilor familiei și prietenilor	20,19%
Câștigul imediat	8,86%
Intâmplarea	4,84%
Total	53,79%

Motivele neprofesionale au și aci cuvântul. La concluzii similare au ajuns Bradford (8), Neuberger (23) și alții în America. Din 1.211 copii, studiați de Bradford, abia 28.8% și-au ales meseria din interes și plăcere pentru activitatea cuprinsă în ea și numai 11.8% pe baze de experiență și vocație. Neuberger, într'un studiu făcut asupra a 1.700 indivizi angajați în comerț și diverse meserii, ajunge la concluzii aproape identice. Alegerea meseriei pare a fi, astfel o mare loterie la care lumea joacă la întâmplare și nu o operă chibzuită, făcută în cunoștință suficientă de cauză. Nu e, deaceea, nici o mirare spune Neuberger (23) că, din grupul studiat de el, 64% au ajuns să-și schimbe meseria odată, de două ori, de trei ori și chiar de mai multe ori.

Care e situația schimbărilor de meserie după ce Selecția și Orientarea Profesională a fost introdusă? Aceste schimbări au scăzut dintrodată dela 30—40% la 3—5%. Scăderea vorbește dela sine. Orice alte comentarii sunt inutile.

Înainte de a întreprinde distribuția pe meserii a ucenicilor pe bază de examen psihotehnic a ucenicilor dela Reșița, I. A. R. și U. A. B., aproape 60% din ei cereau în primele 6 luni de zile schimbarea meseriei. După distribuția profesională, pe bază de examen psihotehnic, aceste cereri de schimbări au scăzut la aproximativ 3%.

Iată cum proba tezei, pe care o susținem, e făcută: selecția și orientarea profesională asigură munca plăcută, de vocație și înlătură munca neplăcută, de corvoadă.

Dar munca vocațională nu e numai o muncă plăcută, ci și o muncă rentabilă, productivă, cu randament simțitor mai mare, pe seama căreia câștigă mai mult atât muncitorul, cât și întreprinderea, precum și Statul sau economia generală. Este foarte greu să se întocmească o statistică a beneficiilor, care derivă din selecția și orientarea profesională. Judecând după media diferitelor estimări făcute, se pare că totalul beneficiilor rezultate din opera de selecție și orientare profesională se ridică la aproximativ 15% din rentabilitatea totală a întreprinderii. În una din lucrările noastre, *Psihotehnica în Germania*, arătam cum Societatea de Tramvaie dela Berlin a realizat, numai la curentul electric, o economie de 7—25% pe urma selecției vatmanilor pe bază de examen psihotehnic. Vatmanii selecționați pe această cale conduceau tramvaiul mult mai economic, fără opriri sau porniri brusce, fără continui încetări sau accelerări de viteză. Economia la curentul electric, înfăptuită

de ei pe această cale, se traducea într'o economie de combustibil de 7000—21.000 tone cărbuni anual, care costau 6—17 milioane de mărci. Economii mai mici au fost făcute în primii ani, cele mai mari în ultimii.

Lahy (17) arată că societatea de transport cu autobuze și tramvaie din Paris a realizat, în urma selecției profesionale, o economie de 1.300.000 franci pe an și o scădere a accidentelor de 16%. O altă simțitoare economie a fost făcută cu ucenicia. Numărul ucenicilor, care trebuiau eliminați din școală pentru lipsă de aptitudini, a scăzut dela 20% la 3.4%.

Dar munca vocațională nu e numai plăcută și rentabilă, ci mai e și o muncă lipsită de oboseală și accidente.

Oboseala este, desigur, neajunsul cel mai mare al muncii. Ea variază dela muncă la muncă și dela om la om. Despre condițiile care o produc ne vom ocupa în altă parte. Deocamdată ne mulțumim cu anticiparea uneia singure, legată de problema, care ne interesează. Ne referim, anume, la oboseala determinată de munca, care se desfășoară în direcția contrară aptitudinilor și vocației. Una și aceeași persoană este în stare să lucreze 8—10 și chiar 12 ore în direcția înclinărilor și aptitudinilor sale, fără a simți oboseala, și incapabilă să lucreze măcar 4—6 ore în direcția pentru care nu simte nici o chemare, pricepere și îndemănare. Experiența aceasta e aproape banală și am făcut-o fiecare. Presupunem acum cazul când o persoană ajunge, din diverse motive, să exercite o meserie pentru care nu simte nici o chemare și pe care o face fără nici o tragere de inimă, de nevoie și cu o continuă efortare, luptându-se neîncetat cu oboseala. Cantitatea și mai ales calitatea produselor sale vor avea de suferit. Sleirea forțelor sale se va face cu mult înainte de vreme. Consecințele imediate ale acestei sleiri vor fi nu numai câștigul redus și scoaterea prematură din lucru, ci și posibilitatea tot mai crescândă de accidente.

Cauzele accidentelor sunt pe cât de multiple, pe atât de variate. Mai principale se pare însă că rămân cu deosebire două: extenuarea, datorită oboselei și lipsa de vocație și aptitudini. Cum selecția și orientarea profesională încearcă să remedieze tocmai aceste neajunsuri, ea va duce în mod logic și la o simțitoare reducere de accidente, așa cum diferitele cercetări arată. Primele realizări de selecție profesională au avut, dealtfel, loc tocmai cu scopul de a reduce accidentele, anume accidentele de circulație (la automobil, tren, avion, vapor). Iar cât de mult sunt accidentele

reduse prin selecția profesională se poate vedea cu ușurință din Fig. 12, care exprimă în mod grafic, intuitiv, situația vatmanilor dela o societate americană în serviciu, demisionați de bună voie și dați afară pentru accidente sau alte motive. Înainte de a se face examenul de selecție erau dați afară pentru accidente 14.1%; după selecție pe bază de examen numai 0.6%, adică de aproximativ 23 ori mai puțini.

REZULTATELE SELECȚIEI ȘTIINȚIFICE A WATMANILOR

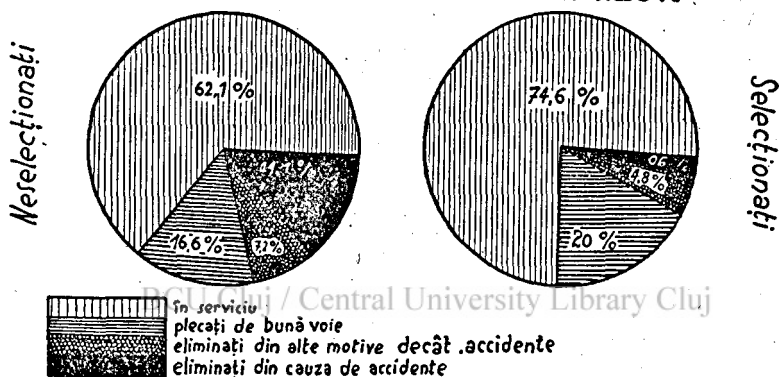

Fig. 12. — *Vatmani păstrați în serviciu, demisionați de bună voie și dați afară din cauză de accidente sau din alte motive înainte de introducerea examenului de selecție și după.*
(După Snow, din Viteles, 29, p. 296).

Pentru a dovedi cât de eficace este metoda selecției profesionale în reducerea accidentelor, luăm un singur caz proaspăt, legat de activitatea Institutului nostru de Psihotehnică. Acum un an Comandantul Batalionului de Instrucție și rep. auto, Dl Col. Stoka s'a adresat Institutului Psihotehnic să examineze un număr mare de soldați, trimiși de diverse unități, din care să fie admiși în școala de șoferi numai aceia care au aptitudini. În urmare la examenul și selecția făcută — în condiții foarte urgente și fără întreg utilajul adecvat unei examinări de șoferi — s'a constatat o simțitoare reducere a accidentelor și a deteriorării mașinilor, legate de aceste accidente. Economia realizată cu reparațiile acestor deteriorări s'a ridicat la aproximativ 800.000 lei pentru primul lot examinat, de aproximativ 500 șoferi.

Distinsul psihotehnician german Poppelreuter spunea odată că mulți industriași, atunci când e vorba de ceeace psihotehnica le poate oferi, vor pentru un pol un ceas de aur. Așa ceva, desigur, psihotehnica nu poate oferi, precum nu poate oferi, nici o altă înfăptuire omenească. Ca orice altă știință și practică umană, psihotehnica poate garanta servicii rezonabile și valoroase, a căror rentabilitate nu poate fi pusă azi la îndoială și care, e cazul să adăugăm și aceasta, nu pot fi înlocuite de nici o altă disciplină sau artă omenească.

Evident, ceeace psihotehnica ofere azi e departe de a constitui idealul. După toată probabilitatea ea va oferi mai mult mâine, iar cu orice zi care trece apropierea de ideal se va face cu pași mai repezi.

A nu oferi idealul însă e un lucru și a oferi ceva mai bun decât practica de ieri e alt lucru. Iar dacă psihotehnica nu a oferit și nu va oferi nicicând idealul, ea ofere în schimb un pas mare înainte față de haosul de ieri, alaltăieri. *Ea ofere, anume, un ghid important în mulțimea meseriilor, un acord satisfăcător între exigențele multiple ale meseriilor și varietatea aproape fără de sfârșit a aptitudinilor, cu garanții serioase — statistice și experimentale — atât cu privire la obiectivitatea și validitatea metodelor sale, cât și cu privire la asigurarea unei munci vocaționale mai plăcute, mai rentabile și mai lipsite de oboseală și accidente.*

BIBLIOGRAFIE

1. ALLEN, F. J.: *Principles and Problems in Vocational Guidance*. M. Graw-Hill, N. J. 1927.
2. ALLPORT, G. W.: A Test for Ascendance-Submission. *J. Ab. and Soc. Psychol.* 1928, 23, 118—136.
3. *Army Alpha Results. Memoirs of the National Academy of Science*. Vol. 15, 1941. R. M. Jerkes, Editor.
4. BERNAYS, *Auslese und Anpassung der Arbeiterschaft der Grossindustrie*. Leipzig. 1910.
5. BERRIDGE, W. A.: Labor Turnover. *Monthly Labor Review*. 1929, 29, 262—265.
6. BINGHAM, W. von V.: *Aptitudes and Aptitude Testing*. Harpers. N. I. 1937.
7. BLOCKETT, O. W.: Factory Labor Turnover in Michigan. *Michigan Business Studies*. 1928, Vol. II, No. 1.
8. BRADFORD, I. H.: Vocational Interests of High School Students. *Vocational Guidance Series*. No. 1. Univ. of California. Berkley. 1930.

9. BURDGE, H. S.: *Our Boys*. J. B. Lyon Co. Albany. N. J. 1921.
10. CASTELLA, I. R.: Enquesta sobre els motius de l'eleccio d'ofici. Anals de l'Institut d'Orientatio Profesional. An. II. Nr. 3.
11. CLAPAREDE, ED.: *Psihologia Copilului și pedagogia experimentală*. Casa Școalelor. București, 1924. (trad. V. Duiculescu).
12. COHEN, I. P.: *Principles and Practices of Vocational Guidance*. Century. N. Y. 1929.
13. DAVENPORT, M.: The Contrasting Personalities of Inspector, and Foremen. *Industr. Psych.* 1927, 2, 253—264.
14. FITCH, J. A.: *Vocational Guidance in Action*. Columbia University Press. N. Y. 1935.
15. HUSBAND, R. W.: *Applied Psychology*. Harpers. N. Y. 1934.
16. KLEMM, O. und FIEDLER, K.: *Aus der Praxis der Berufsberatung*. Wolf. Leipzig. 1930.
17. LAHY, Y. M.: *La sélection psychophysiologique des travailleurs*. Paris. Dunond. 1927.
18. LAIRD, D. A.: How Personalities are Found in Industry. *Industr. Psych.* 1926, 1, 654—662.
19. LIPMANN, O.: *Psychologische Berufsberatung*. Berlin, 1919.
20. MANUILA, S.: *Statistica profesiunilor*. Institutul General de Statistică. București. 1927.
21. MARGINEANU, N.: *Psihotehnica in Germania*. Institutul de Psihologie al Universității din Cluj. 1929.
22. MĂRGINEANU, N.: *Psihotehnica in marea industrie*. Institutul Psihotehnic din Cluj la Sibiu. 1942.
23. NEUBERGER, M. J.: *Principles and Methods of Vocational Guidance*. Prentice—Hall. N. J. 1934.
24. PIORKOWSKI, ULRICH, etc.: *Berufswahl und Berufsberatung*. Berlin. 1920.
25. ȘTEFANESCU-GOANGA, FL.: *Selecția Capacităților și Orientarea Profesională*. Institutul de Psihologie al Univ. din Cluj. Ed. II.
26. ROȘCA, A.: *Orientarea profesională a anormalilor*. Institutul de Psihotehnică. Cluj. 1936.
27. ROȘCA, A.: *Măsurarea inteligenței și debilitatea mintală*. Institutul de Psihologie al Universității din Cluj. 1930.
28. THURSTONE, L. L.: (vezi Bingham, 6).
29. VITELES, M.: *Industrial Psychology*. W. W. Norton Co. N. Y. 1932.

C R O N I C Ă

UN SISTEM DE SOCIOLOGIE ROMANEASCA

D. Gusti, Problema Sociologiei. Sistem și Metodă. Academia Română. Memoriile secțiunii Istorice. Seria III, Tomul XXII, Mem. 21, 22, 23. Pp. 84.

D. Gusti, Știința și Pedagogia Națiunii. Idem. Tomul XXIII, Mem. 22. Pp. 32.

Intâia lucrare conține trei comunicări făcute de Profesorul Gusti la Academia Română asupra sistemului său de sociologie și a metodelor propuse de el. Prima comunicare privește sistemul de sociologie, etică și politică, elaborat și militat de Profesorul Gusti, iar următoarele două monografia sociologică, anume planul de lucru (comunicarea a doua) și metoda de lucru (comunicarea a treia).

Lucrarea a doua aduce comunicarea a patra, făcută tot la Academia Română, asupra științei și pedagogiei națiunii. Ea este, oarecum, o continuare a primelor trei comunicări și împreună cu acestea, ne prezintă o succintă expunere asupra ideologiei și metodologiei școalei de sociologie românească, creiată de Profesorul Gusti, atât de cunoscută în țară și prețuită în străinătate.

Sociologia, ca știință a realității sociale, nu are ca obiect societatea „una singură și aceeași în toate timpurile și în toate locurile, ci unitățile sociale concrete, singurele forme în care trăiește societatea. Când spunem știința realității sociale înțelegem, deci, *știința unităților sociale* în formele numeroase și variate în care se găsesc ele pe pământ“.

„Primul lucru — spune Prof. Gusti — pe care trebuie să-l accentuăm în legătură cu unitățile sociale este faptul că ele nu se reduc niciodată la suma aritmetică a indivizilor care le compun... Indivizii, care formează o unitate socială, sunt legați între ei printr'o sumedenie de relații sociale, au conștiința participării ei la grup și în sfârșit dau naștere, prin interacțiunea lor, la o structură socială, la un principiu de organizare care capătă o existență obiectivă“.

Această nu însemnează, totuși că unitatea socială este singura realitate, indivizii neînsemnând nimic, așa cum unii sociologi înclină să creadă. „Unitatea socială însemnează întotdeauna un plus față de indivizii componenți, dar plusul acesta se obține prin sinteză și nu poate dăinui înafară de indivizi. Individul e prin urmare, o realitate, care-și are și ea importanța ei, ce nu poate fi sub nici un motiv neglijată“. Cuvintele Prof. Gusti sunt azi mai binevenite decât oricând.

„Dintre elementele care compun unitățile sociale, *relațiile sociale* merită o subliniere deosebită pentru că ele se extind dincolo de structura unității sociale și o pun în legătură cu alte unități“.

Atât unitățile sociale, cât și relațiile sociale, trebuiesc gândite dinamic, nu static.

Procesele sociale se referă la schimbările de structură ale unității sociale în timp.

Care este factorul creator de unitate și motorul tuturor proceselor sociale? Este *voința socială*. „Voința este singurul element cu o relativă independență, față de determinismul cosmic și principiul dinamic prin excelență, al vieții sociale“. Voința socială ne explică *manifestările sociale*, socotite ca activități ale unității prin care această unitate ajunge „a se realiza pe ea însăși prin creații de valori sociale, prin acte de producere de valori materiale și spirituale și care se petrec în făgașele bine determinate ale unor reglementări și instituții“. Manifestările unității sociale sunt economice, spirituale, moral-juridice și politice. Intre ele sunt legături organice.

Pentru a lămuri aceste manifestări ale unității sociale Prof. Gusti recurge la patru categorii fundamentale: Natura, Vieța, Timpul și Conștiința, care reprezintă *cadrele vieții sociale*. „Natura, cadrul cosmic și vieța cadrul biologic, formează cadrele naturale, asociale, câtă vreme timpul, cadrul istoric și conștiința, cadrul psihic, formează cadrele sociale“. Cadrele nu *explică* totuși unitățile sociale, ci numai le *condiționează*. Explicarea lor trebuie să o căutăm în voința socială, care folosește cadrele naturale și sociale. „Unitatea socială nu este decât *voința socială actualizată în manifestări sociale prin utilizarea cadrelor*“. Adevăratul raport de cauzalitate al manifestărilor sociale este, astfel, voința plus cadrele. Formula sa de exprimare ar fi: V (voința), $+C$ (cadre), $=M$ (manifestări).

Urmează o serie de corolare logice ale acestor principii cu pri-

vire la problema conștiinței, paralelismul social, previziunea sociologică, reforma socială și idealul social, personalitatea etc. Cu problemele din urmă intrăm în domeniul eticii și al politicii. „Dacă etica se ocupă cu sistemul scopurilor, din care desprinde ca problemă centrală idealul etic, politica se ocupă cu *sistemul mijloacelor pentru realizarea valorilor și normelor sociale și etice ale realității sociale viitoare*“. Una fixează ținta; cealaltă ne arată drumul. Ceva mai jos: „... politica se supune unei norme proprii, care este *dreptatea*, înțeleasă ca armonia scopurilor și mijloacelor individuale, sociale, naționale și umanitare“. Cât de frumoase sunt vorbele Prof. Gusti! „Drepte sunt acțiunile care nu ating nici ființa indivizilor, nici a unităților sociale și nici a unităților naționale ori a unității supreme, umanitatea“... pentru că numai astfel se poate ajunge la *creația de valori culturale*, care e scopul final, la care sistemul de etică și politică al Prof. Gusti duce.

Comunicarea a II-a se ocupă cu metoda menită să cerceteze unitățile sociale. Această metodă se distinge prin două caractere de bază. Ea e sintetică, adică în stare să studieze unitatea socială, sub toate fețele și ea e realistă, putându-se aplica oricărei unități sociale concrete.

Numele sub care ea e cunoscută e acela de *monografie sociologică*. Obiectul acestei comunicări este *planul de lucru* al acestei metode.

Trei sunt momentele principale ale acestei metode: *pregătirea, cercetarea la fața locului și prelucrarea sau folosirea științifică a datelor culese*.

Prin pregătire se înțelege elaborarea *planului de lucru*, în conformitate cu care cercetarea urmează să se desfășoare. Câteva cuvinte asupra schemei acestui plan, așa cum el a fost aplicat numeroaselor sate, studiate de diversele echipe sociologice.

Satul se dezvoltă într'un anumit *mediu cosmic*. Studiarea acestui mediu este, astfel, prima preocupare a monografistului. El va da, deci, o atenție deosebită (*a*) problemei regiunii, (*b*) problemei hotarului, (*c*) problemei vetrei satului, adică a locului unde sunt așezate locuințele propriu zise și (*d*) problemei structurii lăuntrice a acestor așezări. O egală atenție va fi dată *factorului biologic*. Problemele fundamentale de biologie socială, pe care monografia trebuie să le considere, sunt de structură rasială a populației, evoluția ei și migrațiile. Se va face, deasemenea, o cercetare asupra stării sanitare, precum și asupra faunei și florei satului. In

legătură cu *cadrul istoric* se va studia tradiția în toată complexitatea ei, căutându-se să se lămurească forma veche a satului și evoluția ei. În ceea ce privește *cadrul psihic* se vor studia aptitudinile sătenilor, precum și ideile, sentimentele și aspirațiile lor, „cu alte cuvinte toate conținuturile vieții sufletești și orientările față de mediul fizic, față de mediul social și în genere față de lume“. În acest scop se va recurge la teste, chestionare, biografii, autobiografii, convorbiri etc. O atenție deosebită va fi dată *opinieii publice*. În legătură cu ea se va studia și mentalitatea țărănească în general.

Odată problema cadrelor studiată, se va trece la aceea a *manifestărilor sociale*, cercetându-se viața economică a satului, manifestările sale spirituale (religioase, artistice, științifice, filosofice), manifestările moral-juridice și manifestările politico-administrative.

În rândul al treilea se va studia problema *unităților, subunităților, relațiilor și proceselor sociale*. Exemple de subunități ale satului: familia, grupele de sex și de vârstă, grupurile de copii, celele de flăcăi, sevătoarele de femei, apoi școala, biserică, primăria și căminul cultural. *O unitate socială*, desprinsă de sat, este stâna, cu viața ei proprie. *Relațiile sociale*, asupra cărora trebuie să ne oprim, sunt acelea dintre vecini, bogați și săraci, stăpâni și serviitori, țărani și intelectuali, săteni și orășeni, apoi relațiile de prietenie, cele erotice și familiale etc. *Procesele sociale* mai importante sunt cele de orășenizare, tendințele de evoluție, etc.

Rezultatele culese pe aceste trei căi trebuie să fie *cartografiate* cu scopul de a obține hărțile sociologice necesare „nu numai stabilirii ariilor de răspândire, ci și stabilirii diferitelor corelații posibile dintre fenomenele sociale cu celelalte categorii de fenomene“.

„Rezultatele astfel obținute se compară cu ceea ce se cunoaște din cercetările întreprinse în altă parte și în aceeași măsură cu datele istorice și etnografice de pretutindeni, pentru a stabili asemănările și deosebirile. Prin metoda comparativă se ajunge să se stabilească tipologia diferitelor fenomene sociale, tipuri structurale și tipuri de evoluție. În sfârșit, pe aceeași cale sociologia poate ajunge să formuleze legi sociale și explicații cu caracter teoretic general, îndeplinindu-și astfel în întregime funcția ei ca știință. Sociologia întocmește monografiile nu pentru ca să rămână la ele, ci pentru a ajunge cu ajutorul lor la teorii întemeiate pe realitate“.

A treia comunicare se ocupă cu metoda de lucru a monografiei sociologice.

„Sociologia este o știință de fapte și de observație a lor. Prima însușire a metodei sociologice constă deci în a privi faptele în față, prin observații nemijlocite, directe, personale“. *Observația directă* e, astfel, metoda de bază, pe care monografia sociologică se clădește. Valoarea observației directe, comparate cu aceea a observației indirecte, a chestionarului etc. este incomparabil mai ridicată, posibilitățile de control ale observației directe fiind mai mari. Aceasta nu însemnează, totuși că observația directă este înafară de orice putință de greșală. Putințele de falsificare există și în cazul ei. Pentru a le înlătura ea trebuie să urmeze anumite reguli. Întâia și cea mai de seamă dintre aceste reguli este *pregătirea teoretică* a celui care observă. El trebuie să știe ce anume observă și cu ce scop. „Căci observația trebuie să aibă totdeauna un sens precis, să caute un răspuns la o problemă anumită sau verificarea unei ipoteze anterioare, încât fiecare observație are dela început semnificația unor descoperiri și se încadrează activ în planul de cercetare“. A doua regulă a observației este *sinceritatea și obiectivitatea față de fapte*. „Aceasta însemnează însă, o lepădare de sine, o înlăturare a tuturor judecăților ce sunt formate înainte de orice judecată“. Observația trebuie să fie, în al treilea rând, *exactă și completă*. „Dar nici aceasta nu este de ajuns, căci o observație izolată, oricât de completă și de exactă ar fi ea, poate fi contrazisă de o altă observație și atunci pentru a stabili siguranța ei, trebuie să se împlinească a patra regulă, observația să fie *adecă controlată și verificată*. Observațiile nu ne pot mulțumi de prima dată. Ele trebuiesc reluate, confruntate și controlate pe toate căile care ne stau la îndemână, ca să obținem cea mai deplină siguranță a faptului înregistrat. Astfel se naște *raționamentul experimental*, care constă în verificarea concluziilor unui raționament, ce ia ca punct de plecare o observație, prin concluziile de raționament ale unor noi observații“.

În măsura posibilă observația va fi, astfel, combinată cu experimentul, care e „metoda clasică a științelor exacte“ și cu metoda intuiției obiective, preconizate de Bergson și a înțelegerii prin trăire, susținută de gânditorii spiritualiști germani. În cazurile, în care aplicarea metodei statistice e cu putință, se va face o întrebuințare și a acestei metode. Vom avea, astfel, o statistică demografică, sanitară, antropologică, psihologică, apoi economică, culturală, religioasă, artistică, morală, juridică și politică.

Dar monografia sociologică nu este numai o *metodă sintetică*, ce studiază toate aspectele realității sociale, ci — tocmai prin acest fapt — ea este și o *metodă colectivă*. „Atât complexitatea problemelor, cât și complexitatea metodelor întrec puterile unui singur om și posibilitățile de cercetare ale unei singure științe în stadiul actual de extremă specializare demonstrează necesitatea metodei colective“.

Echipele sociologice de lucru, evident, au nevoie de o *tehnică specială*, care să facă colaborarea posibilă. Urmează, astfel, o serie de precizări asupra sistemului fișelor întrebuintate, listei de informatori pe probleme, fișei de informator, fișei de opinie și constatare, fișei de răspândire, frecvență și circulație etc.

În concluzie: „Așa dar monografia sociologică preconizată de noi este o metodă în același timp descriptivă și explicativă, ea culege material în chip sistematic, cu scopul de a deslega problemele cele mai generale din știință și are un caracter integral și direct, căutând să cerceteze o unitate socială din toate punctele de vedere, direct la fața locului“.

Comunicarea a patra, *Știința și Pedagogia Națiunii*, apărută în broșură separată, reia problema atât de delicată și desbătută a *unităților sociale*, pe care Profesorul Gusti a propus-o ca temă de bază a discuțiilor *Congresului Internațional de Sociologie*, ce urma să aibă loc la București, sub președenția sa și care din cauza evenimentelor internaționale a trebuit să fie amânat. Asupra aceleiași probleme Prof. Gusti a făcut o comunicare la *Congresul Internațional de Sociologie* dela Bruxelles, comunicare apărută în limba franceză (*La Science et la Réalité Sociale*, Introduction a un Système de Sociologie, d'Éthique et de Politique Alcan. Paris, 1941), asupra căreia vom reveni în numărul viitor al acestei reviste. Comunicarea este dedicată *unității sociale tip* la care „se reduc toate unitățile sociale posibile, mari și mici, care este Națiunea“.

„Vieța socială a omenirii civilizate se înfăptuește în cuprinsul Națiunilor. Națiunea este realitatea centrală, este singura unitate socială care-și ajunge sieși, în înțelesul că însumează *toate* aspirațiile firești ale indivizilor, și dela care nu cere pentru deplina ei realizare o unitate socială mai cuprinzătoare, fiind în stare să-și creeze o lume proprie de valori, să-și stabilească un scop în sine în propria-i alcătuire. Nici o altă unitate socială nu ocupă un loc asemănărilor în domeniul vieții sociale în general“.

Cunoașterea acestei unități sociale tip trebuie, desigur, să fie

eminamente sintetică, cu atenție la toate cadrele și manifestările. *Știința națiunii* e acea parte a sociologiei, care se ocupă cu studiul sintetic al acestei unități sociale tip, națiunea. Această știință, în concepția Prof. Gusti, nu trebuie, însă, să se oprească numai la cunoaștere, ci trebuie să treacă și la realizări. Ea are un rol: „conștiința de sine a Națiunii“, și urmărește împlinirea unui program: „imperativul etic al participării tuturor la viața concretă a națiunii, o ascensiune a națiunii în perpetuă vibrație spre eternitate; o nostalgie a ei de a se înfăptui în mod maximal pe ea însăși, un simbol de năzuință spre absolut“. Ceva mai jos: „Știința Națiunii devine astfel o călăuză sigură în opera de reformă integrală, deschizându-și drumuri și orizonturi mari și săvârșind cel mai hotărâtor proces social, procesul de naționalizare a Statului, a administrației, a învățământului, a educației, prin cultură“.

Urmează o expunere a încercărilor de înfăptuire ale acestui program în timpul când Prof. Gusti a avut conducerea Ministerului Culturii și Educației Naționale și apoi, pe aceea a *Serviciului Social*. În continuare sunt date aprecierile elogioase făcute asupra reformelor propuse de Dsa, venite din partea unora dintre cele mai proeminente personalități, ca Președintele Roosevelt și Barthélemy, Ministru de Justiție al Franței. Sunt trecute în revistă, de asemenea, o serie din nouile reforme sociale și educative din Germania și Italia, care se aseamănă în o foarte mare măsură cu reformele propuse de Prof. Gusti.

Două sunt trăsăturile fundamentale ale gândirii Prof. Gusti, recunoscute de Dsa însuși, anume preocuparea de sinteză și potrivirea la fapte, la faptele *brute*, cum le-a botezat James.

Profesorul Gusti studiază, de exemplu, națiunea nu numai „psihologic ca Wundt, istoric, ca Lamprecht, economic, ca Bücher, antropologic și geografic, ca Ratzel“... ci și psihologic și istoric și economic și antropologic și geografic, precum și din alte puncte de vedere, *adecă din toate punctele importante de vedere*. Preocuparea de sinteză e prima trăsătură majoră a gândirii sale.

Această sinteză Profesorul Gusti vrea, totuși, să o clădească cu fapte și numai cu fapte, nici când cu abstracțiuni. Sistemul Dsale, cum o spune Dsa însuși, „nu are nimic din rigiditatea și dogmatismul construcțiilor speculative, care fug de orice confruntare cu realitatea, fiind un sistem trăit, fără preferințe doctrinale, tot atât de departe de teorii fără fapte, cât și de fapte fără teorii și având ca lozincă: Aci gândul se trăiește și viața se gândește“.

La aceste două trăsături ale gândirii Profesorului Gusti, recunoscute — cum spuneam — de Dsa însuși, noi am adăuga pe a treia: vederea în mare. Profesorul Gusti vede problemele majore, am zice chiar toate problemele majore, și anume le vede pe toate împreună, derivând o viziune etică, politică și pedagogică din cea sociologică, pe care caută să o condiționeze după cele dintâiu.

La aceste trăsături, care caracterizează atât de mult gândirea Profesorului Gusti, am adăuga și pe a patra, anume dragostea Dsale pentru știință și încrederea entuziastă în aplicările ei. A insista asupra acestui lucru în alte țări și în alte vremuri, ar fi, desigur, să plictisim lumea cu un adevăr, devenit, prin unanima sa recunoaștere, o banalitate. A insista însă asupra acestui adevăr *azi și la noi* e o necesitate.

Atât cât pregătirea noastră ne permite ne-am îngădui unele îndoieli asupra unei probleme comune sociologiei și psihologiei, anume asupra garanției de exactitate și obiectivitate a *observației*, pe care monografia psihologică se bazează în primul rând. Profesorul Gusti vede această garanție în pregătirea teoretică a observatorului, în sinceritatea și obiectivitatea sa față de fapte, în preocuparea sa de a fi exact și complet și în controlarea și verificarea datelor observate prin confruntarea cu alte observații și surse de informație. Sunt aceste patru reguli menite să facă pe bunul observator, *dependente toate numai de observator*, suficiente? Ca psihologi, care știm cât de slabă garanție de obiectivitate este individul, luat în el însuși, trebuie să o mărturisim că ne îndoim. Individul, fie el chiar om de știință, cu pregătire adecvată și sinceră preocupare de obiectivitate, exactitate și control, este și rămâne totuși o ființă *vie*, cu prea mult temperament și prea multe preconcepții. Deaceia a așeza toate garanțiile de obiectivitate și exactitate pe umerii săi este oarecum riscat.

Doi mai sunt stâlpii de sprijin, pe care această garanție ar mai putea fi așezată: (a) instrumentul sau aparatul de observare, înregistrare și măsurare și (b) criteriile statistice de fidelitate și validitate, cu care orice observație sau măsurare poate fi controlată și ameliorată. Spre deosebire de individ, care e și rămâne o realitate subiectivă, personală, aparatul tehnic sau laboratorul și aparatul statistic sau logică — luată în sensul larg al cuvântului, deci cuprinzând și logica probabilității, nu numai pe aceea a certitudinii sau non-certitudinii — sunt și rămân realități obiec-

tive și depersonalizate, demne, astfel de o încredere poate chiar mai mare.

Dată fiind natura și complexitatea fenomenelor sociale, în direcția laboratorului și aparatelor, sociologia, desigur, poate face prea puțin. Incercările nu lipsesc, totuși, nici în acest sens. Ne referim la eforturile, încoronate cu destul succes, de *observare cantitativă a conduitei sociale*, întreprinse de către D. Thomas și colaboratoarele sale la *Institute of Human Relations* dela Universitatea Yale. Precum ne mai referim, deasemenea, și la măsurările de atitudini sociale, făcut de Thurstone sau asupra măsurărilor distanței sociale, făcute de Bogardus¹). Convingerea noastră e că în multe cazuri din așa zisele observări la teren, pe care monografia sociologică se bazează, se putea face uz cu folos și de aceste metode de *sociologie experimentală*.

În orice caz însă absolut necesar pentru garantarea obiectivității și exactității observației ni se pare a fi cel de al doilea stâlp de sprijin, dat în *teoria statistică a exactității observării sau măsurării*, cunoscută sub numele de *teorie a fidelității și teorie a validității*.

Dacă o observație este exactă atunci repetarea ei de către aceeași persoană și mai ales de către altă persoană trebuie să dea aceleași rezultate, precum aceleași rezultate trebuiesc să dea și cele două jumătăți ale uneia și aceleiași observații. Aceasta e ceea ce numim *proba de fidelitate* sau încredere a observației și poate fi stabilită prin coeficientul de corelație aplicat fie la observare și repetarea ei de aceeași persoană sau de altă persoană, fie la înjumătățirea aceleiași observații. Pentruca acest calcul să poată fi aplicat, observația, desigur, trebuie să se desfășoare după anumite tipare, scheme, unele și aceleiași pentru ambii observatori. Aceasta, recunoaștem, aduce o îngustare a câmpului calitativ al observației, răsplătită în schimb prin creșterea exactității câmpului cantitativ.

Pe aceeași cale poate fi aplicat și criteriul *validității*, menit să ne asigure dacă observarea noastră observă ceea ce trebuie să observe sau altceva. În acest scop datele observației noastre trebuiesc raportate la date de altă proveniență, privitoare însă la aceleași

¹) Metoda observației cantitative, preconizată de D. S. Thomas și măsurarea atitudinilor sociale, elaborată de Thurstone, au fost aplicate cu succes și la noi în țară, de către A. Chircev, *Măsurarea Atitudinilor Sociale și alte studii*, apoi de Sanda Ștefănescu-Goangă, *Măsurarea Comportamentului Social*, Revista de Psihologie, 1939 etc.

probleme, care, în prealabil, s'au dovedit a fi demne de încredere. Intre cele două categorii de fapte corelația trebuie să fie din nou prezentă.

Valoare relevantă din punctul de vedere al fidelității și chiar al validității, va avea și curba de variație. Aproximarea și potrivirea ei la curba teoretică, ideală, va fi o indicație că fidelitatea și validitatea observației e prezentă și invers.

Departate de noi gândul de a susține că aceste criterii statistice, de controlare a exactității și obiectivității observației, *trebuie aplicate totdeauna și pretutindeni*. Așa ceva, natural, e imposibil. Ele trebuie însă aplicate *acolo unde pot fi aplicate* și atari locuri adecvate aplicării acestor criterii, desigur, sunt destule. Profesorul Gusti vorbește undeva, în comunicarea a treia, de *raționamentul experimental*, așa cum am încercat să arătăm. Dorința noastră e să vedem școala Dsale aplicând, acolo unde e cu putință și *raționamentul statistic*. Căci fenomenele sociale, ca și cele psihologice, biologice sau economice, sunt în primul rând *fenomene de probabilitate*, cărora raționamentul statistic nu numai că poate să li se aplice, dar trebuie să li se aplice, deoarece îl cer ele înșile, prin însăși natura lor, de fenomene statistice de probabilitate.

Un loc mai mare ar putea ocupa mijloacele, pe care statistica de azi le oferă, și în *interpretarea* materialului, nu numai în *observarea* și culegerea sa. Spre deosebire de Wundt, Lamprecht, Bücher, Ratzel, care au văzut câte un aspect din realitatea socială, Profesorul Gusti, are meritul de a le fi văzut deodată, adecă împreună, fiecare cu rostul său în unitatea sociologiei și a obiectului ei. Inclinașăm să credem că nu greșim dacă susținem că din păcate, cel puțin unele din monografiile întocmite de elevii Dsale nu s'au putut ridica la nivelul de sinteză, preconizat de concepția sintetică a Dsale. Materialul biologic a rămas, astfel, *alături* de cel psihologic, iar ambele *alături* de cel istoric sau cosmic, fără ca procesul de *sudură* să aibă loc, în așa fel încât aceste categorii de materiale să fie *închegate* împreună în sensul unei structuri unitare, așa cum doctrina Profesorului Gusti cere. E convingerea noastră că introducerea mijloacelor statistice de *interpretare* a materialului cules ar putea da un important concurs în alcătuirea și închegarea acestei structuri organice, în care materialul cu privire la o *unitate* socială să se închege și el tot *unitar*.

Intre cele două mari școli de gândire socială din America,

școala dela Columbia din New-York și școala dela Chicago, a existat multă vreme o vie controversă. Școala dela Columbia era pentru metoda statistică, căreia nu-i da numai precădere, ci chiar exclusivitate, așa cum făceau, dealtfel, și exponenții școalei, dela Chicago, care susțineau numai „studiul cazului“ (case study). Cum controversa nu părea să se mai termine, cele două școli americane de sociologie au recurs la o soluție aproape unanim acceptată în America, oricât de ciudată ne-ar părea nouă Europeanilor, și anume Universitatea din Chicago, la propunerea școalei de sociologie din Chicago, a oferit un contract de angajare mai avantajos unui protagonist al școalei sociologice statistice dela New-York, în speță Profesorului Ogburn, aducând, așa zicând, dușmanul deadreptul în casă. Venirea Profesorului Ogburn, desigur, nu a schimbat fizionomia școalei dela Chicago; ea a înlocuit, totuși, *controversa cu colaborarea*. Iar aplicarea metodelor statistice la datele cazuistice (case studies), nu numai că nu a stricat, ci a ajutat enorm. Anume a ajutat atât de mult încât experții sociologi, angajați pentru înfăptuirea programului politic și economic al guvernului președintelui Roosevelt, erau căutați în primul rând printre absolvenții școalei dela Chicago, care, prin pregătirea lor și statistică și cazuistică, erau socotiți ca cei mai bine pregătiți cercetători pe teren.

Trăim de câțiva ani o epocă a răsturnărilor. Rațiunea lor, ca întotdeauna, e aceeași: dorința de a construi. Atât numai că în loc să așeze clădirile noi în continuarea celor vechi, așezate și ele lângă altele mai vechi, așa zisa generație tânără s'a apucat întâiu de dărămarea clădirilor antecedente.

Că această cale apucată e calea copiilor vitregi, cred — sper în orice caz — că încep să-și dea seama tot mai mulți, nu numai câțiva izolați, foarte restrânși la număr, care au înțeles să rămână pe linia adevăratei tradiții, care cere preluarea torței, nu și înlăturarea celor care au ținut-o. Iar dacă avem cu adevărat spiritul dreptății, atunci să o recunoaștem că înaintașii nu au ținut-o chiar așa de rău, cum — nu știu de ce — mulți voiau să creadă!

Să legăm, deaceea, firul tradiției acolo unde trebuie și să învățăm dela înaintași cece avem de învățat.

Profesorul Gusti e printre înaintașii dela care avem mult de învățat.

N. Mărgineanu

PSIHOLOGIE TEORETICA

PSIHOLGIE GENERALĂ

PETEANU, M.: **Aptitudinea tehnică**. Edit. Inst. Psihotehnic din Cluj-Sibiu, 1942, p. 130.

Lucrarea d-lui M. Peteanu face parte din seria problemelor de care tânăra știință psihotehnică românească n'a ajuns să se preocupe decât în ultimul timp. Ea este menită să definească, după cum arată și titlul, una din cele mai importante aptitudini în toate profesiunile din industria metalurgică și să elaboreze o metodă adecvată pentru măsurarea acestei aptitudini. Pe lângă un scop teoretic, acela de a găsi o definiție adecvată aptitudinii tehnice, în concordanță cu cercetările mai demult existente în străinătate, autorul urmărește, înainte de toate, să elaboreze o metodă pozitivă, adecvată și expeditivă, deci o metodă practică aplicabilă necesităților imediate ale industriei noastre metalurgice, pentru diagnosticarea aptitudinii tehnice. De aceea lucrarea trebuie apreciată la justa ei valoare, în lumina scopurilor propuse și mărturisite de autor, dar mai ale în lumina realizărilor atinse. În adevăr, d-l Peteanu a reușit să elaboreze un *test sintetic*, în măsură să prindă integral complexul psihic care e acoperit sub numele de aptitudine tehnică. Importanța practică a acestei metode, atât în școală cât și în selecția și orientarea profesională este mult prea evidentă pentru a mai insista asupra ei aici. Învățătorii, profesorii, patronii, conducătorii industriilor metalurgice, cu toții vor găsi în această metodă cel mai indicat mijloc de a îndruma, orienta și selecționa pe toți aceia care vor să îmbrățișeze profesiunea de lăcătuș, mecanic, strungar, electromecanic, etc. Evident, testul d-lui Peteanu va trebui completat și cu alte probe, când va fi cazul orientării și selecției în respectivele profesii. Nu mai puțin adevărat este, însă, că o primă diagnosticare, cea mai rapidă și expeditivă, care cere cel mai puțin timp și cheltuială, va rămâne tot o probă colectivă, cum este și testul d-lui M. Peteanu.

Definind aptitudinea tehnică, autorul găsește că ea este o realitate complexă, care presupune dela două până la nouă funcțiuni structurate în arhitectura sa. Din aceste 2—9 funcțiuni, cele mai decisive sunt *gândirea tehnică* și *percepția spațială*. În special prima, crede autorul, este „principalul factor responsabil în succesul operațiilor tehnice”. De aceea tot efortul depus de D-sa se îndreaptă spre diagnosticarea „gândirii tehnice”, iar *Testul verbal de aptitudine tehnică* elaborat de d-l M. Peteanu, cuprinde în cea mai mare parte construcții (adaptate în parte după alți autori, în parte personale) privitoare la această funcțiune.

Trecem fără a mai insista asupra etapelor de elaborare a testului, menționând că el a fost aplicat la un număr destul de mare de subiecți, a fost revizuit de autor, încât în forma sa ultimă și definitivă satisface

toate exigențele exactității științifice, confirmată, de altfel, de coeficienții de fidelitate și validitate ridicați. În total testul cuprinde 38 probleme, pe lângă cele trei probe de preexercițiu, menite să familiarizeze subiectul cu tehnica rezolvării.

Demn de semnalat este faptul că autorul a știut să țină seamă și de eventualele diferențe ale mediului rural-urban, introducând probleme pentru ambele categorii de subiecți. În felul acesta testul se apropie de o perfectă omogenitate și consistență interioară. Singurul amănunt care ar putea fi eventual discutat se pune în legătură cu timpul total de execuție al testului, ce ni se pare întrucâtva prea mare, el fiind de 80 minute¹⁾. Dar această observație privește mai mult partea practică a problemei și nu se referă la calitățile intrinseci ale testului.

Ianafară de studiul în sine al aptitudinii tehnice autorul și-a pus problema relației acesteia cu alte variabile psihice, cum este inteligența generală în primul rând, apoi percepția spațială, observația, acuitatea vizuală și precizia manuală. Această relație este de extremă importanță științifică și este meritul autorului de a fi cercetat problema și din punct de vedere experimental. Rezultatele la care ajunge D-sa în această privință, îl îndreptățesc să tragă concluzia că „aptitudinea tehnică este o însușire prin excelență de natură cognitivă, aproape total independentă de factorii sensorio-motorii”. D-l M. Peteanu arată de ce nu se mai poate susține, așa cum s'a făcut în trecut, independența totală a aptitudinii tehnice față de alte variabile intelectuale. D-sa arată că cercetările anterioare au ajuns la rezultate contrare datorită metodelor (teste, aparate, etc.) care în fond măsurau altceva, anume, măsurau mai mult factorii sensorio-motorii (mai ales aparatele) decât aptitudinea tehnică și inteligența generală ca atare. De aici și coeficientul de corelație scăzut la care ajungeau aceste cercetări. Autorul găsește însă o corelație de .634 între cele două variabile, ceea ce pledează pentru natura cognitivă a aptitudinii tehnice.

Nu mai puțin interesante și sugestive sunt considerațiile din partea ultimă a lucrării, prin care d-l Peteanu încearcă și reușește pe deplin să ne arate stadiul actual în care se găsește psihotehnica în aspectul ei teoretic și metodologic. D-sa arată trecerea care s'a făcut dela concepția asociaționistă la cea configuraționistă asupra aptitudinii tehnice, atât pe plan teoretic cât și pe plan metodologic, încât azi avem pe lângă o înțelegere justă a aptitudinii și o modalitate practică corespunzătoare de a o măsura.

În general, lucrarea d-lui M. Peteanu reușește atât pe plan teoretic, cât și pe plan experimental, să fie o serioasă contribuție în domeniul aptitudinii tehnice. Autorul este la curent cu cercetările cele mai de seamă și cele mai recente în acest domeniu, dându-ne la sfârșitul lucrării și o bibliografie selectă, ceea ce constituie o orientare cu atât mai utilă în problemă.

Anatole Chirceu

¹⁾ Notez că autorul și-a dat el însuși seama de aceasta, întrucât în ediția a II-a a testului, apărută de curând, timpul total de rezolvarea testului a fost redus la 45 minute.

FR. A. GEMELLI O. F. M. e G. SACERDOTE: *Un metodo per l'analisi statistica dell'intensità sonora del linguaggio (O metodă pentru analiza statistică a intensității sonore a limbajului)*. Commentationes. Anno V (1941), vol. V, nr. 9.

Analiza intensității sonore a fonemelor interesează în măsură aproape egală fiziologia, psihologia, fonetica și linguiștica.

Pe fiziolog îl interesează mecanismul prin care un fonem își variază intenitatea; pe psiholog: factorii psihici care produc variațiile; pe fonetician: funcțiunea fonetică a acestor variații; iar pe linguișt: măsura în care ele pot forma diferențe între limbi.

Fie sub forma de accent silabic, de accent al cuvântului, de accent al frazei, de accent de poziție, fie că sunt datorite stărilor sufletești (emoție, oboseală), fie caracterului propriu a ceea ce se spune (conversație, declamare), fie, în fine, funcțiunii frazei (exclamație, întrebare), variațiunile de intenitate ale fonemelor au totdeauna o funcțiune semnalizatoare, adică servesc la comunicarea a ceea ce vrea să spună cel ce vorbește.

Mijloacele de care dispunea fonetica experimentală a abatelui Rousset nu erau apte pentru măsurarea intensității sonore a fonemelor.

Astfel de măsurători, aproape de exactitate, s'au putut face abia în vremea din urmă de către electroacusticieni (H. Fletcher și C. F. Sacia, pentru engleză, și F. Trendelenburg, pentru germană).

În această lucrare, autorii ne fac o amănunțită descriere a metodei pe care o întrebuițeau ei (electroacustico-statistică) pentru analiza intensității sonore a fonemelor, descriere din care se întrevăd rezultate cel puțin tot atât de importante ca cele prin care și-a câștigat Gemelli meritele de până acum în psihologie și linguiștică.

D: Macrea

CARLO TRABATTONI: *Nouvi contributi all'elettroencefalografia (Contribuțiuni noi la electro-encefalografie)*. Commentationes. Anno V, Vol. V, No. 5, 1941, p. 319—421.

În această lucrare, autorul după ce face un minuțios studiu asupra electro-encefalografiei, prezintă contribuțiile sale personale. În acest scop se servește de un oscilograf catodic, înregistrând unde de frecvență joasă (unde alfa) și unde de frecvență înaltă (unde beta). În afară de acestea, autorul face examinările cazurilor sale în condițiuni speciale, pentru a evita cauzele exterioare și subiective, cari ar putea să influențeze rezultatele. Astfel face un studiu al factorilor extrinseci și intrinseci. Dintre aceștia stimulul sensorial joacă un rol deosebit în modificarea potențialului, deprimând într-o anumită măsură ritmul lui Berger. De asemenea o influență necontestată asupra encefalogramelor, o exercită starea psihică (reacțiunile de surpriză, spaimă, etc.), deprimând în același fel ritmul lui Berger. În unele cazuri se pot asocia cauze multiple, acționând numai prin sumațiunea lor, deprimând ritmul alfa.

Mai departe autorul acordă o importanță deosebită mișcărilor, și reprezentărilor de mișcări, spunând:

„Faptul că encefalograma nu este modificată din cauza mișcărilor sau

a reprezentărilor de mișcări, are o triplă semnificație: 1. acest fapt arată lipsa unei baze la teoria motorie a conștiinței; 2. ritmul alfa nu se poate ține în corelație cu stările psihice; 3. ipoteza centrului unic generator și rezonator de unde afla cu sediul subcortical, care singur poate explica în mod rațional natura encefalogramelor; fapte care permit explicarea independenței ritmului alfa în procesele care își au sediul în scoarță, cum sunt procesele motorii, de cari ne-am ocupat“.

Dr. Gabriel Cotul

PSIHOLOGIE SOCIALĂ

DUNLAP, K.: *The causes and prevention of war. (Cauzele și prevenirea războiului)*. Journ. of. Abn. and Soc. Psychol., 1940, XXXV, 4, 479—497.

Lumea oamenilor de știință e tot mai mult preocupată de problema conflictului internațional și de aflarea mijloacelor care să ducă la evitarea lui. Din această categorie de preocupări face parte și studiul lui K. Dunlap. Autorul, după ce face un scurt istoric al problemei, încearcă să-i dea o explicație în lumina Psihologiei sociale, care, după dânsul, ar fi disciplina cea mai indicată pentru a stabili cauzele războiului și a ne oferi mijloacele pentru prevenirea lui.

Autorul pornește dela însăși definirea războiului care este un conflict și care se constată nu numai între popoare și națiuni, adică între unități sociale mai mari, ci și între diferite grupări sociale cu sferă socială mai restrânsă, ba chiar și între diferiți indivizi. Acest punct de plecare e important pentru autor, pentru că pornind dela analiza conflictului inter-individual și dintre grupuri, el găsește aceleași cauze — mai exact — aproape aceleași cauze și la baza conflictului internațional. Afară de aceasta, paralelismul mai sus indicat, oferă autorului prilejul să constate că din moment ce cauzele existente la baza conflictului interindividual sunt aceleași ca și la baza conflictului internațional, urmează de aici, implicit, că și mijloacele de prevenire a celor două categorii de conflicte sunt identice. Atât timp cât suntem atacați la noi acasă și vecinii noștri consideră că aceasta este o chestiune care ne privește numai pe noi direct, desigur, atacatorii își văd liniștiți de treabă. Din contră, când vecinii consideră că faptul acesta este o *chestiune publică*, în măsură să cointereneze întregul grup și nu numai persoana atacată, desigur că lucrurile se schimbă. Autorul arată prin exemple bine alese, cum în cadrul aceleiași comunități, odată cu schimbarea atitudinii de neutralitate, relațiile interindividuale s'au îmbunătățit simțitor, în sensul că viața și siguranța omului a devenit tot mai mare. Prin urmare, plecând dela aceste date pe care le constată în sânul grupului, Dunlap crede că pentru instaurarea unei păci mai mult sau mai puțin durabile, se impune stabilirea acelorași mijloace de control social și în privința relațiilor internaționale.

Tot în această ordine de idei autorul se ocupă de factorii care promovează războiul. Se pare că dă o importanță deosebită *factorilor economici*, fără a trece însă cu vederea nici factorii sociali și culturali. Anali-

ze succinte a câtorva tipuri de războaie, din istoria popoarelor, vin să illustreze importanța fiecărui factor în parte din cei amintiți.

Ca o concluzie mai mult de ordin practic, desprindem din rândurile autorului nestrămutata credință, am putea zice prea optimistă, că războiul este în raport invers proporțional cu civilizația și progresul omenirii. Căci K. Dunlap consideră că „războiul va înceta dacă civilizația durează” și de aceea scopul nostru trebuie să fie accelerarea progresului cultural. Acest fapt va duce, printre altele, la formarea și promovarea unei *atitudini samaritene*, care va înlocui relațiile egoiste dintre popoare.

Desigur, această idee lansată de autor, îi servește mai mult ca o ipoteză de lucru, în măsură să normalizeze relațiile unei societăți viitoare. În prezent, el nu uită că problema războiului este, în ultimă instanță, o chestiune care privește raportul dintre *dreptul* și *puterea* popoarelor, anume, faptul cum se impacă „puterea” și „dreptul”. Autorul consideră pe bună dreptate că „în viața umană nu există oportunitatea de a alege între putere și drept, pentru că acestea nu sunt nici opuse, nici alternative”. Există trei căi pe care pot merge atât indivizii cât și popoarele, dintre care numai una singură ne poate duce la prevenirea războiului: „Una este calea lașității, aceea de a refuza să ne folosim de ceea ce putem avea. A doua este calea criminală, aceea de a întrebuița puterea noastră în serviciul nedreptății, lăcomiei și a distrugerii. A treia este calea morală sau civilizată, de a întrebuița puterea noastră în serviciul dreptului”. Căci, încheie autorul, „puterea fără drept este nimicitoare, iar dreptul fără putere este steril”.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Anatole Chircev

PSIHLOGIE COMPARATĂ ȘI EVOLUTIVĂ

MIHAI BENIUC: *Percepția în lumea animală*. Analele de Psihologie, vol. VIII, 1941, p. 242—249.

Din punct de vedere psihic lumea animală se lasă mult mai greu cercetată experimental decât lumea umană. Unele specii animale „se pretează atât de greu experimentului, încât cine știe de vor ajunge să fie vreodată cunoscute de cercetători”. (p. 245). Totuși, unele încercări ingenioase, făcute cu anumite specii animale, au dat rezultate dintre cele mai interesante. În studiul prezent, autorul tratează problema percepției în lumea animală.

Din exemplele pe care M. Beniuc le aduce, reiese limpede că fiecare specie animală are o lume perceptivă caracteristică, rezultată din structura funcțională a organelor receptive, structură care variază dela o specie la alta. Astfel, cânele face distincție între o situație sau alta (preajmă), condus în special de miros; vaca percepe mai cu osebire iarba, pe câtă vreme albina percepe florile risipite pe fondul verde al ierbii. „Dacă noi oamenii — scrie autorul — spunem despre un om, la prima vedere, că arată așa și așa, referindu-ne cu deosebire la înfățișarea sa vizuală, un câine desigur ar spune despre același om că miroase așa și așa, pentru că pe el mirosul ar fi acela care l-ar isbi la primul contact cu persoana respectivă” (p. 242).

În felul acesta, lumea se împarte într'un nesfârșit număr de mici universuri, care variază ca formă după cum variază mulțimea speciilor animale existente.

Autorul accentuează că percepția în lumea animală nu este rezultatul unei organizări progresive de elemente primare (senzații), „ci rezultatul unei diferențieri dinamice într'un câmp mai mult sau mai puțin omogen“ (p. 249). Argumentele pe care se bazează afirmația de mai sus dau un sprijin în plus teoriei configuraționiste împotriva asociaționismului. Interesant este rezultatul experiențelor Mathildei Hertz făcute cu o pasăre (gaiță), și pe care autorul îl redă la sfârșitul studiului său.

Asupra calităților pe care le prezintă studiul D-lui M. Beniuc, nu este necesar să insistăm. Cititorul își va da imediat seama de ele, fiind condus pe nesimțite spre unele din aspectele lumii infraumane, curioase și necunoscute.

Mihail Peteanu

PSIHOLOGIE APLICATĂ

PSIHOLGIA EDUCAȚIEI

FLORICA BAGDASAR: Problema școlară a copiilor anormali ca inteligență și comportare. Analele de Psihologie Vol. VIII, 1941, p. 250—283.

Educatorii tuturor vremurilor și-au dat seama de greutatea pe care le au de întâmpinat când este vorba să transmiti cunoștințe unui grup. Aceste greutăți sunt în raport direct cu omogeneitatea grupului. Când în una și aceeași clasă se găsesc copii diferiți ca vârstă, dar mai ales ca dezvoltare mintală, lucru care în școli este o regulă, se știe câtă vreme se pierde cu inițierea celor mai slabi în clasă și cât de mult sunt neglijată cei mai bine înzestrați din punct de vedere intelectual. Asupra necesității creierii de grupe omogene în care să se predea cunoștințele în conformitate cu capacitățile de asimilare ale fiecăruia, s'a scris enorm de mult. Cele mai multe din țările apusene au și pășit la realizări practice, creind clase și școli speciale pentru subnormali, normali și supranormali. S'a ajuns, în felul acesta la rezultate dintre cele mai apreciable, copiii fiind puși din vreme să-și dezvolte aptitudinile la maximum posibil, garantându-se astfel, o mai bună adaptare și integrare socială. La noi, măsuri de felul acesta s'au luat, aproape cu exclusivitate, numai pe hârtie, deși s'a scris destul de mult despre importanța unei atari probleme.

În studiul de față D-na Fl. Bagdasar pune și dezvoltă problema copiilor anormali ca inteligență și comportare, anormali în sens deficient, „cari, fără să aibă o anomalie sensorială (orbi, surdomuși, estropiați, etc.), sau o maladie organică în evoluție (epilepsie, meningită, encefalită, hidrocefalii, etc.), sau maladii mintale propriu zise, prezintă doar un deficit în dezvoltarea intelectuală, sau o turburare de caracter“ (p. 252).

Sarcina de a descoperi din timp aceste anomalii revine, desigur, școlii, pentrucă, după cum argumentează autoarea, „Familia... nu știe, nu poate sau nu vrea să vadă defectele copiilor“ (p. 252).

Fiindcă normala dezvoltare sufletească a unui ins este legată de gradul de dotație și dezvoltare al inteligenței de care se ține strâns comportarea individului, autoarea acordă acestor probleme câteva pagini, după care, trece la precizarea cauzelor de care este legată inapoierea mintală. Găsește mai importante următoarele trei: (a) ereditatea, (b) anumite turburări fizio-patologice și (c) traumatismele afective. Asupra acestora din urmă trebuie să ne îndreptăm toată atenția căci ele sunt acelea care produc așa numitele „false inapoieri mintale“ care pot dispărea foarte ușor de îndată ce s'a descoperit și înlăturat cauza care le-a produs. Celelalte două categorii de cauze sunt mult mai persistente și ca atare aproape imposibil de înlăturat.

Intrucât dezvoltarea însușirilor mintale urmează un anumit curs, atinându-se anumite limite de maturizare cu vârsta cronologică, după care educația nu mai poate avea un efect favorabil, autoarea insistă asupra necesității de a se selecționa cât mai de vreme copiii inapoiți mintali de cei normali sau supradotați. Încă dela intrarea în clasa I-a primară ar trebui să se facă un riguros examen psihologic și medical tuturor copiilor spre a se alege și educa separat, după metode psiho-pedagogice speciale toți subiecții slab dotați dela natură. Medicina, psihologia și pedagogia sunt științele care sunt chemate să-și dea contribuția la această operă socială.

Pe lângă o serie de date bibliografice streine, autoarea aduce rezultatele unor cercetări personale făcute cu elevii cursului primar (cl. I—IV) din București, la sfârșitul anului școlar 1940—41. Din 10.015 elevi examinați găsește o proporție de 2% care prezentau deficiențe mintale foarte grave (c. I, sub 0.75), apoi 10% prezentau întârzieri apreciabile în dezvoltarea mintală (C. I. sub 0.94). Acești copii, desigur, că au profitat într-o măsură infinit mai redusă de cunoștințele predate la școală, decât ceilalți normali sau supradotați. Repetenții și codașii clasei sunt recrutați în unanimitate din aceste grupe de elevi subnormali.

În concluzie autoarea nu putea face altceva, decât, bazată pe experiențele altora și ale sale personale, să ceară cu insistență punerea în aplicare la noi a unui sistem educativ adaptat nivelului și putințelor intelectuale ale copiilor. Selecționarea celor slabi se poate face destul de ușor în special în centrele mari ale țării, mai ales că nu ne lipsesc nici specialiștii în materie și nici mijloacele tehnice de examinare riguros științifică.

Studiul D-nei Fl. Bagdasar oferă o lectură plăcută, e clar, sistematic și bine documentat. Valoarea sa este cu atât mai mare cu cât el este fructul unei experiențe personale, a unor trăiri și luări de contact direct cu realitățile școlii, putându-i observa mai bine calitățile și defectele. Poate nu strica să se fi dat o extindere mai mare prezentării și interpretării rezultatelor cercetărilor proprii pe care autoarea le-a făcut în acest domeniu. Prin aceasta studiul ar fi pus mai clar în evidență aportul personal al autoarei, în vederea soluționării unei probleme pedagogice dintre cele mai principale. Fie ca propunerile sale să găsească răsunetul așteptat în opinia celor care conduc destinele școlii noastre.

Mihail Peteanu

SEBASTIAN CRISTEA SIMA: *Psihologia contemporană și schimbările care se impun în Pedagogie (Programă, manual, metodă)*. Revista de Filosofie, vol. XXVII, Nr. 1—2, p. 120—129.

Educația nu este posibilă fără cunoașterea temeinică a sufletului omenesc, de aceea, e natural, ca dintre toate disciplinele filosofice, pedagogia să se simtă tributară, în mod special, psihologiei. Fiecare principiu didactic sau metodic trebuie să se bazeze pe o temeinică justificare psihologică. Deci, nu ne va mira faptul că un psiholog, anume I. Fr. Herbart, a fost acela care a fixat în secolul trecut, în mod științific, cele dinții principii didactice.

Pe timpul lui Herbart era în floare psihologia asociaționistă, psihologie socotită azi învechită și răsturnată de noul curent structuralist. Principiile didactice pe care Herbart le formulează sunt în strictă conformitate cu adevărurile psihologiei asociaționiste. Cum ceea ce interesează mai mult în această concepție sunt elementele ultime, „atomii psihici“, care se asociază după anumite reguli mecanice, în procese cognitive mai complexe, în predarea învățământului se va porni întotdeauna dela părți, dela cazurile izolate și se va căuta treptat să se ajungă la încadrarea părților într'un tot pe care-l formează prin simplă sumare mecanică. E un procedeu obișnuit și astăzi în școală de a se porni dela anumite exemple, din care se încearcă la urmă să se extragă o regulă.

Psihologia nouă reprezintă o răsturnare totală a punctelor de vedere asociaționiste. „*Psihologia cea nouă, e construită pe ideea de unitate a psihicului, cu o puternică notă intrinsecă de activism, finalitate, evoluție*. În noua psihologie, nu se pleacă dela parte pentru a se explica întregul, ca în vechea psihologie, ci dela întreg la explicarea părții“. (p. 122). Deci cu totul altă perspectivă. Ideea de unitate stă la baza noilor directive psihologice. Wundt, Brentano, Ehrenfels, Meinong, Husserl, Külpe, Dilthey, Wertheimer, Koehler, Koffka, etc., sunt nume ce pot fi citate în această direcție.

Autorul constată un lucru ciudat, anume, majoritatea pedagogilor noștri admit cu toată sinceritatea noul punct de vedere al psihologiei contemporane, dar când este să-și îndeplinească rolul educativ, transmiterea cunoștințelor le fac tot după sistemul vechiu al psihologiei asociaționiste. De aici o mulțime de neajunsuri și greutăți în predarea învățământului, care sunt atribuite de cele mai multe ori unor factori cu totul streini și fără nici o legătură cu problema educației. Pentru înlăturarea acestor neajunsuri D-I Sima este de părere că trebuie o reformă fundamentală prin care să se directiveze învățământul în conformitate cu realitatea, realitate care este *întreg, totalitate unitară* și nicicând simplă *însurare* de părți. Pentru ca însușirea cunoștințelor să se facă în condițiunile cele mai eficace trebuie să se pornească dela un întreg, dela un principiu general, total din care să se desprindă treptat părțile, care, odată desprinse și analizate, să fie din nou integrate în totul în care se confundă. Pentru aceasta e nevoie de noi programe analitice, noi manuale didactice și o metodă nouă de predare a cunoștințelor în conformitate cu noua directivă formată în psihologie, pe care D-sa o botează: *metoda integrării*.

Incontestabil că D-I Sima a pus în studiul acesta o problemă de pe-

dagogie dintre cele mai arzătoare pentru starea în care se găsește învățământul la noi. Se pare că ne găsim azi la o răscruce de drumuri. Din punct de vedere teoretic suntem în avans, menținem pasul cu celelalte națiuni, dar din punct de vedere practic ezităm între a ne conduce după pricipiile noi și a continua și pe mai departe același drum metodic de care ne dăm seama că nu este cel mai bun. De aici atâtea schimbări în programe, atâtea decizii, atâtea fierbere și grijă pentru a se da tineretului o cât mai bună educație. Exemplele pe care autorul ne promite să ni le aducă într'un număr viitor al revistei, vor constitui, desigur o cale de ieșire din impas. Ele vor completa studiul prezent, care va fi astfel, o încercare dintre cele mai laudabile.

Singura vină pe care o pot aduce acestui studiu este aceea că autorul n'a indicat bibliografia de care s'a servit în redactare. Ori, pentru o lucrare cu caracter științific, acest lucru este absolut indispensabil spre a ne putea da seama, care este contribuția altora și care este contribuția personală a autorului la elucidare problemei respective. Desigur că D-l Sima a consultat o seamă de autori români și streini. Lectura acestui studiu ne-a dat prilejul să ghicim numele unui psiholog român pe care D-l Sima l-a consultat între alții, cu siguranță, anume a D-lui N. Mărgineanu. Paginile 122 și 123 din prezentul studiu seamănă așa de mult cu unele din paginile scrise de D-l Mărgineanu, încât nu putem crede ca D-l Sima să fie strein de lucrările acestui autor. Ne vom convinge de aceasta când vom vedea bibliografia pe care dorim să fie publicată în numărul din Revista de Filosofie în care autorul ne va aduce completarea la studiul de față.

Mihail. Peteanu

PSIHOLOGIE MILITARĂ

GEMELLI, A.: *La selezione del moderno soldato. (Selecția soldatului modern)*. „Scientia“, 1942, Anno 36, Maggio-Giugno (Estratto).

A. Gemelli, eminentul psiholog italian, care a arătat cel dintâi, în 1915, necesitatea selecției psihologice a piloților, se ocupă în acest studiu de metodele care se utilizează astăzi în Italia și în alte țări pentru selecția soldaților.

Profunda transformare a armatei moderne a impus, scrie autorul, soluționarea unei probleme care a fost deja atacată și în parte rezolvată în alte domenii, în deosebi în acela al industriei și școalei. Armatele moderne se caracterizează, între altele, prin utilizarea tot mai extinsă de mașini complicate. În același timp armatele moderne se mai caracterizează prin chemarea sub arme a unui număr foarte mare de soldați și ofițeri care n'au avut ocazia să cunoască construcția și modul de funcționare al mașinilor pe care le utilizează armata, sau chiar a mașinilor în general. Se prezintă deci problema de a instrui cât mai rapid și cu cea mai mare precizie soldații și ofițerii care vor utiliza aceste mașini.

Ca și în domeniul industrial soluționarea acestei probleme se face pe două căi: 1. organizarea metodelor de instrucție și pregătire a unui personal capabil; 2. selecția indivizilor care au aptitudinile necesare pentru

a învăța și a se deprinde cât mai repede cu utilizarea mașinilor. Autorul se ocupă cu această din urmă cale. Deci problema se pune în același fel ca și în vieța industrială. Totuși autorul ține să remarce că aptitudinile necesare unui bun soldat nu sunt aceleași care se cer pentru a fi un bun specialist.

În afară de cercetările inițiate de autor în Italia sunt expuse principalele realizări din Germania, Austria, Cehoslovacia, Polonia, Ungaria, Statele Unite, Anglia, Franța, Spania Roșie, Rusia și Japonia. În unele țări selecția se face îndeosebi pe baza unui examen analitic al aptitudinilor, în altele pe baze caracterologice (examenul comportmentului). Autorul nu se atașează uneia sau alteia din aceste metode ci caută să utilizeze avantajele ambelor metode.

Acest studiu, extrem de interesant, deși condensat în 13 pagini, cuprinde toate problemele esențiale legate de selecția soldaților. Credem că ar fi util să fie tradus în întregime și pus la îndemâna celor interesați.

A Roșca

ȘTIINȚE ÎNRUDITE

TUDOR VIANU: *Introducere în teoria valorilor.* Cugetarea — Georgescu Delafraș, București, 1942. Pp. 176.

Reluând firul unor vechi preocupări, al căror început merge la teza de doctorat (*Das Wertunsproblem in Schillers Poetik*) și termină prin comunicarea, atât de prețuită, făcută la al IX-lea Congres Internațional de Filosofie asupra *Originei și valabilității valorilor*, D-l Profesor Vianu ne dăruiește lucrarea de față, a cărei lipsă în cultura românească era de mult simțită. Este drept că lucrarea D-lui Vianu, ca și aceea a D-lui Blaga, *Artă și Valoare*, — până acum singura lucrare românească dedicată în mod special acestei probleme — este tot rezultatul unui punct de vedere personal. Definirea acestui punct de vedere personal la D-sa este totuși făcută prin o continuă confruntare, de multe ori și legare, cu punctele de vedere majore, care stăpânesc gândirea axiologică de azi. În acest fel lectura cărții D-sale duce în mod inevitabil și la o familiarizare cu principalele puncte de vedere din acest mare și important sector al filosofiei și culturii contimporane.

Dar lectura lucrării D-lui Prof. Vianu prezintă un interes cu totul deosebit pentru psiholog și dintr'un alt motiv: introducerea D-sale în teoria valorilor este — așa cum însuși subtitlul arată — „intemeiată pe observația conștiinței“. Aceasta, desigur, nu înseamnă că e vorba de o introducere în teoria valorilor de natură „psihologistă“. Un lucru nu se confundă cu celalalt și evident, a fi „psihologist“ e o chestiune, iar a te întemeia pe observația conștiinței alta. Conștiința prin însăși natura ei e și o realitate obiectivă, ce transcende subiectivitatea strict individuală. Așezată astfel pe o temelie psihologică, introducerea D-lui Vianu e departe de-a fi „psihologistă“. Psihologia rămâne totuși disciplina care pentru D-l

Vianu are, se pare, mai mult de spus despre lumea, în care D-sa ne introduce.

E adevărat că psihologia, cu care D-l Prof. Vianu lucrează, e numai un fel de psihologie, nu toată psihologia. Ea e, anume, psihologia germană, cu precădere introspectivă, a conștiinței, susținută îndeosebi de școala funcționalistă a lui Brentano, continuată cu atât succes — și originalitate — de Meinong și Ehrenfels: Ar fi fost, desigur, extrem de interesant ca introducerea să fie încercată și pe baza unei psihologii a conduitei, așa cum au făcut Americanii, R. B. Perry în deosebi. D-l Prof. Vianu a rămas însă credincios culturii D-sale germane, dând preferință, cum era și natural, doctrinarilor cu care gândirea D-sale este în primul rând familiarizată.

Lucrarea se împarte în trei părți. Întâia, *Noțiuni axiologice*, dă definițiile noțiunilor de bază, cu care teoria valorilor, așa cum ea e văzută de Profesorul Vianu, lucrează. Sunt analizate și definite noțiunile de acte și obiecte, aprehensiune și creațiune, speciile de acte și obiecte, alternarea actelor de conștiință, valori și bunuri, lucruri și persoane, subalternarea actelor valorificatoare și ordinea lor. Partea doua, *Caracterele valorilor*, analizează trăsăturile fundamentale ale valorilor, ca excentricitatea lor, deosebirea dintre ele și concepte, generalitatea lor, valabilitatea, volumul, polaritatea, gradualitatea și semnificația lor. Partea treia, *Sistemul valorilor*, cuprinde arhitectonica propriu zisă a lucrării și a valorilor. Ea debate (A) *Criteriile grupării valorilor*, (B) *Structura valorilor*, iraționalitatea și raționalitatea lor, urmată de analiza valorilor economice, vitale, juridice, politice, teoretice, estetice, morale și religioase. În continuare sunt desbătute (C) *Ierarhia valorilor*, (D) *Sistemul lor închis sau deschis* și (E) *Incrucișarea sferelor personale*.

La anexe e redată comunicarea făcută de cel de al IX-lea Congres Internațional de Filosofie, *Originea și Valabilitatea Valorilor*, comunicare care s'a bucurat de o călduroasă primire și înaltă prețuire.

Trăsătura sau mai bine zis calitatea majoră a lucrării D-lui Prof. Vianu este, fără îndoială, caracterul academic al gândirii D-sale. D-sa este și rămâne întotdeauna un gânditor de cea mai reală și pură ținută universitară, fie că scrie un tratat de estetică, fie un volum de critică literară, fie în sfrâșit, o introducere în teoria valorilor, ca cea de față. O atare atitudine, de cea mai autentică și înaltă ținută universitară, este cu atât mai de valoare, cu cât ea are loc într-o țară ca a noastră, în care eseul de ținută jurnalistică, tinde să exercite un nefericit și universal monopol.

N. Mărgineanu

In Editura Institutului de Psihologie al Universității din Cluj
la Sibiu

AU APĂRUT

GEORGE E. MARICA:

CONDUCEREA LA COPII

pp. 216, lei 300

BCU Cluj / Central University Library Cluj

NICOLAE PÂRVU:

METODA EVALUĂRII

pp. 140, lei 200

A apărut:

ALEXANDRU ROȘCA

**MOTIVELE
ACȚIUNILOR
UMANE**

BCU Cluj / Central University Library Cluj

pp. 308, lei 400

**Editura Institutului de Psihologie al Universității din
Cluj la Sibiu**

In Editura Institutului Psihotehnic din Cluj la Sibiu

A APĂRUT

MIHAIL PETEANU :

APTITUDINEA TEHNICĂ

pp. 130+40, lei 250

VOR APARE :

NICOLAE MĂRGINEANU: iversity Library Cluj

PSIHOTEHNICA

cca 350 pag

A. ROȘCA, S. CUPCEA, M. PETEANU, și G. COTUL :

MONOGRAFII PROFESIONALE

cca 350 pag.

